

Mindre handlingsrom

Formannskapetets høringsdokument

Budsjett 2022

Handlingsprogram 2022-2025

RINGERIKE
KOMMUNE

nærmest det meste

Innhold

Rådmannens innledning	4
Rådmannens forslag til budsjettvedtak	6
Introduksjon til satsingsområder	8
Om satsingsområdet	8
1. Samarbeid for å nå målene	9
2. Økonomisk bærekraft.....	10
3. Sosial bærekraft.....	12
4. Bærekraft for klima og miljø	13
Befolkningsutvikling	16
Medarbeidere og organisasjon	18
Klimabudsjett	20
Økonomisk status ved utgangen av 2021	29
Forutsetninger for handlingsprogrammet 2022-2025	29
Økonomiske utfordringer i perioden 2022-2025	30
Omstilling og effektivisering.....	33
Driftsbudsjettet - forslag til rammeendringer per tjenesteområde i årsbudsjettet	34
Investeringer i økonomiplanen	44
Kommunens tjenesteområder	58
▪ Folkevalgte og revisjon.....	58
▪ Administrasjon og fellestjenester	62
▪ Strategi og utvikling.....	70
▪ Utdanning og familie	86
▪ Helse og omsorg.....	99
▪ Teknisk, kultur og idrett	112
▪ Selvkost.....	123
▪ Avsetninger, overføringer	127

Vedlegg.....	131
Leseveiledning av handlingsprogrammet	131
Politiske vedtak innarbeidet i handlingsprogrammet.....	134
Ønskede tiltak som ikke er innarbeidet i handlingsprogrammet	135
Tilskuddsliste	137
Betalingsreglement	139
Kommunebarometeret	140
Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2030	141
Ringerike boligstiftelse brev vedrørende husleie 2022	142

Rådmannens innledning

Strammere økonomi – mindre handlingsrom

Pandemien har preget organisasjonen og tjenesteproduksjonen også i 2021. Helt siden Norge stengte i mars 2020, har Ringerike kommune hatt kriseledelse og beredskap for å håndtere koronapandemien.

For å sikre tjenestene til brukerne har organisasjonen hele tiden forsøkt å balansere en svært krevende krisehåndtering med ordinær drift. Omfattende tilpasninger og endringer i tjenesteutførelsen har vært nødvendig for å få dette til. De ansatte har vist stor grad av fleksibilitet, og vi har som organisasjon vist at vi får til mye når vi må.

Selv om de strengeste koronarestriksjonene er opphevet har organisasjonen fremdeles et stort press på tjenestene. Det er nå helt nødvendig å ta driften så raskt som mulig ned på nivået før pandemien slo inn. Dette for å imøtekomme de vedtatte budsjettene og den økonomiske situasjonen kommunen er i.

Rådmannen har tidligere rapportert at vi ikke ser at det har vært mulig å gjennomføre de tilpasningene og effektiviseringstiltakene som budsjettene for 2020 og 2021 la opp til.

Veien ut av pandemien vil preges av helt nye utfordringer i kombinasjon med å løse de utfordringene vi stod overfor i 2020, men som det ikke var mulig å løse i pandemitiden.

Ved inngangen til 2022 står vi overfor både kjente og nye utfordringer.

Gjennom det vedtatte investeringsprogrammet er det kjent at kostnadene for renter og avdrag ville øke med mellom 20 og 30 millioner kroner per år frem til 2023.

Kommunens lånegjeld er høy, og rådmannen mener derfor at lånegjelden ikke bør økes utover det nivået den vil være på i 2023.

For å kunne drifte tjenestene forsvarlig innebærer dette at de årlige investeringene må ned til et nivå godt under 150 millioner kroner årlig fra 2024.

Dette gjør at rådmannen i sitt budsjettforslag foreslår å flytte vedtatte prosjekter ut i tid, slik som Haugsbygd Arena og enkelte byutviklingstiltak.

På grunn av økt lånegjeld har kommunen de siste årene effektivisert i tjenestene. Det har hele tiden vært en forutsetning at disse kostnadene måtte dekkes gjennom mere effektiv drift, og KOSTRA-tallene viser at vi innenfor de lovpålagte tjenestene nå er blant de mest effektive i forhold til sammenlignbare kommuner.

Men det er en grense for hvor effektive man kan bli når det lokale handlingsrommet blir redusert.

Dette har vi sett i forbindelse med vedtatte bemanningsnormer i flere tjenester.

Rådmannen legger opp til innsparinger og effektiviseringstiltak på 30 millioner kroner i 2022. Dersom det er behov for ytterligere innsparinger fra 2023, må dette løses gjennom strukturelle grep i tjenestene.

Det er fortsatt store utfordringer i tjenestene knyttet til sykefravær og tilgang på nødvendig kompetanse. Vårt store fokus på tiltak for å redusere sykefraværet må fortsette og intensiveres. Satsingen på kompetansehevende tiltak i organisasjonen videreføres.

Selv om vi merker at vi nå er en mere attraktive arbeidsgiver, har vi fremdeles utfordringer med å rekruttere og beholde kompetanse innen enkelte fagfelt.

Vi vet at vi, som resten av Norge vil få en dramatisk økning av antall eldre over 80 år de neste 10 årene. Vi vet også at barnetallet vil gå ned. Disse demografiske utfordringene er det tatt hensyn til i rådmannens handlingsplan.

Kommunestyret vedtar i høst en helt ny samfunnsdel av kommuneplanen. I denne vil det være økt fokus på bærekraft innen samfunnsutviklingen av Ringerike.

I denne sammenheng jobbes det også godt for å gjøre Ringerike enda mere attraktiv som lokasjon for etablering av fremtidsrettede arbeidsplasser.

Vi vet nå at Ringeriksbanen og ny E16 kommer. Vi står godt rustet til å ta imot den veksten som forventes å komme. Både arealmessig og i dimensjoneringen av tjenestene.

Kommunens økonomiske handlingsrom vil være begrenset de neste årene. Det er lagt et godt grunnlag i tjenestene for å møte innbyggernes behov.

Vi er inne i en spennende tid hvor vi må lykkes både med næringsutvikling og noe befolkningsvekst. Dette er nødvendig for å sikre verdiskapingen som skal finansiere og legge grunnlaget for både kommunalt og privat tjenestetilbud.

Vi har alle et felles ansvar for å fremsnakke det kommunen har å by på, for å skape gode liv for eksisterende og nye innbyggere.

Tore Isaksen, rådmann

Rådmannens forslag til budsjettvedtak

1. HP 2022-2025

Fremlagte forslag til HP 2022-2025 for Ringerike kommune godkjennes, med de føringer og premisser som fremgår av dokumentet.

2. Driftsbudsjett 2022

Driftsbudsjettet for 2022 vedtas i samsvar med rådmannens forslag i §5-4 Bevilgningsoversikt drift 1A.

Nettobevilgninger til tjenesteområdene vedtas i samsvar med rådmannens forslag §5-4 Sum bevilgninger drift, netto 1B.

Rådmannen gis fullmakt til å fordele budsjetttrammene ned til den enkelte sektor i henhold til den administrative lederstruktur.

Rådmannen gis fullmakt til å fordele lønn og pensjon på de enkelte tjenesteområdene i henhold til sentral avsetning.

Rådmannen gis fullmakt til å gjøre administrative budsjettjusteringer ved organisasjonsendringer dersom disse ikke har resultatmessig konsekvens.

Rådmann gis i medhold av KommuneLOVEN § 13-1, 7 ledd fullmakt til å inndra og omdisponere stillinger som et ledd i gjennomføring av vedtatte budsjettnedskjæringer/innskrenkning/rasjonaliseringer.

Rådmann gis i forbindelse med budsjettnedskjæringer/innskrenkning/rasjonaliseringer fullmakt til å tilby og avgjøre omplassering av arbeidstakere. Rådmann gis i den forbindelse fullmakt til å gå til oppsigelse av arbeidstakere.

Ved utøving av Rådmanns fullmakt etter punkt 9 og 10 følges gjeldende lov – og avtaleverk, både i forhold til enkeltarbeidstakere og fagorganisasjoner.

3. Disposisjonsfond

Det avsettes netto 30 millioner kroner til disposisjonsfond årlig i 2022-2025.

4. Investeringsrammer

Investeringsbudsjettet for 2022 vedtas i samsvar med de tiltak og den finansiering som fremgår kapittel for investeringsbudsjettet, jf §5-5 Bevilgningsoversikter investering 2A og 2B.

5. Lån

For finansiering av investeringsbudsjettet 2022 foreslås følgende låneopptak:

Låneopptak investeringer inntil 366,1 millioner kroner, herav 89,2 millioner kroner til gebyrfinansierte investeringer.

Avdragstid vurderes på bakgrunn av kommunestyrets vedtak vedrørende avdrag på lån, dog slik at krav om minimumsavdrag oppfylles.

Serielån

Rådmannen gis fullmakt til å velge finansieringskilde og akseptere øvrige lånevilkår.

Låneopptak til videre utlån (startlån) inntil 80 millioner kroner. Långiver: Husbanken. Rådmannen gis fullmakt til å akseptere øvrige lånevilkår.

6. Skatt

Skatt på inntekt og formue for 2022 fastsettes etter den maksimalsats Stortinget fastsetter.

I medhold av eiendomsskatteloven §§ 2 og 3 skal det skrives ut eiendomsskatt på alle faste eiendommer i hele kommunen.

7. Gebyrer, avgifter og brukerbetaling

Gebyrer, avgifter og brukerbetalinger fastsettes ut i fra de til enhver tid gjeldende lover, forskrifter og retningslinjer.

Gebyrer, avgifter og brukerbetalinger for 2022 vedtas i tråd med Betalingsreglement.

Nye gebyrer, avgifter og brukerbetalinger gjøres gjeldende fra 1. januar 2022 dersom ikke annet er fastsatt.

8. Mål og resultatkrav

Mål og resultatkrav for tjenesteområdene fastsettes i samsvar med budsjettdokumentet. Mål for finansielle styring er iht vedtatt økonomireglement.

Introduksjon til satsingsområder

Om satsingsområdet

Kommunestyret vedtok i september 2021 Kommuneplanens samfunnsdel (2021-2030). Samfunnsdelen peker på Ringerike utfordringer og muligheter, samt fastsetter lokale mål for samfunnsutviklingen frem mot 2030.

Vi har valgt å la FNs bærekraftsmål peke ut retningen for utviklingen vi ønsker. Gjennom samarbeid skal vi øke både økonomisk og sosial bærekraft, og bærekraft for klima og miljø.

Følgende 9 bærekraftsmål skal vi satse på frem mot 2030:

- 3. God helse og livskvalitet
- 4. God utdanning
- 8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst
- 9. Industri, innovasjon og infrastruktur
- 10. Mindre ulikhet
- 11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn
- 13. Stoppe klimaendringene
- 15. Livet på land
- 17. Samarbeid for å nå målene

Basert på disse 9 bærekraftmålene har Ringerike kommune utarbeidet egne lokale mål og delmål fordelt på fire satsingsområder. Våre satsingsområder er:

- Samarbeid for å nå målene
- Økonomisk bærekraft
- Sosial bærekraft
- Bærekraft for klima og naturmiljø

Det er sammenhengen mellom disse satsingsområdene som avgjør om vi lykkes i å skape en bærekraftig utvikling.

Under hvert av satsingsområdene kan du lese mer om hva disse innebærer, hvilke hovedmål og delmål Ringerike kommune har frem mot 2030, og hvordan vi skal nå disse.

Kommunens tjenesteområder har i denne handlingsplanen valgt ut de mest sentrale målene de skal ha fokus på de neste fire årene og beskrevet hvilke utfordringer og tiltak som er spesielt relevante å jobbe med de neste årene.

1. Samarbeid for å nå målene

Om satsingsområdet

Samfunnsdelen peker ut strategier og tiltak for hva Ringerike kommune skal gjøre for å nå målene, men slår også fast at kommunen ikke kan eller bør løse utfordringene alene.

For å nå målene vil det kreves en felles innsats fra alle i Ringerikssamfunnet. Kommunen kan legge til rette for at innbyggerne kan leve gode og bærekraftige liv, men det viktigste arbeidet gjør imidlertid hver enkelt selv i egen hverdag.

Som organisasjon, må Ringerike kommune jobbe helhetlig og tverrsektorielt. Kommunen har ulike roller, ansvar og virkemidler. Ringerike kommune er blant annet samfunnsutvikler, tjenesteleverandør og myndighetsutøver. Som samfunnsutvikler, skal kommunen legge til rette for en helhetlig og samordna samfunnsutvikling. Som tjenesteleverandør, har kommunen ansvar for å levere gode tjenester til innbyggerne. Som myndighetsutøver, skal kommunen ivareta samfunnsmessige interesser i henhold til lover og forskrifter samt avveie ulike hensyn.

Hovedmål for kommunen

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
1.1 Ringerike har et aktivt lokaldemokrati hvor vi finner løsningene for en bærekraftig samfunnsutvikling og god folkehelse sammen	1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle			
	1.1.2. Vi har en kultur for læring, deling og samarbeid, hvor vi har tillit til hverandre og tar ansvar sammen.			

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
	1.1.3. Vi har en aktiv og mangfoldig frivillig sektor, som kommunen samarbeider godt med			
	1.1.4. Ringerike kommune samarbeider regionalt og interkommunalt for å skape robuste, helhetlige og effektive løsninger.			
	1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenesteområder.			
1.2 Ringerike kommune har ansatte som i fellesskap gir gode tjenester, når kommunens mål, og bidrar til at innbyggerne har tillit til kommunen.	1.2.1. Ringerike kommune arbeider systematisk og målrettet for å sikre god kvalitet i tjenestene.			
	1.2.2. Ringerike kommunes ansatte og folkevalgte opptre etisk og profesjonelt ansvarlig.			
	1.2.3. Ringerike kommune jobber tverrfaglig og samarbeider på tvers av sektorer og tjenesteområder, for å ha best mulig løsninger og tjenester.			

2. Økonomisk bærekraft

Om satsingsområdet

Økonomisk bærekraft handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. I årene framover vil andelen eldre øke, og dermed også behovet for helse- og omsorgstjenester. Samtidig vil det bli færre yrkesaktive som bidrar til å finansiere disse tjenestene. Dette utfordrer kommunens økonomiske bærekraft, og vår evne til å yte tjenester av tilstrekkelig kvalitet til innbyggerne våre. Dette krever at vi som kommune må planlegge for hvordan vi organiserer og leverer tjenestene våre, og hva slags kompetanse vi har behov for i framtida. Vi må prioritere innsatsen vår og tenke nytt.

Selv om Norge har mindre økonomiske forskjeller enn i mange andre land, har vi forskjeller også her. Dette gjenspeiler seg ofte i sosial ulikhet og helseutfordringer. Se mer om dette under sosial bærekraft.

Ringerike har tradisjonelt vært en landbruks-, industri- og handelskommune. Det er viktig å skape et variert næringsliv med høy lokal sysselsetting og økt verdiskaping. Flere yrkesaktive med høyere utdanning, høy lønn og høy skatteinngang, er nødvendig for å legge grunnlag for høyere verdiskaping og bedre kommunale tjenester og tilbud. Det skjer mye spennende næringsutvikling i kommunen. Flere nye næringsaktører har etablert seg, mange bedrifter vokser og det utarbeides flere større reguleringsplaner for næring. Det er også høy aktivitet for utbyggingsplaner i og nær Hønefoss, blant annet på grunn av forventninger om Ringeriksbanen, befolkningsvekst og fordi byplanen for Hønefoss har gitt viktige avklaringer. Ringerike kommune har de siste årene gjort store investeringer i infrastruktur i alle sektorer, for å være klar til å ta imot forventet innbyggervækst.

Hovedmål for kommunen

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
2.1 Ringerike er et inkluderende og mangfoldig samfunn med mindre forskjeller, der alle innbyggere føler trygghet og tilhørighet.	2.1.1. Vi har mindre sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet, og ingen barn vokser opp i fattigdom.			
	2.1.2. Alle har et trygt og godt sted å bo, og flest mulig eier egen bolig.			
	2.1.3. Ringerike er et inkluderende og mangfoldig samfunn, som aktivt motvirker ensomhet og utenforskap og hvor alle har like muligheter, uavhengig av alder, kjønn, legning, funksjonsevne, etnisitet, religion, bakgrunn og ressurser			
	2.1.4. Ringerike er et tilgjengelig, inkluderende og aldersvennlig samfunn, hvor det er godt å leve hele livet.			
2.2. I Ringerike opplever innbyggerne mestring, og alle har mulighet til å delta i kultur-, idretts- og andre fritidsaktiviteter.	2.2.1. Vi har et variert tilbud av aktiviteter og arenaer for kultur-, idretts- og fritidsopplevelser som er tilgjengelig for alle.			
	2.2.2. Biblioteket er en lavterskel møteplass og læringsarena som er tilgjengelig for alle, på tvers av alder, bakgrunn, kjønn og etnisitet.			
2.3 Ringerike er en av Norges mest spennende vekstregioner, med et bærekraftig næringsliv, som gir høy verdiskaping og anstendig arbeid for alle.	2.3.1. Vi skaper én ny arbeidsplass for hver andre netto nye innbygger			
	2.3.2. Vi har et variert næringsliv med høy lokal sysselsetning og økt verdiskaping per innbygger			
	2.3.3. Vi har et anstendig, inkluderende og mangfoldig arbeidsliv.			
2.4 Ringerike kommune har god økonomisk bærekraft, god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.	2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.			
	2.4.2. Ringerike kommune har en effektiv tjenesteproduksjon.			
	2.4.3. Ringerike kommunes virksomheter drifter innenfor budsjetterte rammer.			
2.5 Ringerike kommune er en attraktiv arbeidsgiver, som tiltrekker seg og utvikler kompetente ansatte.	2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter			
	2.5.2. Ringerike kommune har ansatte med riktig kompetanse for å møte dagens og morgendagens behov.			
	2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.			
2.6 Ringerike har en bærekraftig og solid infrastruktur, som gir grunnlag for ønsket utvikling og vekst.	2.6.1. Vi har solid infrastruktur med god kapasitet og kvalitet som gir grunnlag for ønsket utvikling og gode tjenester til innbyggere og næringsliv.			

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
	2.6.2. Ringerike kommune velger gode og bærekraftige løsninger som på sikt gir mindre utgifter til drift og vedlikehold.			
	2.6.3. Vi har bredbåndstilbud i tråd med nasjonale målsettinger. Ringerike kommune skal sørge for at alle innbyggerne har tilfredsstillende datalinjer og tilgang.			
2.7 I Ringerike satser vi på grønn omstilling og innovasjon for å møte framtidens utfordringer.	2.7.1. Vi tenker nytt, og vårt samfunn og næringsliv gjør grønn omstilling og smart ressursbruk til sitt fortrinn.			
	2.7.2. Ringerike kommune jobber systematisk med innovasjon for å skape gode og bærekraftige løsninger og tjenester.			

3. Sosial bærekraft

Om satsingsområdet

Sosial bærekraft handler om å sikre at alle mennesker får et godt liv uavhengig av individuelle forutsetninger. Norge er et land med mindre økonomiske og sosiale forskjeller enn mange andre land. Likevel har vi forskjeller også her. Ofte påvirker dette både helse, utdanning, arbeid og økonomi. Helseutfordringer kan føre til både sosiale og økonomiske belastninger på individ- og samfunnsnivå. Forebyggende arbeid er avgjørende.

Det vil være viktig å investere i et barnehage-, skole- og fritidstilbud av høy kvalitet. Barn og unge skal oppleve gode rammer for trygghet, utvikling, læring og livsmestring både i dag og i framtida. Hver enkelt innbyggers innsats i eget liv, og samarbeid mellom ulike samfunnsaktører, blir viktig i tiden framover for å skape god folkehelse og livskvalitet hos alle aldre. Det vil være viktig å ha gode, helsefremmende offentlige rom som parker og lekeplasser, natur- og grøntområder og gang- og sykkelveier.

Hovedmål for kommunen

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
3.1 Ringerike er en attraktiv bokommune med inkluderende og trygge lokalsamfunn, og Hønefoss som en sterk regionhovedstad.	3.1.1. Vi har en bærekraftig vekst, og en konsentrert arealutvikling i by og tettsteder som gir muligheter for korte reiser i hverdagen.			
	3.1.2. Hønefoss er en attraktiv by for alle, og en sterk regionhovedstad.			
	3.1.3. Ringerike er et trygt sted å være, og har god beredskap			
3.2 Ringerike har helhetlige og bærekraftige transportløsninger, der flest mulig går, sykler og kjører kollektivt.	3.2.1. Vekst i persontransport i Hønefossområdet, tas med kollektiv, sykkel og gange. Andelene er økt til minst 9 prosent syklende, 20 prosent gående og 6 prosent som tar buss i Hønefossområdet. Andelene skal også være økende i tettstedene.			

Handlingsprogram 2022-2025

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
	3.2.2. Vi har et sammenhengende gang og sykkelveinett, hvor det er trygt og attraktivt å gå og sykle.			
3.3 I Ringerike har alle tilgang til grøntområder, vann og vassdrag for lek og rekreasjon.	3.3.1. Vi har tilgjengelige områder for nærturer og friluftsliv der folk bor.			
3.4 Ringerikes kulturarv brukes, formidles og tas vare på for framtidige generasjoner.	3.4.1. Vern, formidling og bærekraftig bruk av Ringerikes kulturarv og kulturmiljøer bidrar til økt attraktivitet, stedsidentitet og skaper opplevelser for innbyggere og besøkende.			
3.5 I Ringerike jobber vi forebyggende i alt vi gjør, og prioriterer tidlig innsats for å sikre god helse og livskvalitet for alle.	3.5.1. Innbyggerne lever selvstendige liv og opplever mestring i hverdagen.			
	3.5.2. Det er et godt samspill mellom familieomsorg, det sivile samfunn og offentlige tjenester.			
	3.5.3. Vi har omgivelser som legger til rette for sosialt fellesskap, tilhørighet og fysisk aktivitet.			
3.6 Ringerike kommune har gode helse- og omsorgstjenester tilpasset innbyggernes individuelle behov.	3.6.1. Ringerike kommune har tjenester som bygger på reell medvirkning, og som tar utgangspunkt i den enkeltes behov og ressurser.			
3.7 I Ringerike er det gode oppvekstvilkår for barn og unge.	3.7.1. Alle barn og unge opplever inkludering og trygghet i sin oppvekst og fritid.			
3.8 Alle barn og unge skal få et barnehage- og skoletilbud av høy kvalitet, som gir trygghet, utvikling, læring og livsmestring i dag og i framtida.	3.8.1. Alle barn har tilgang til barnehage av høy kvalitet, og som forbereder barna til å begynne i grunnskolen.			
	3.8.2. Barnehagene og skolene har inkluderende leke- og læringsarenaer som fremmer barnas engasjement, motivasjon og læringsglede.			
	3.8.3. Ringerike kommune har kompetanse om, og kapasitet for, barn og unge som det allmenne tilbudet ikke strekker til for.			
3.9 Det skal legges til rette for at alle skal ha mulighet til å gjennomføre utdanning for å være rustet til framtidens arbeidsliv.	3.9.1. Flere tar fagbrev, fagskoleutdanning, høyere utdanning og etterutdanning.			

4. Bærekraft for klima og miljø

Om satsingsområdet

Bærekraft for klima og naturmiljø handler om å stanse klimaendringene og ta vare på naturen som en fornybar ressurs for mennesker. Ringerike må, i likhet med resten av verden, omstilles til et lavutslippssamfunn. Innen 2050 må verdens utslipp være netto null for å nå 1,5 graders-målet. De tre største kildene til direkte klimagassutslipp i Ringerike er; veitrafikk, annen mobil forbrenning (traktorer, anleggsmaskiner og andre dieseldrevne motorredskaper) og jordbruk. I tillegg skaper vårt forbruk av

varer og tjenester, produsert utenfor kommunen, store utslipp. En viktig utfordring framover blir derfor å redusere de direkte klimagassutslippene i Ringerike, og samtidig redusere det totale klimafotavtrykket til Ringerikssamfunnet utenfor kommunegrensene.

Ringerike er en fjell-, skog- og vassdragskommune med natur- og kulturverdier både for livskvalitet, friluftsliv, naturmangfold og næringsutvikling. Kommunen har som planmyndighet et ansvar for bærekraftig forvaltning av arealer. Vi må ruste kommunen for å takle økende risiko for flom og skred, og økende utfordringer med overvannshåndtering. Det er også en betydelig oppgave å både hindre ny forsøpling og forurensing, og aktivt rydde opp i eksisterende naturmiljøproblemer.

Hovedmål for kommunen

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
4.1 Ringerike tar vare på naturmangfold, økosystemer, friluftsområder og landskap gjennom bærekraftig bruk og vern.	4.1.1. Ringerike har en bærekraftig forvaltning av naturmangfold, økosystemer, leveområder for truede arter, friluftsområder og landskap.			
	4.1.2. Vi har et rikt artsmangfold, vi hindrer spredning av fremmede arter og tar vare på artene som naturlig hører til i Ringerike og forhindrer at disse dør ut.			
	4.1.3. Vann og vassdrag har god eller svært god miljøtilstand, og innbyggerne har tilgang til å bruke vassdrag og omkringliggende områder på en bærekraftig måte.			
	4.1.4. Ringerike har et rikt og mangfoldig kulturlandskap.			
4.2 Ringerike arbeider for å hindre ny forsøpling og forurensing, og rydder aktivt opp i eksisterende problemer.	4.2.1. Ringerike har lite avfall på avveie.			
	4.2.2. Vi har lite forurensing til vann, grunn og luft, og lite støy- og lysforurensing.			
4.3 Ringerike øker matproduksjonen på en miljøvennlig og bærekraftig måte.	4.3.1. Ringerike tar vare på natur, dyrka og dyrkbar mark og har en nullvisjon for nedbygging av matjord.			
	4.3.2. Matproduksjonen i kommunen har økt.			
4.4 Ringerikes direkte klimagassutslipp i 2030 er redusert med minst 55 prosent sammenliknet med 2009.	4.4.1. Ringerike kommune har gode styringsverktøy, og jobber systematisk for å nå sine mål om reduserte klimagassutslipp.			
	4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenliknet med 2009.			
	4.4.3. Utslipp fra traktorer, anleggsmaskiner og andre dieseldrevne motorredskaper er redusert.			
	4.4.4. Utslipp fra jord, dyr og gjødsel i landbruket er redusert.			
	4.4.5. Utslipp fra industri, energiforsyning og oppvarming er redusert.			

Handlingsprogram 2022-2025

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
4.5 Ringerikssamfunnet reduserer sitt klimafotavtrykk også utenfor kommunegrensene.	4.5.1. Ringerike kommune har lyktes med å motivere innbyggere og næringsliv til egne klimatiltak slik at klimafotavtrykket til Ringerikssamfunnet er redusert.			
	4.5.2. Ringerike kommune er en pådriver for at det ved etablering av kraftintensiv industri legges til rette for gjenbruk av overskuddsvarme til annen grønn næringsutvikling.			
	4.5.3. Nye utbyggingsområder og bygg til boliger og næring er areal- og energieffektive, og tar i bruk framtidsrettede energiløsninger og klimavennlige materialer.			
	4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.	Andel sertifiserte enheter		
	4.5.5. Ringerike kommune har redusert klimafotavtrykket fra egne innkjøp og anskaffelser.			
	4.5.6. Ringerike kommune vektlegger lave klimagassutslipp og areal- og energieffektive løsninger ved utbygging av nye kommunale bygg, herunder skal klimagassutslipp fra materialbruk være minst halvert sammenlignet med referansebygg.			
	4.5.7. Ringerike kommune har redusert energibruk i egne eksisterende bygg og kommunale vann- og avløpsanlegg.			
4.6 Ringerikes natur forvaltes slik at naturlige karbonlagre i vegetasjon og jordsmonn blir ivaretatt.	4.6.1. Vi forvalter areal, skog og naturressurser på en bærekraftig måte, og legger til rette for et høyt opptak av karbon og lave klimagassutslipp.			
4.7 Ringerike er godt rustet til å takle klimaendringene som forventes fram mot 2100.	4.7.1. Vi har redusert risikoen for at flom og skred gir tap av liv og helse, samt ødeleggelse av infrastruktur og andre materielle verdier.			
	4.7.2. Risikoen for skade fra overvann på infrastruktur og eiendom er redusert, og vi bruker blågrønne løsninger for å øke kvaliteten på byrom og uteområder samt at vi fremmer god folkehelse, naturmangfold og mindre forurensning.			
	4.7.3. Våtmarker, myrer, elvebredder og skog som kan dempe effektene av klimaendringer tas vare på.			

Befolkningsutvikling

Demografi

Befolkningsprognose for perioden 2021 til 2031

For å vurdere tjenestetilbudet til kommunen, analyserer vi befolkningsutviklingen fremover i tid. Befolkningsutviklingen vi viser til nedenfor bygger på en prognose med middels vekst over en 10-års periode.

Befolkningsprognoser gir et viktig vurderingsgrunnlag i de økonomiske beregningene for fremtiden.

Det er spesielt en aldersgruppe som vokser kraftig i årene fremover. Fra ca 2024 vil det være en sterk vekst i aldersgruppen 80-89 år. Dette har sin naturlige forklaring i at denne aldersgruppen ble født i etterkrigstiden, den såkalte "gledesvåren". En politisk arbeidsgruppe, adhocutvalget, har gjennomført en strukturutredning for Helse og omsorg. Utredningen gir et kunnskapsgrunnlag for å kunne beskrive fremtidig struktur for tjenester og gir anbefalinger for lokalisering av institusjoner og omsorgsboliger med heldøgns bemanning. Utredningen behandles politisk høst/vinter 2021.

For øvrig er det ikke store endringer i de andre aldersgruppene. De fleste aldersgruppene har en middels vekst. Det er i aldersgruppen 6-15 år vi ser en negativ vekst i perioden fremover.

I 2020 ble det utarbeidet en befolkningsprognose med vekt på førskole- og elevtallsutvikling. Ny prognose utarbeides i 2022. Sektoren Utdanning og familie har redusert rammene for å tilpasse seg den demografiske utviklingen.

Den overordnede strategien til kommunen er å få økt befolkningsvekst ved at flere velger å flytte til Ringerike. For å være en attraktiv bokommune, er det viktig å ha gode og moderne tilbud til innbyggerne, herunder gode kommunale tjenester og et variert næringsliv med mulighet for arbeid.

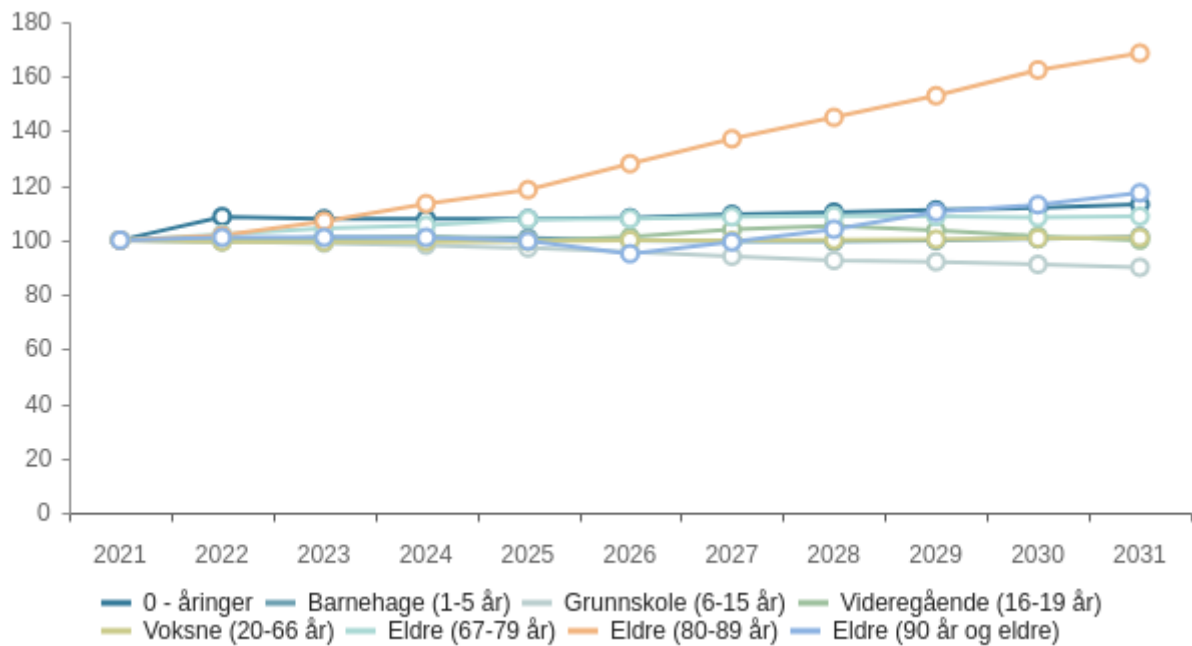
Det er viktig å gjøre nødvendige demografiske justeringer i budsjettene, slik at ressursene til kommunen kommer til nytte der behovene er.

Forutsetninger for prognoseutviklingen:

- Fruktbarhet og dødelighet - Som kjent er den statistiske fruktbarheten i Norge fallende, men vi har fremdeles en vekst i de yngste aldersgruppene i Ringerike. Samtidig er det en høyere forventet levealder i Norge - folkehelsen er bedre enn tidligere
- Tilflytting - Det er en forventet tilflytting til kommunen, men prognosene tar ikke statistisk høyde for dette på grunn av usikkerhet. Det bygges nye boliger i kommunen, og det rigges for vekst både i det private og offentlige tilbudet
- Fraflytting – Det legges til rette for flere arbeidsplasser i kommunen, og målsettingen er 1 ny arbeidsplass pr. 2 nye innbyggere. Det er ønskelig at flere velger å bo og arbeide i Ringerike. Usikkerheten er knyttet til et attraktivt arbeidsmarked i nabokommuner som Bærum og Oslo, hvor det er relativt korte reiseavstander fra Ringerike

Nedenfor viser vi til befolkningsutviklingen i alle aldersgrupper i form av grafer og tabeller.

Prognose vekst

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
0 - åringer	100,0 %	108,6 %	107,8 %	107,8 %	107,8 %	108,2 %	109,4 %	110,2 %	111,1 %	111,9 %	113,1 %
Barnehage (1-5 år)	100,0 %	99,6 %	101,0 %	100,9 %	100,8 %	100,0 %	99,6 %	99,5 %	99,9 %	100,5 %	101,3 %
Grunnskole (6-15 år)	100,0 %	99,6 %	98,9 %	98,1 %	97,1 %	95,7 %	94,1 %	92,6 %	92,1 %	91,1 %	90,0 %
Videregående (16-19 år)	100,0 %	100,9 %	100,4 %	101,3 %	99,6 %	101,2 %	103,9 %	105,3 %	103,6 %	101,4 %	100,0 %
Voksne (20-66 år)	100,0 %	99,5 %	99,4 %	99,4 %	99,6 %	99,9 %	99,9 %	100,0 %	100,3 %	100,7 %	101,0 %
Eldre (67-79 år)	100,0 %	102,2 %	104,3 %	105,5 %	107,7 %	107,8 %	108,6 %	109,0 %	108,7 %	108,3 %	108,8 %
Eldre (80-89 år)	100,0 %	101,7 %	107,0 %	113,4 %	118,5 %	128,0 %	137,2 %	145,0 %	153,0 %	162,4 %	168,6 %
Eldre (90 år og eldre)	100,0 %	101,0 %	101,0 %	101,0 %	99,7 %	95,0 %	99,3 %	104,0 %	110,3 %	113,0 %	117,3 %
Total	100,0 %	100,1 %	100,5 %	100,9 %	101,3 %	101,8 %	102,2 %	102,6 %	103,0 %	103,4 %	103,8 %

Prognose type : Middels nasjonal vekst

Prognose periode : 10

Medarbeidere og organisasjon

Ringerike kommune arbeider med tiltak innen organisering, ledelse og medarbeiderskap. Arbeidsgiverpolitikken er førende for arbeidet. Prioriterte satsningsområder er arbeidsmiljø, ledelse, kompetanse, kommunikasjon og innovasjon (tenke nytt). Arbeidsgiverpolitikken peker på sentrale innsatsområder som skal gjøre Ringerike kommune til en mer attraktiv arbeidsgiver.

Nøkkeltall samlet 2018 – 2021	2018	2019	2020	2021*
Antall medarbeidere – årsverk	1853	1876	1858	1900
Antall medarbeidere – personer totalt	2290	2292	2231	2246
Andel Kvinner – antall	80 %	79 %	80 %	79 %
Andel fagstillinger	77,7 %	80,5 %	79,7 %	83,2 %
Antall lærlinger	21	32	35	32
Andel deltid (mindre enn 95 % stilling)	54,67 %	50,6 %	49 %	44,9 %
Sykefravær	9,8 %	9,4 %	9,0 %	9,4 %**

*Tall per september 2021 ** Tall basert på en prognose per 30.06.2021

Behov for omstilling og endring

Kommunen er i stadig omstilling og også i årene fremover vil det være behov for videre omstilling. Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt høsten 2021 og målene i kommuneplanen sammen med prioriterte FNs bærekraftsmål vil gi viktige føringer i videre arbeid. Nødvendige tilpasninger til organisering, ledelse og medarbeiderskap vil være et kontinuerlig arbeid.

Kommunen har i de senere årene investert mye i nye bygg, infrastruktur og teknologi. Effektiv bruk og utvikling av våre ressurser vil være et satsningsområde slik at vi leverer gode tjenester til våre innbyggere.

Være en attraktiv arbeidsgiver

Kommunen rekrutterer godt til mange stillinger. Det vil likevel være avgjørende å fortsatt arbeide med tiltak som gjør kommunen til være en attraktiv arbeidsgiver, både gjennom rekruttering av nye dyktige medarbeidere og for å beholde nødvendig kompetanse. Det er stadig konkurranse om god arbeidskraft og kommunen må tilby gode arbeidsbetingelser, karrieremuligheter og spennende fagmiljøer.

Det er vedtatt ny kompetansestrategi og denne gir føringer for fortsatt satsning på kompetanse. Gode introduksjonsprogram, deltakelse i nettverk, muligheter for faglig utvikling, etter- og videreutdanning er noen virkemidler som prioriteres.

Lederutvikling

Ringerike kommune har i de siste årene satset på systematisk lederutvikling. Ledere er nøkkelpersoner for at kommunen skal fortsette det gode arbeidet med å realisere de mål og tiltak kommunen skal nå. Fortsatt arbeid med lederutvikling og lederopplæring vil bli prioritert videre.

Internt ledertalentprogram er gjennomført med god suksess og flere av talentene er i dag i faste lederjobber i kommunen. I 2022 vil det derfor igangsettes et nytt program med nye deltakere.

Heltidskultur

Kommunen skal legge til rette for at kommunens medarbeidere skal arbeide i store stillinger. Vedtatte mål vil gi retning i videre arbeid. Hardt arbeid, spesielt innenfor sektor helse og omsorg, gir allerede resultater. Færre arbeider i deltidstillinger og andel fagstillinger har økt.

I årene fremover skal hver sektor målrette sitt arbeid. Arbeid med gode arbeidstidsordninger som blant annet sikrer forutsigbar og god kompetanse er sentralt. Videre vil det være nødvendig å mobilisere ansatte til å arbeide i store stillinger der mange ansatte frivillig ønsker å arbeide i reduserte stillinger.

Arbeidsmiljø

Under pandemien har sykefraværet økt. Likevel reduserer de enhetene som deltar i "sterkere tilbake" sykefraværet. Kommunen vil derfor fortsette samarbeidet med bedriftshelsetjenesten og tilby "sterkere tilbake" til enheter som har høyt sykefravær. Samarbeid med Nav og Arbeidslivssenteret gir også gode resultater og skal videreføres.

Det skal gjennomføres en ny medarbeiderundersøkelse blant alle ansatte og resultater av denne vil gi indikasjoner på hvor det vil være behov for ekstra innsats.

Helse-miljø og sikkerhet (HMS) og kvalitet er områder som har vært styrket de senere årene. Grunnlaget for et systematisk arbeid er lagt og det vil fortsatt arbeides med implementering og oppfølging av dette arbeidet i enhetene i planperioden.

Klimabudsjett

Ringerike kommunes klimabudsjett for 2022

Ringerikes kommunestyre har i kommuneplanens samfunnsdel (2021-2030) vedtatt mål om reduksjon av klimagassutslipp, mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging. Målet for reduksjon av klimagassutslipp innenfor kommunegrensene våre er tallfestet i hovedmål 4.4. Ringerikes direkte klimagassutslipp i 2030 skal være redusert med minst 55 % sammenlignet med 2009. Kommunestyret har også tallfestet mål om at utslipp fra veitrafikk i Ringerike skal halveres i samme periode (delmål 4.4.2). I tillegg inneholder kommuneplanens samfunnsdel mål om reduksjon av utslipp fra andre kilder både innenfor kommunegrensene våre (delmål 4.4.3-4.4-5), og klimafotavtrykket fra vårt forbruk av varer og tjenester produsert utenfor kommunen (hovedmål 4.5 og delmålene under dette).

Handlingsdelen til kommuneplanens samfunnsdel er i Ringerike handlingsplanen og årsbudsjett, og prioriteringer av tiltak for å nå klimamålene skal på sikt samkjøres med disse årlige prosessene. I delmål 4.4.1, er det vedtatt at kommunen skal bruke klimabudsjett som styringsverktøy for at kommunen skal jobbe systematisk for å nå klimamålene sine. Koordinering av årlig vedtak om klimabudsjett og de årlige prosessene med handlingsplan og årsbudsjett, vil gi et godt grunnlag for å prioritere gode tiltak og arbeide systematisk for å nå klimamålene. I tillegg vil klimabudsjettet vise sammenhengen mellom reduksjon i utslipp hva tiltakene koster, samt bidra til å synliggjøre ansvarsfordelingen for gjennomføringen av tiltakene.

Dette første året inkluderes imidlertid kun et forenklet klimabudsjett i handlingsplanen. Tiltak vil dette første året i hovedsak omtales under hver sektor i handlingsplanen (se under omtale av hovedmål 4.4 med delmål under hver sektor/tjenesteområde). Kommende år vil tiltaksvurderingene videreutvikles i klimabudsjettet og utslippsreduksjoner vil kvantifiseres der det er mulig. Klimabudsjettet inneholder i år:

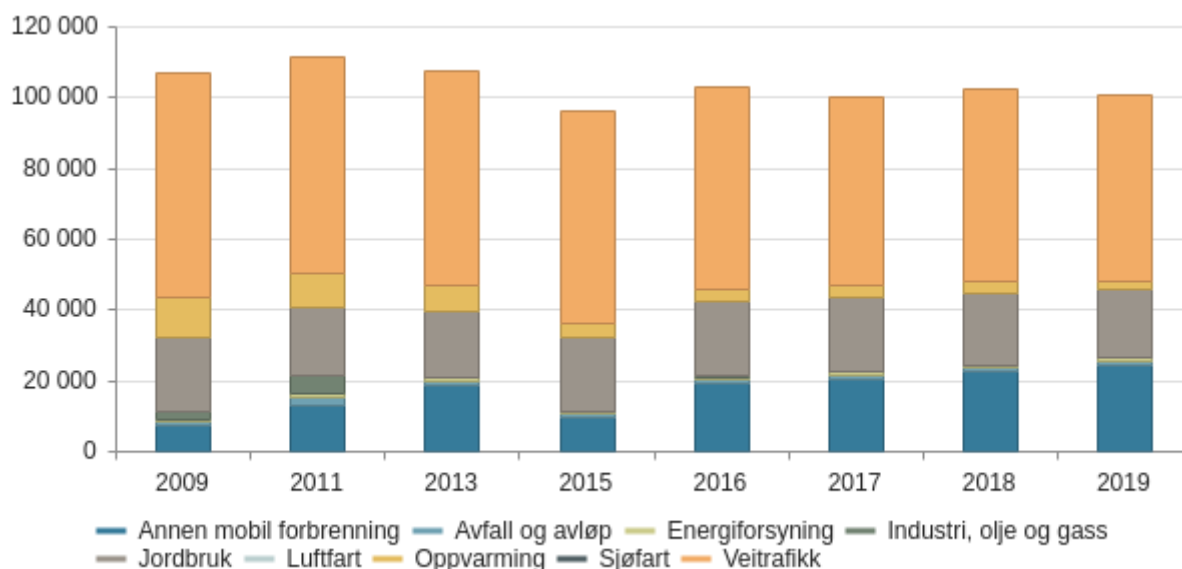
- Klimagassregnskap som gir oversikt over historisk utvikling av klimagassutslipp fra de ulike kilder INNENFOR Ringerikes kommunegrenser (såkalte *direkte* utslipp).
- Forenklet klimagassbudsjett med framskrivning og mål: Dette viser målet vårt for utslippsreduksjoner INNENFOR kommunegrensene, samt hvordan utslippene forventes å utvikle seg dersom kun de tiltak som allerede er vedtatt nasjonalt gjennomføres.
- Klimafotavtrykksanalyse som viser hvilke klimagassutslipp Ringerikesamfunnet forårsaker totalt sett, når vi tar med både utslipp INNENFOR (direkte utslipp) og UTENFOR kommunegrensene våre (såkalte *indirekte* utslipp).

I kommuneplanens samfunnsdel (2021-2030) har kommunestyret også fastsatt mål om at Ringerikes natur skal forvaltes slik at naturlige karbonlagre i vegetasjon og jordsmonn blir ivaretatt (hovedmål 4.6). Videre sier hovedmål 4.7 at Ringerike skal være godt rustet til å takle klimaendringene som forventes fram mot 2100. Disse temaene er ikke omtalt videre i dette klimabudsjettet, men omtales derimot under sektor Strategi og utvikling og «Bærekraft for klima og naturmiljø».

Klimagassregnskap – historiske utslipp

Direkte utslipp innenfor Ringerikes grenser

Søylediagrammet viser de historiske direkte utslippene fra Ringerike, fordelt på sektor. Data er hentet fra Miljødirektoratet, og omfatter de utslippene som fysisk skjer innenfor kommunens geografiske grense (scope 1). Utslipp som fysisk skjer i andre deler av Norge eller i utlandet er ikke inkludert.

Tabellen viser verdiene, i tonn CO₂-ekvivalenter, som inngår i diagrammet ovenfor

	2009	2011	2013	2015	2016	2017	2018	2019
Annen mobil forbranning	7 460,1	12 754,0	18 648,3	9 544,6	19 210,1	20 332,5	22 488,2	24 528,8
Avfall og avløp	1 085,4	2 445,3	1 306,4	1 020,3	1 010,7	1 312,5	1 057,3	1 026,5
Energiforsyning	366,2	1 185,0	809,4	714,1	988,6	785,0	938,9	816,8
Industri, olje og gass	2 361,9	4 921,5	135,7	247,9	192,0	242,0	53,0	24,4
Jordbruk	21 220,4	19 183,8	18 931,4	20 497,6	20 883,5	21 033,8	20 081,3	19 652,8
Luftfart	0,1	0,7	2,0	0,8	1,2	2,0	3,5	3,7
Oppvarming	10 873,0	9 641,8	7 285,9	3 954,8	3 703,0	3 422,2	3 393,1	2 069,6
Sjøfart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Veitrafikk	63 430,5	61 493,0	60 683,3	60 079,3	56 931,8	52 812,8	54 334,8	52 828,0
Sum	106 797,6	111 625,1	107 802,3	96 059,5	102 920,9	99 943,0	102 350,2	100 950,5

Beskrivelse av historiske utslipp innenfor kommunegrensen

Av diagrammet og tabellen ovenfor ser vi at de tre største kildene til direkte utslipp i Ringerike kommune i 2019 var, veitrafikk (52 %), annen mobil forbranning (24 %) og jordbruk (19 %).

Det er viktig å understreke at det her kun er snakk om de direkte utslippene, og at de indirekte utslippene utenfor kommunegrensen ikke er inkludert i oversikten. Se nærmere omtale av disse under «Ringerikssamfunnets totale klimafotavtrykk».

Veitrafikk

Veitrafikk er den desidert største kilden til direkte utslipp i Ringerike, og i 2019 stod personbiler for ca. 31 %, og busser, tunge kjøretøy og varebiler stod for ca. 21 % av utslippene.

Annen mobil forbrenning

I 2019 skyldtes ca. 24 % av de direkte utslippene annen mobil forbrenning. Dette omfatter utslipp fra snøscootere og dieseldrevne motorredskaper, hvor anleggsmaskiner og traktorer utgjør de største utslippskildene.

Jordbruk

Ca. 19 % av de direkte utslippene i Ringerike kom i 2019 fra biologiske prosesser innen jordbruk som fører til dannelse av metan og lystgass, hvor husdyr stod for ca. 10 %, gjødselhåndtering ca. 3 %, og utslipp fra jordbruksarealer ca. 6,5 %. Utslipp fra energibruk i jordbruket er ikke inkludert i jordbruksregnskapet, men er plassert under annen mobil forbrenning og oppvarming.

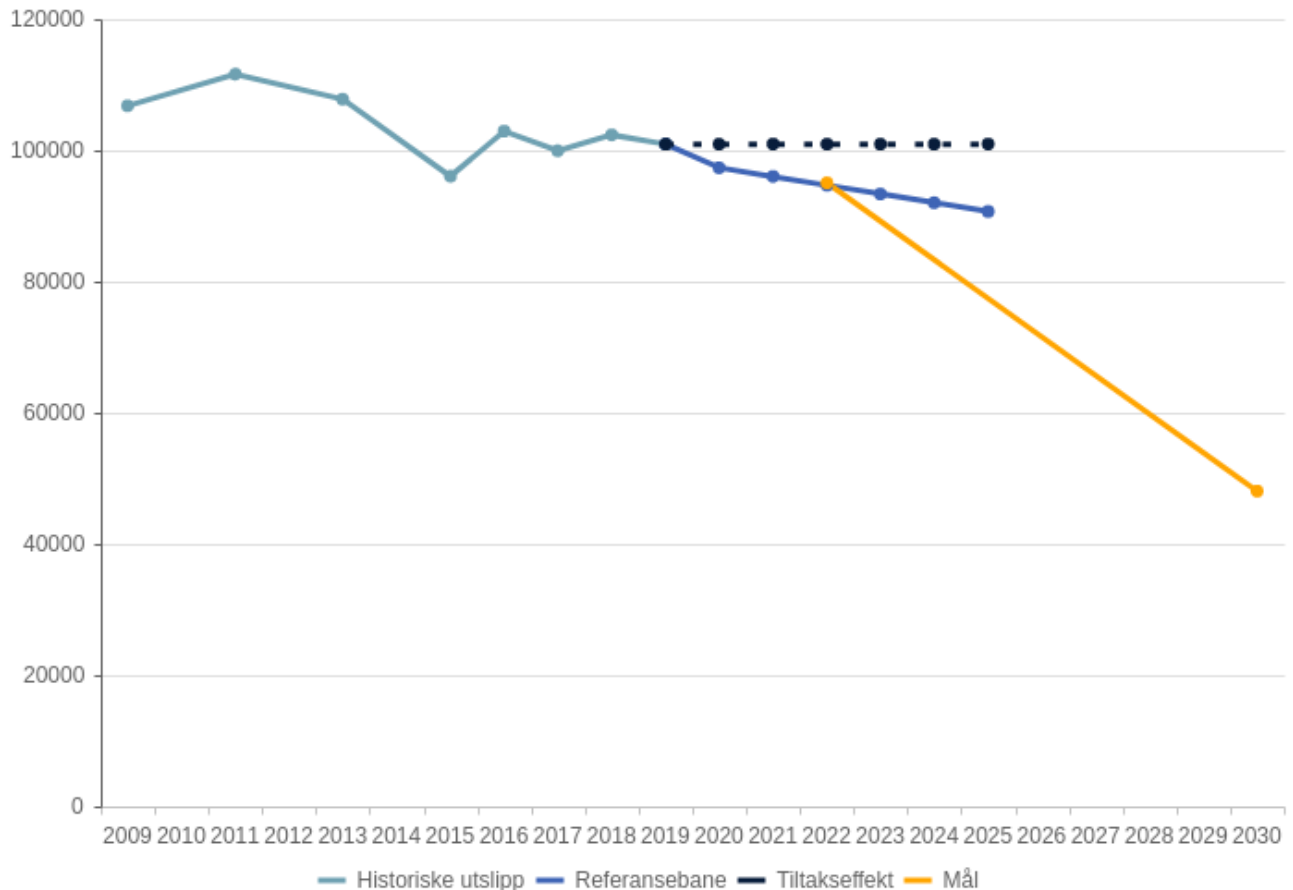
Industri, olje og gass, energiforsyning, og oppvarming

I underkant av 3 % av de direkte utslippene i Ringerike kom i 2019 fra industri, olje og gass (0,02 %), energiforsyning (0,8 %), og oppvarming (2 %).

Klimagassbudsjett – framskrivning og mål

Grafen viser utslipp av klimagasser i tonn CO₂-ekvivalenter; Historiske utslipp er hentet fra Miljødirektoratet. Referansebanen viser hvordan utslippene vil utvikles basert på framskrivninger av tiltak som allerede er vedtatt nasjonalt. Tiltaksbanen er flat, da det foreløpig ikke er gjennomført noen analyse for å kvantifisere allerede planlagte tiltak. Målbanen viser en lineær nedgang fra 2022 til 55 % reduksjon i 2030. Se avsnittet under grafen for mer informasjon

Handlingsprogram 2022-2025

Kommentar til klimagassbudsjett

Beskrivelse av grafen ovenfor

Grafen ovenfor hjelper oss med å visualisere hvor kommunen skal – målbanen – og se den samlede effekten av tiltakene vi må iverksette for å komme dit.

Følgende gir en mer detaljert beskrivelse av elementene i grafen:

- **Historiske utslipp** viser kommunens historiske utslipp av klimagasser i tonn CO₂-ekvivalenter, fra 2009 frem til i dag, hentet fra Miljødirektoratet. Dette er klimagassregnskapet til kommunen. NB! Merk at dette kun omfatter de direkte utslippene som fysiske skjer innenfor kommunens geografiske grense.
- En **målbane** hvor målet i 2030 er 55 % reduksjon i de totale utslippene, sammenlignet med 2009. Dette målet er vedtatt som en del av kommuneplanens samfunnsdel 2021-2030, og er beskrevet i hovedmål 4.4. Målbanen viser hvordan kommunens utslipp må utvikle seg fra i dag og fram til 2030 for at vi skal nå dette målet, dersom vi forutsetter en lineær - jevn og stødig - nedgang.

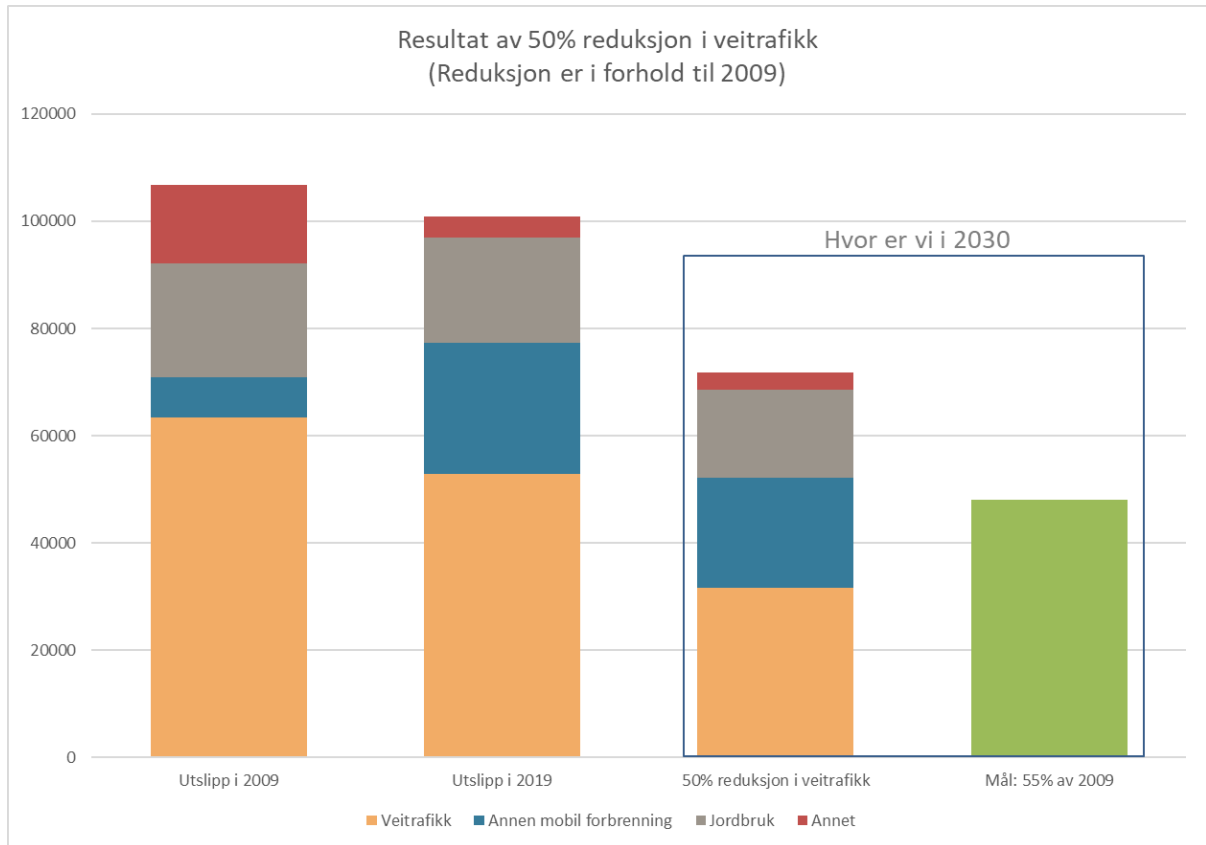
- En **referansebane** som viser hvordan utslippene forventes å utvikle seg, dersom det ikke iverksettes nye tiltak for å få redusert utslippene. Referansebanen er beregnet ut ifra de nasjonale framskrivningene fra nasjonalbudsjettet for 2021 (se tabell 3.13, Fastlands-Norge) og med den forutsetning at utviklingen i Ringerike vil tilsvare forventede nasjonale trender. Med utgangspunkt i de oppgitte framskrivningene for 2020 og 2030, har vi forutsatt en lineær trend i perioden 2020-2030, som i praksis resulterer i en referansebane hvor nedgangen fra 2009 til 2030 er på 22 %.
- I fremtidige klimagassbudsjett vil det også inkluderes en **tiltaksbane** som viser summen av de tallfestede tiltakene som er ført opp i klimabudsjettet, altså hvordan utslippene forventes å bli redusert gitt at de aktuelle tiltakene gjennomføres. Denne bidrar til å visualisere hvordan ulike tiltak vil påvirke utslippene, og hva som vil skje dersom tiltak blir lagt til eller fjernet. Målet er at tiltaksbanen skal krysse målbanen, slik at kommunen oppnår målsettingen om 55 % reduksjon i de totale utslippene. Av tekniske årsaker er tiltaksbanen i årets klimabudsjett flat, da det foreløpig ikke er gjennomført noen analyse for å kvantifisere planlagte tiltak. Forventet utvikling i utslippene dersom nye tiltak ikke gjennomføres, tilsvarer imidlertid referansebanen.

Framskrivninger og scenarier etter vedtatte mål

Hovedmål 4.4. i kommuneplanens samfunnsdel 2021-2030 sier at vi i 2030 har redusert klimagassutslippene våre med minst 55 % sammenlignet med 2009. Videre beskriver delmålene 4.4.2 til 4.4.5 hvordan utviklingen skal skje innenfor de ulike sektorene, hvorav delmål 4.4.2 konkretiserer at klimagassutslippene fra veitrafikken skal minst være halvert.

Figuren nedenfor viser hvordan klimagassutslippene vil være i 2030, dersom vi klarer å halvere utslippene fra veitrafikken, mens de andre sektorene følger framskrivningen på ca. 17 % nedgang fra 2019-nivå i nasjonalbudsjettet for 2021.

Det er tydelig at vi kun ved å redusere veitrafikken vil være et stykke unna å oppnå hovedmålet på 55 % reduksjon, og at det også må iverksettes tiltak rettet mot andre utslippskilder.

Tiltak for å redusere klimagassutslipp

I dette første klimabudsjettet er det foreløpig ikke analysert og kvantifisert effekten av planlagte tiltak for å redusere klimagassutslippene, og i grafen over ser vi at tiltaksbanen er flat. Noen tiltak som allerede er planlagt eller under gjennomføring omtales under kapitlet til «Strategi og utvikling» i dette budsjettforslaget. Fra og med neste klimabudsjett er målet å utarbeide en grundigere analyse av tiltak. For flest mulig tiltak vil analysen tallfeste anslag for hvor store klimagassreduksjoner tiltakene forventes å gi, samt synliggjøre økonomiske kostnader knyttet til tiltakene.

Ringerikssamfunnets totale klimafotavtrykk

I tillegg til de direkte utslippene innenfor kommunegrensene våre, skaper vårt forbruk av varer og tjenester, produsert utenfor kommunen, store utslipp. Det totale klimafotavtrykket fra det private forbruket til innbyggere i Ringerike, er nesten tre ganger så høyt som klimagassutslippene som skjer innenfor kommunegrensene våre. I tillegg kommer klimafotavtrykk fra næringsliv og offentlige virksomheter. En viktig utfordring framover blir derfor å i tillegg til å redusere de direkte klimagassutslippene i Ringerike, samtidig redusere det totale klimafotavtrykket til Ringerikssamfunnet utenfor kommunegrensene. Dette er i kommuneplanens samfunnsdel (2021-2030) dekket av hovedmål 4.5 med delmål – «Ringerikssamfunnet reduserer sitt klimafotavtrykk også utenfor kommunegrensene.»

Utslipp fra kommunens egen virksomhet

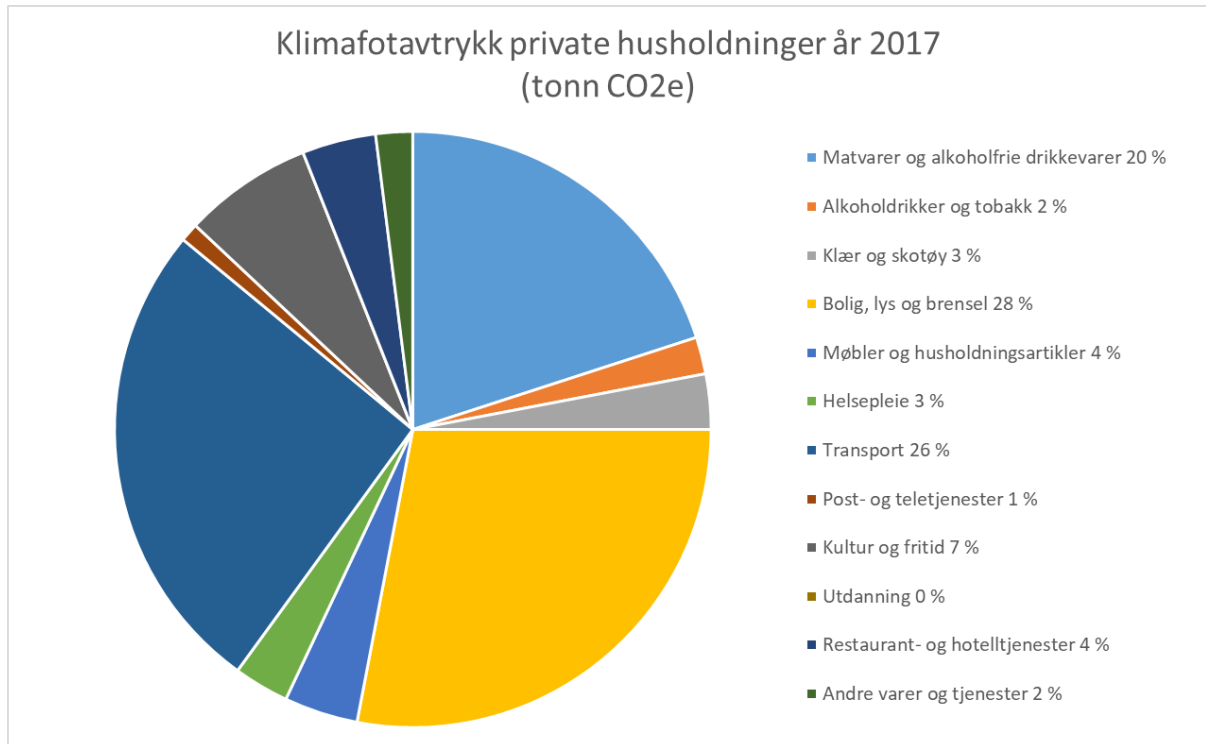
I 2020 fikk kommunen beregnet klimafotavtrykket for kommunens egne virksomheter – altså både direkte og indirekte utslipp – ved hjelp av Asplan Viak. Klimafotavtrykket ble modellert etter klimakostmodellen, som blant annet inkluderer bruk av statistikk fra KOSTRA. For 2019 ble klimafotavtrykket estimert til 32 096 tonn CO₂-ekvivalenter, fordelt på bygg og infrastruktur (52 %), kjøp av tjenester (15 %), forbruksvarer (14 %), energi (10 %), og reise og transport (9 %). Det understrekes at klimakost-metodikken medfører at investeringer slår betydelig ut i klimaregnskapet ettersom bidraget kun regnes i investeringsåret og ikke fordeles utover levetiden. I 2019 sto investeringer for 40 % av utslippene. Utviklingen i utslipp fra kommunens virksomhet er vist i grafen nedenfor, og vi ser at investeringer har gitt en betydelig økning i utslippene.

Merk at blant utslippene fra kommunens egne virksomheter, så utgjør kun 3 % direkte utslipp (scope 1), mens 9 % skyldes energibruk (scope 2) og 88 % stammer fra kjøp av varer og tjenester (scope 3).

Utslipp fra private husholdninger i Ringerike kommune

I rapporten fra Asplan Viak fra 2020 ble også klimafotavtrykket (direkte og indirekte utslipp) beregnet for private husholdninger i kommunen. For 2017 ble bidraget fra private husholdninger beregnet til 280 000 tonn CO₂-ekvivalenter, hvor de største kategoriene er bolig, lys og brensel (28 %), transport (26 %), matvarer og alkoholfrie drikkevarer (20 %), og kultur og fritid (7 %). Klimafotavtrykket er illustrert i figuren nedenfor. Det vil være noe overlapp mellom disse tallene og de direkte utslippene i Ringerike, men det nøyaktige omfanget er usikkert. Likevel er det tydelig at å redusere klimafotavtrykket som private husholdninger forårsaker utenfor kommunegrensene våre er en minst like viktig utfordring, som å redusere utslippene som fysisk skjer i vår egen kommune. Det totale klimafotavtrykket fra det private forbruket til innbyggere i Ringerike, er nesten tre ganger så høyt som klimagassutslippene som skjer innenfor kommunegrensene våre. Dette viser at Ringerike kommune er et forbrukerdrevet samfunn, som importerer betydelig mer CO₂ i sine innkjøp av varer og tjenester, enn det som blir produsert i kommunen.

Ringerike kommune har store ambisjoner med tanke på å redusere de indirekte utslippene fra Ringerikssamfunnet, og vil jobbe med kampanjer og tiltak rettet mot innbyggere og næringsliv (delmål 4.5.1 og 4.5.3). I tillegg skal kommunen være en pådriver for at overskuddsvarme fra kraftintensiv industri blir gjenbruk til annen grønn næringsutvikling (delmål 4.5.2). Miljøfyrtårn (delmål 4.5.4) er et viktig verktøy for å redusere utslippene fra kommunens egne virksomheter, gjennom systematisk å sikte mot kontinuerlig miljøforbedring i egen drift. Dette inkluderer blant annet klima- og miljøkrav i kommunens anskaffelser (delmål 4.5.5). Vi har også som mål å redusere klimagassutslippene fra kommunens bygningsmasse, og vil vektlegge klimasmarte løsninger ved utbygging (delmål 4.5.6) og energieffektive installasjoner for å redusere energibruken (delmål 4.5.7).

Vi understreker at tiltakene beskrevet ovenfor ikke har blitt kvantifisert i dette klimabudsjettet.

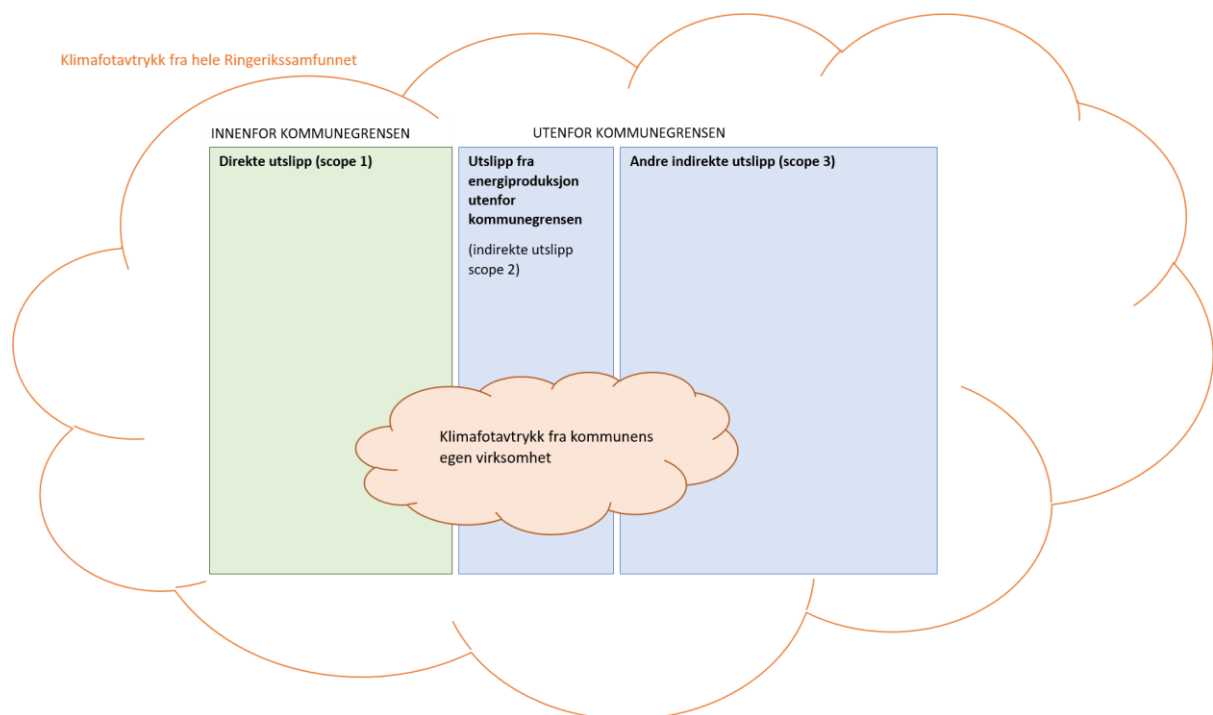
Begrepsoversikt

Det er relativt nylig at kommunen begynte arbeidet med klimaregnskap og klimabudsjett. I dette arbeidet dukker det opp en rekke nye begreper å forholde seg til, og vi ønsker derfor å forklare de viktigste begrepene her.

- **Klimabudsjett** - Et verktøy som gjør det mulig å vurdere klimagassutslipp på samme måte som tradisjonelle økonomiske budsjetter brukes til å vurdere økonomi. Klimabudsjettet er et styringsverktøy som viser klimagassutslippene i kommunen, og hva som må til av tiltak for å nå kommunens klimamål. I tillegg er det mulig å knytte tiltakene som reduserer klimagassutslipp til økonomiske prioriteringer, og dermed visualisere hvilke økonomiske ressurser som trengs for å gjennomføre tiltakene og nå klimamålene.
- **Klimagassregnskap** – En oversikt (et regnskap) som viser historisk utvikling i mengder klimagassutslipp fra ulike kilder. Klimagassregnskapet danner grunnlaget for utarbeidelse av et klimabudsjett.

- **Klimafotavtrykk** – En analyse av hvor store klimagassutslipp som totalt sett forårsakes av Ringerikssamfunnet, både innenfor og utenfor kommunegrensen (direkte og indirekte utslipp). Se figur nedenfor. Vær oppmerksom på at ulike klimafotavtrykkanalyser kan være utarbeidet med ulik metodikk og det er viktig å ha tungen rett i munnen når ulike klimafotavtrykk skal sammenlignes.
- **Direkte utslipp** – Utslipp som har fysisk skjer innenfor Ringerikes kommunegrenser, som f.eks. eksos fra biler, fyring med ved, utslipp fra jordbruket i Ringerike. Se figur nedenfor.
- **Indirekte utslipp** – Utslipp som ikke fysisk skjer innenfor kommunegrensene, men som oppstår som følge av at vi i Ringerike kjøper varer og tjenester produsert andre steder. Dette kan f.eks. være utslipp som oppstår i produksjonen av drivstoffet vi bruker i bilene våre, ved produksjon av varer vi kjøper fra utlandet, energi vi importerer, eller utslipp forbundet med flyreiser når innbyggere i Ringerike drar på ferie. Se figur nedenfor.
- **Klimatiltak** – Tiltak hvis mål er å redusere klimagassutslipp. F.eks. å erstatte bruk av fossil olje til oppvarming med bruk av fornybar energi, redusere forbruk av varer som forårsaker klimagassutslipp når de produseres eller endre vaner slik at vi sjeldnere reiser med fly.
- **Kvantifiserbare utslippsreduksjoner** – Tiltak hvor det er mulig å sette tall på mengden utslipp som fjernes.
- **Ikke-kvantifiserbare utslippsreduksjoner** – Tiltak hvor det ikke er mulig å sette tall på mengden utslipp som vil fjernes.

Figuren nedenfor visualiserer utslipp innenfor og utenfor kommunegrensen, og forskjellen mellom direkte og indirekte utslipp. Vi ser at klimafotavtrykket fra kommunens egen virksomhet inkluderer både direkte og indirekte utslipp.

Økonomisk status ved utgangen av 2021

Regnskapsresultat for årene 2019 og 2020

Regnskapene for 2019 viste et netto driftsresultat med 62,2 millioner kroner, dette var i 2020 på 33,5 millioner. I 2019 var det et mindreforbruk på 13,9 millioner kroner. I 2020, i henhold til ny kommunelov er ikke anledning å rapportere et mindreforbruk, så etter disponering av 21,3 millioner kroner i mindreforbruk viser rapporten 0.

Etter avlagt regnskap for 2020, er disposisjonsfondet på 228 millioner kroner.

Prognosen for 2021 2. tertial viser et samlet merforbruk på 14,1 millioner kroner. Det er ikke mulighet for avsetning til disposisjonsfond i 2021 hvis ikke regnskapet blir bedre enn prognosen.

Prognosene for netto driftsresultat for 2021 viser at vi har store utfordringer i driften som gir vesentlig høyere kostnader enn budsjettert. Faktorer som blant annet bidrar til dette er:

- Korona
- Økte kostnader på rente og avdrag grunnet høyt låneopptak
- Økte vedtak BPA
- Redusert tilskudd flyktninger/asylsøkere
- Reduserte parkeringsinntekter

Forutsetninger for handlingsprogrammet 2022-2025

Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2022

For å sette kommunene i stand til å levere gode tjenester både under og etter koronakrisa, foreslår regjeringen at kommunesektoren får en vekst i frie inntekter på 2 milliarder kroner i 2022. Av veksten på 2 milliarder kroner foreslår regjeringa at 1,6 milliarder går til kommunene, og 0,4 milliarder går til fylkeskommunene. Veksten er i samsvar med det som ble varslet i kommuneproposisjonen.

Skatteøren 2022

Skatt på alminnelig inntekt fra personlige skatteyttere deles mellom staten, kommunene og fylkeskommunene. Fordelingen bestemmes ved at det fastsettes maksimalsatser på skattøren for kommuner og fylkeskommuner. Den kommunale skatteøren for 2022 er i Statsbudsjettet foreslått på 10,95 %. Dette er en reduksjon på 1,20 prosentpoeng fra 2021.

Vekst i frie inntekter

Veksten i frie inntekter i Regjeringen sitt forslag til statsbudsjett skal bidra til satsning barnehager og barn og unges psykiske helse.

Veksten i frie inntekter må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter som følge av befolkningsutviklingen og merutgifter knyttet til pensjon.

Korona epidemien har store konsekvenser for norsk økonomi og rammer alle næringer og sektorer over hele landet, inkludert kommunesektoren. I første halvår 2021 har Ringerike kommune fått skjønnsmidler for 11,5 millioner kroner. Det forventes ytterligere tilskudd på skjønnsmidler for resten av 2021.

Ringerike kommune vil ha en vekst på 2,5 % i frie inntekter fra budsjett 2021 til budsjett 2022, som tilsvarer 45,9 millioner kroner.

Utvikling i skatteinntekter

I budsjettet for 2022 er det budsjettert med en skatteinngang på 945 millioner kroner.

Skatteinngangen for 2021 danner utgangspunktet for beregningen av forventet skatteinngang i 2022. Ved utarbeidelse av 2. tertial rapport er det forutsatt en skatteinngang på 934 millioner kroner.

For årene i handlingsprogrammet er det sammen med rammetilskuddet innarbeidet netto inntektsutjevning på 80 millioner kroner årlig.

Nøkkeltall for Handlingsprogramperioden 2022-2025

I handlingsprogrammet er det innarbeidet brutto avsetning til disposisjonsfond slik:

- 2022 30 millioner kroner
- 2023 30 millioner kroner
- 2024 30 millioner kroner
- 2025 30 millioner kroner

Økonomiske utfordringer i perioden 2022-2025

Renter og avdrag

Kommunens høye investeringsprogram de siste årene, har ført til økt lånegjeld. Økt lånegjeld fører til økning i rente- og avdragutgifter som legger beslag på en stadig større andel av kommunens frie inntekter. Avdragene øker utover i perioden. Sammenlignes avdrag i 2021 mot 2025 er det en økning på 37 millioner kroner. Lånerenten har vært på et historisk lavt nivå, men er nå på vei opp. Sammenlignes renteutgiftene på investeringsgjelden i 2021 mot 2025 er det en økning på 24 millioner kroner og skyldes både økt rentenivå og økt låneportefølje.

Leieinntektene ved utleie av Ringerike legevakt og ambulansesentral skal blant annet dekke kapitalkostnader på bygget. De vil oppveie for noe av økningen i finansutgifter dersom kapitalinntektene avsettes til disposisjonsfond eller benyttes til egenfinansiering av investeringer.

Budsjettet for renteutgifter er basert på anslag fra Norges Bank i Pengepolitisk rapport 3/21 og anslag fra rentemarkedet som er lagt til grunn i Kommunalbankens beregninger. Nye simulerte lån i årene 2022-2025 er innarbeidet med 3 måneders Nibor med marginpåslag på 0,6 prosentpoeng. For løpende lån med flytende rente, er det pt.-rente som gjelder, der størrelsen til enhver tid avhenger av markedsutviklingen. I budsjettet for renteutgifter har vi forutsatt at simulert lån i 2023 til ikke-gebyrfinansierte investeringer inngås med fastrente, det vil si en swaprente med et marginpåslag. Budsjettet for fastrenten er høyere enn flytende budsjettrente. Utover disse anslagene og marginpåslagene, har vi ikke lagt inn ytterligere sikkerhetsmarginer i budsjettet.

Vi velger å informere om hvordan en renteoppgang på 1 prosentpoeng (parallellel forskyvning av markedskurven) vil påvirke nivået på renteutgiftene. Det ville medført økte renteutgifter på 20 millioner kroner i 2022, 15 millioner kroner i 2023, 16 millioner kroner i 2024 og 20 millioner kroner i 2025 utover budsjettet nivå.

Pensjon og økonomiske utfordringer

Mer frie inntekter til bruk i finansområdet fører til mindre til tjenesteområdene. For å tilpasse driften til kommunens totale budsjetttramme, er det nødvendig med omstilling, effektivisering og justert drift i alle tjenesteområder hvert år i handlingsprogramperioden.

Regler for føring av kommunens pensjonsutgifter har ført til et etterslep på kostnadsføring av pensjon i kommunens regnskap. Innbetalt premie blir ikke kostnadsført i sin helhet, men en beregnet pensjonskostnad føres i regnskapet. Differanse mellom innbetalt premie og beregnet pensjonskostnad, det såkalte premieavviket, fordeles over en utjevningsperiode som for tiden er syv år. Akkumulert premieavvik inklusive arbeidsgiveravgift per 01.01.2021 var på 168 millioner kroner.

Ved bruk av premiefondet i 2021 til betaling av regulerings premien vil gi reduserte pensjonskostnader i årene fremover på ca. 17 millioner kroner

Også regjeringen melder at det økonomiske handlingsrommet blir mindre i årene som kommer.

Med de positive resultatene som er oppnådd gjennom de senere årene, står kommunen nå langt bedre rustet til å møte mer krevende økonomiske tider. Ved å holde fast ved en strategi for å styrke kommunens økonomi, slik den er lagt i de siste års handlingsprogram vil gi oss mulighet for å møte fremtidige utfordringer. Det er viktig at netto låneopptak opprettholdes i årene fremover.

Integreringstilskudd

I budsjettforslaget er det innarbeidet en reduksjon i reduserte inntekter knyttet til bosetting av flyktninger. Kommunen mottar et årlig integreringstilskudd i fem år, som skal dekke de gjennomsnittlige kostnadene kommunen har.

Tabellen nedenfor viser hvor mye kommunen har mottatt i tilskudd fra 2016, og hvor mye vi forventer i tilskudd i de neste fire årene. Den største andelen bosettinger ble gjort i 2016, og det betyr at 2020 er det siste året kommunen mottar tilskudd for disse personene.

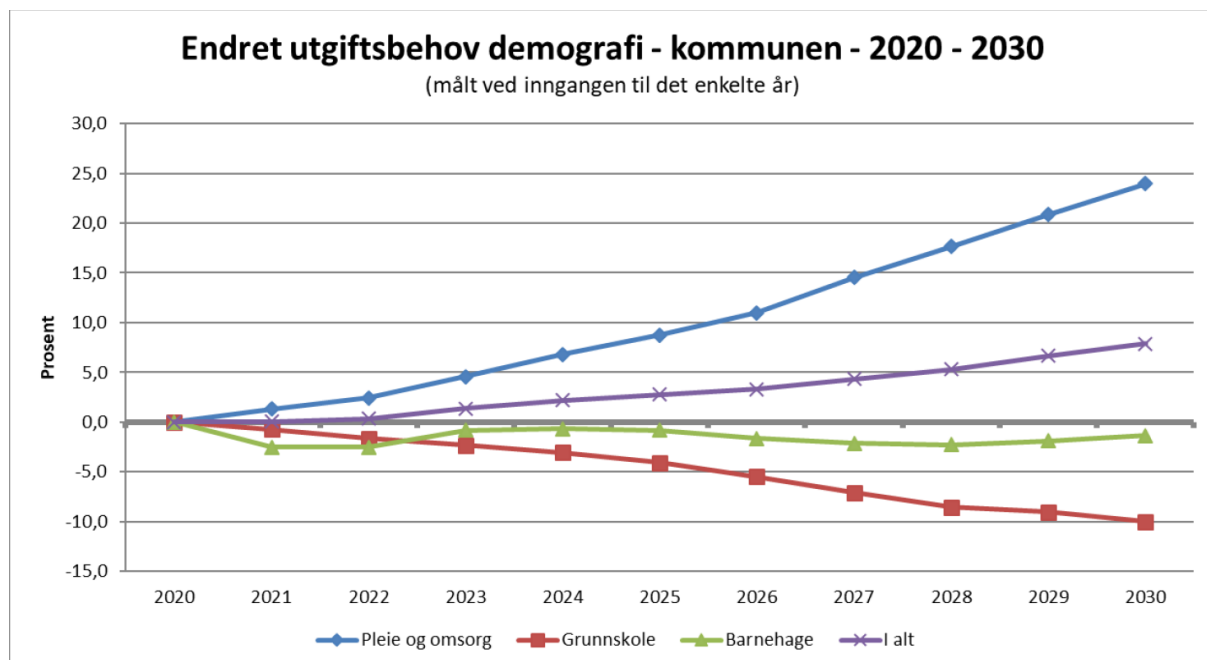
	Regns kap 2016	Regns kap 2017	Regns kap 2018	Regns kap 2019	Regns kap 2020	Budsj ett 2021	Progn ose 2021	Budsj ett 2022	Budsj ett 2023	Budsj ett 2024	Budsj ett 2025
Antall bosetti nger *	114 (19)	76 (5)	37 (2)	30	25	10	16	10	10	10	10
Tilskud d (i tusen kr)	69 875	93 370	88 880	66 350	44 155	27 100	28 000	17 000	17 000	17 000	17 000

* Det vises til antallet bosettinger i kommunen i årene som har vært, og antallet bosettinger vi budsjetterer i årene 2022-2025. I parentes er antallet enslige mindreårige flyktninger.

Demografi

Den demografiske utviklingen viser at vi i årene fremover vil få en sterk vekst i befolkning over 80 år. I aldersgruppen 6-15 år har kommunen en negativ vekst i perioden fremover. Sektoren Utdanning og familie har redusert rammene for å tilpasse seg den demografiske utviklingen. Det er derfor viktig å gjøre demografiske justeringer i budsjettene, slik at ressursene til kommunen kommer til nytte der behovene er størst.

Grafen nedenfor viser det endrede utgiftsbehovet kommunen har i årene 2020-2030. Veksten i pleie og omsorg er knyttet til de eldre. Samtidig ser vi at utgiftsbehovet i grunnskole vil være lavere i årene fremover enn dagens behov.

KOSTRA-analyse

KOSTRA-tallene for 2020 er innarbeidet i sektoromtalen. Det vises til utviklingen for Ringerike kommune, sammenligning med andre kommuner som ligner oss og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 10. Disse sammenligningene gir god informasjon om hvordan vi prioriterer og drifter Ringerike kommune. Til og med 2020 ble kommunen målt opp mot KOSTRA-gruppe 13.

Omstilling og effektivisering

Tabellen under viser tiltak som er innarbeidet i HP 2022-2025 i saldering av rådmannens budsjettforslag samt hvordan tiltakene er fordelt på de ulike sektorene:

Beløp i 1000 kr

Tjenesteområde (T)	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Administrasjon og fellestjenester	-1 300	-1 300	-1 300	-1 300
Avsetninger, overføringer	-1 238	-16 249	-24 550	-40 569
Folkevalgte og revisjon	-200	-200	-200	-200
Helse og omsorg	-12 400	-12 400	-12 400	-12 400
Strategi og utvikling	-1 039	-1 039	-1 039	-1 039
Teknisk, kultur og idrett	-3 100	-3 100	-3 100	-3 100
Utdanning og familie	-11 016	-11 016	-11 016	-11 016
Totalsum	-30 293	-45 304	-53 605	-69 624

Som det fremgår av denne tabellen legges det opp til reduksjon av driftsbudsjettet på 30,3 millioner kroner i 2022, økende til opp mot 69,6 millioner kroner i 2025. I 2022 utgjør omstillings- og effektiviseringstiltakene i underkant av 2 % av brutto driftsutgifter (2021-tall) i sektorene.

Tilpasning av bemanning vil gjennomføres så langt det er mulig gjennom naturlig avgang, men det kan være at det vil være behov for ytterligere nedtak. I så fall vil prosessene gjennomføres i tråd med kommunens nedbemanningshåndbok. Eventuell nedbemanning vil skje i samarbeid med og etter drøftinger med de ansattes organisasjoner.

Ansvar for dette arbeidet vil bli koordinert og støttet fra HR-avdelingen.

Driftsbudsjettet - forslag til rammeendringer per tjenesteområde i årsbudsjettet

Beløp i 1000

Tjenesteområde	Vedtatt budsjett 2021	Prisjustering og diverse endringer	Effektivisering	Nye tiltak og realendringer budsjett	Budsjett	Realendring i % 2022
Folkevalgte og revisjon	11 075	450	-200	266	11 591	2,4 %
Administrasjon og fellestjenester	77 133	-2 105	-1 300	4 460	78 188	5,8 %
Strategi og utvikling	61 008	-8 010	-1 039	7 000	58 959	11,5 %
Utdanning og familie	640 973	-12 126	-11 016	28 700	646 531	4,5 %
Helse og omsorg	724 368	-12 495	-12 400	27 520	726 993	3,8 %
Teknisk, kultur og idrett	176 260	-11 800	-3 100	20 410	181 770	11,6 %
Selvkost	-62 298	-5 363	0	1 325	-66 336	-2,1 %
Avsetninger, overføringer	32 670	15 630	-1 238	6 317	53 379	19,3 %
Sum netto driftsutgifter	1 661 188	-35 819	-30 293	95 998	1 691 074	5,8 %

Tabellen viser endringene i sektorenes rammer i rådmannens forslag til budsjett 2022.

Kolonnen *Vedtatt budsjett 2021* viser utgangspunktet - det opprinnelige budsjettet for 2021.

Kolonnen *Prisjusteringer og diverse endringer* viser endringer jf konsekvensjustert budsjett, nemlig vedtak tidligere HP samt varige budsjettkorreksjoner i 2021.

Kolonnen *Effektivisering* viser tiltak fra sektorene for å tilpasse seg budsjetttrammen i budsjettforslaget. I sektorkapitlene står tiltakene i budsjettforslaget nærmere beskrevet.

Kolonnen *Nye tiltak og realendring budsjett* viser summen av politiske vedtak, driftskonsekvenser, demografi, endring i inntekter og nye tiltak som er innarbeidet i rådmannens budsjettforslag.

Kolonnen *Budsjett* viser budsjetttrammen for 2022.

Kolonnen *Realendring i % 2022* viser den prosentvis økningen beløp i kolonne for *Nye tiltak og realendring budsjett* utgjør av beløp i kolonne *Vedtatt budsjett 2021*.

Forslaget viser en realendring fra opprinnelig budsjett 2021 til foreslått budsjett 2022 på 5,8 %.

Budsjettmidler relatert til korona som ble bevilget i 2021 er trukket ut av budsjetttrammene fra og med 2022.

§5-4 Bevilgningsoversikter - drift (1A)

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Rammetilskudd	-874 233	-857 596	-871 596	-850 028	-849 923	-849 819	-849 696
Innteks- og formuesskatt	-853 860	-892 066	-914 066	-945 485	-945 485	-945 485	-945 485
Eiendomsskatt	-56 551	-57 000	-57 000	-57 000	-75 000	-75 000	-75 000
Andre generelle driftsinntekter	-21 105	-20 126	-20 126	-19 861	-19 861	-19 861	-19 861
Sum generelle driftsinntekter	-1 805 750	-1 826 788	-1 862 788	-1 872 374	-1 890 269	-1 890 165	-1 890 042
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 649 825	1 674 773	1 713 744	1 708 521	1 692 380	1 681 955	1 668 060
Avskrivninger	127 821	128 000	128 000	128 000	128 000	128 000	128 000
Sum netto driftsutgifter	1 777 646	1 802 773	1 841 744	1 836 521	1 820 380	1 809 955	1 796 060
Brutto driftsresultat	-28 104	-24 015	-21 044	-35 853	-69 889	-80 210	-93 982
Renteinntekter	-16 365	-15 380	-15 380	-12 980	-12 980	-12 980	-12 980
Utbytter	-29 039	-24 250	-24 250	-32 000	-32 000	-32 000	-32 000
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-11 884	-7 000	-7 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000
Renteutgifter	53 885	50 303	50 303	59 003	75 503	83 003	85 003
Avdrag på lån	125 816	143 400	143 400	146 000	165 000	173 000	179 000
Netto finansutgifter	122 413	147 073	147 073	151 023	186 523	202 023	210 023
Motpost avskrivninger	-127 821	-128 000	-128 000	-128 000	-128 000	-128 000	-128 000
Netto driftsresultat	-33 513	-4 942	-1 971	-12 830	-11 366	-6 187	-11 959
Disponering eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering	20 000	0	0	0	0	0	6 200
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	34 847	-13 108	-13 729	-17 170	-18 634	-23 813	-24 241
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	-21 334	18 050	15 700	30 000	30 000	30 000	30 000
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	33 513	4 942	1 971	12 830	11 366	6 187	11 959
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0	0

Kommentar til bevilgningsoversikt 1A - driftsbudsjett

Budsjettskjema 1A viser hvordan vi kommer fra frie disponible inntekter via finansinntekter/-utgifter og avsetninger/bruk av avsetninger til hvor mye som er disponibelt til fordeling til sektorene.

Linjen *Korrigert sum bevilgninger drift, netto* viser sammenhengen mellom 1A og 1B. 1A viser hvor mye budsjettmidler som er fordelt til enhetene og 1B viser den enkelte sektors andel av budsjettmidlene.

Skatteinntangen for 2021 danner utgangspunktet for beregningen av forventet skatteinntang i 2022. Ved utarbeidelse av 2. tertial rapport er det forutsatt en skatteinntang på 934 millioner kroner.

Ringerike kommunes skatteinngang avhenger av kommunens egne skatteyttere og at disse opprettholder eller får en økt skattbar inntekt. For årene i handlingsprogrammet er det sammen med rammetilskuddet innarbeidet netto inntektsutjevning på 80 millioner kroner årlig.

Det skal i 2022 gjennomføres en retaksering av Skatt på eiendom. Det er i budsjettet for 2022 lagt inn kostnader på 2 millioner kroner for retaksering av fritidseiendommer og næringseiendommer. Andre eiendommer fremmes det et forslag om å benytte satser fra skatteetaten.

Finansinntekter/utgifter viser økte renteinntekter og utbytte. Utbyttet fra Ringerikskraft AS er i handlingsplanen budsjettet med 25,5 millioner kroner årlig og fra Vardar AS er det budsjettet med utbytte på 7 millioner kroner,

Avkastningen fra Fossefondet er økt fra 7 millioner kroner til 9 millioner kroner. Fossefondet hadde per 31.08.2021 markedsverdi på 188,9 millioner kroner.

Rente- og avdragsutgifter er beregnet ut fra finansieringsbehovet - vi lånefinansierer i handlingsprogramperioden våre investeringer 100 %, men vil få tilskudd fra Husbanken, samt salgsinntekter fra beboere som vil redusere lånene til flere av de store prosjektene. Videre vil husleie være med på å betale en andel av finansieringskostnadene til omsorgsboliger og legevakt når disse er ferdige.

Renter og avdrag er beregnet i Kommunalbankens låneportal, og basert på hvordan Kommunalbanken mener at rentemarkedet vil utvikle seg de neste årene.

All gjeld som er tatt opp for å finansiere gebyrfinansierte investeringer har flytende rente. Renteøkning på disse lånene vil finansieres gjennom endring av gebyrene i henhold til selvkost.

§5-4 Sum bevilgninger drift, netto (1B)

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Folkevalgte og revisjon	11 849	11 075	11 975	11 591	11 341	11 341	11 341
Administrasjon og fellestjenester	84 601	77 133	80 633	78 188	80 308	78 188	80 308
Strategi og utvikling	53 317	61 008	60 108	58 959	56 959	56 709	56 709
Utdanning og familie	694 942	640 973	660 287	646 531	645 531	645 531	645 531
Helse og omsorg	724 371	724 368	736 523	726 793	726 793	726 793	726 793
Teknisk, kultur og idrett	185 417	176 260	181 460	181 770	181 770	181 770	181 770
Selvkost	-46 665	-62 298	-62 298	-66 336	-67 800	-72 979	-73 407
Avsetninger, overføringer	102 136	160 670	158 851	181 379	166 368	158 313	142 298
Skatt og rammetilskudd	52	0	0	0	0	0	0
Finans	398	0	0	0	0	0	0
Sum bevilgninger drift, netto	1 810 418	1 789 188	1 827 538	1 818 874	1 801 269	1 785 665	1 771 342
Herav:							
Avskrivninger	127 821	128 000	128 000	128 000	128 000	128 000	128 000
Netto renteutgifter og -inntekter	-664	-477	-477	-477	-477	-477	-477
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	33 437	-13 108	-13 729	-17 170	-18 634	-23 813	-24 241
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 649 825	1 674 773	1 713 744	1 708 521	1 692 380	1 681 955	1 668 060

Kommentarer til bevilgninger drift, netto 1B

Budsjettskjema 1B viser hvilken netto budsjettramme den enkelte sektor har fått bevilget i handlingsprogramperioden. Tabellen viser også regnskap 2020, opprinnelig budsjett og revidert budsjett for 2021.

Linjen *Korrigert sum bevilgninger drift, netto* viser sammenhengen mellom 1A og 1B. 1A viser hvor mye budsjettmidler som er fordelt til enhetene og 1B viser den enkelte sektors andel av budsjettmidlene.

Det er i hovedsak følgende elementer som utgjør forskjellene mellom revidert budsjett 2021 og budsjett 2022 samt HP 2022-2025:

- Nye tiltak
- Politiske vedtak
- Innsparingstiltak
- Tiltak omstilling og effektivisering på i underkant av 2 % for kommunen samlet i 2021
- Konsekvenser av statsbudsjettet
- I Avsetninger ligger også midler til lønnsoppgjøret for 2022. Dette er ikke fordelt på sektorene og er på totalt 20 millioner kroner
- Pensjonskostnader som ikke er fordelt sektorene ligger på Avsetninger og vil bli fordelt i budsjettrammene i 2021

Ved sammenligning av revidert budsjett 2021 og budsjett 2022 så kan de anses som likeverdige da det ikke har blitt gjort budsjettjusteringer for inneværende års lønnsoppgjør og regulerings premie. I budsjett 2022 ligger disse kostnadene i Avsetninger og overføringer.

§5-6 Økonomisk oversikt etter art - drift (3)

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Rammetilskudd	-874 233	-857 596	-871 596	-850 028	-849 923	-849 819	-849 696
Innteks- og formuesskatt	-853 860	-892 066	-914 066	-945 485	-945 485	-945 485	-945 485
Eiendomsskatt	-56 551	-57 000	-57 000	-57 000	-75 000	-75 000	-75 000
Andre skatteinntekter	-655	0	0	0	0	0	0
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-127 189	-71 316	-71 316	-59 954	-59 954	-59 954	-59 954
Overføringer og tilskudd fra andre	-317 342	-240 765	-241 271	-234 710	-234 710	-234 710	-234 710
Brukerbetalinger	-60 503	-66 991	-66 991	-66 741	-66 741	-66 741	-66 741
Salgs- og leieinntekter	-222 788	-228 609	-228 609	-231 759	-231 759	-231 759	-231 759
Sum driftsinntekter	-2 513 123	-2 414 343	-2 450 849	-2 445 677	-2 463 572	-2 463 468	-2 463 345
Lønnsutgifter	1 196 725	1 120 379	1 142 827	1 143 352	1 127 911	1 118 769	1 104 874
Sosiale utgifter	313 611	387 532	387 385	365 854	365 854	366 104	366 104
Kjøp av varer og tjenester	675 251	606 604	624 229	624 380	623 680	622 147	622 147
Overføringer og tilskudd til andre	171 610	147 813	147 363	148 238	148 238	148 238	148 238
Avskrivninger	127 821	128 000	128 000	128 000	128 000	128 000	128 000
Sum driftsutgifter	2 485 018	2 390 328	2 429 805	2 409 824	2 393 683	2 383 258	2 369 363
Brutto driftsresultat	-28 104	-24 015	-21 044	-35 853	-69 889	-80 210	-93 982
Renteinntekter	-16 365	-15 380	-15 380	-12 980	-12 980	-12 980	-12 980
Utbytter	-29 039	-24 250	-24 250	-32 000	-32 000	-32 000	-32 000
Gvinster og tap på finansielle omløpsmidler	-11 884	-7 000	-7 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000
Renteutgifter	53 885	50 303	50 303	59 003	75 503	83 003	85 003
Avdrag på lån	125 816	143 400	143 400	146 000	165 000	173 000	179 000
Netto finansutgifter	122 413	147 073	147 073	151 023	186 523	202 023	210 023
Motpost avskrivninger	-127 821	-128 000	-128 000	-128 000	-128 000	-128 000	-128 000
Netto driftsresultat	-33 513	-4 942	-1 971	-12 830	-11 366	-6 187	-11 959
Disponering eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering	20 000	0	0	0	0	0	6 200
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	34 847	-13 108	-13 729	-17 170	-18 634	-23 813	-24 241
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	-21 334	18 050	15 700	30 000	30 000	30 000	30 000
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	33 513	4 942	1 971	12 830	11 366	6 187	11 959
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0	0

Overordnet kommentar økonomisk oversikt etter art B3

Økonomisk oversikt - drift viser inntekter og kostnader på hovedartsnivå. I dette budsjettskjemaet finner vi blant annet oversikt over utvikling i

- lønnsutgifter
- sosiale utgifter
- kjøp av varer og tjenester
- overføringer og tilskudd til andre

som for eksempel budsjettskjema 1A og 1B ikke spesifiserer.

Postene i dette budsjettskjemaet er alle omtalt i andre deler av HP.

Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Opprinnelig budsjett 2021	Revidert budsjett 2021	Økonomiplan			
				2022	2023	2024	2025
Til ubundne avsetninger	13 918	25 050	25 050	30 000	30 000	30 000	30 000
Bruk av ubundne avsetninger	-21 334	-7 000	-9 350	0	0	0	0
Overført til investeringsregnskapet	0	0	0	0	0	0	6 200
Netto avsetninger	-7 416	18 050	15 700	30 000	30 000	30 000	36 200
Netto avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner i tjenestoområdene	34 847	-13 108	-13 729	-17 170	-18 634	-23 813	-24 241
Totale avsetninger	13 513	4 942	1 971	12 830	11 366	6 187	11 959

Kommentar avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner

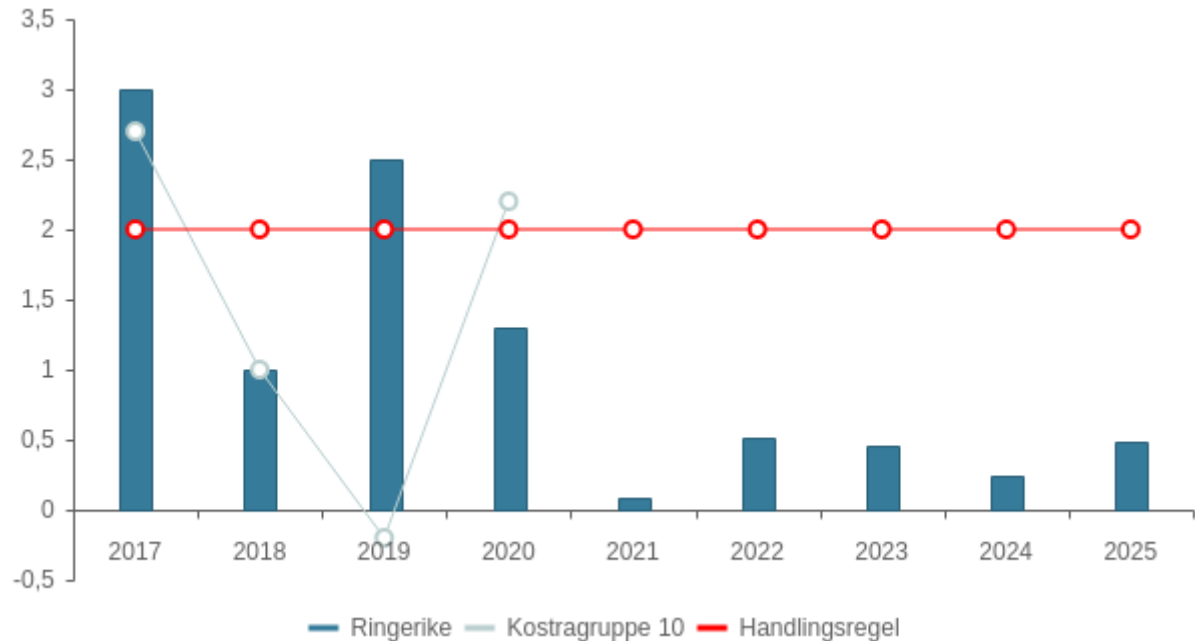
I handlingsprogrammet er det innarbeidet brutto avsetning til disposisjonsfond med 30 millioner kroner årlig.

Netto avsetning i tjenestoområdene gjelder bundne driftsfond. Tall her får vi ved å ta *avsetning* til bundne driftsfond og så trekke i fra *bruk* av bundne driftsfond. I all vesentlighet gjelder denne posten kommunens selvkostfond men for eksempel krisesenteret og legevakten har også bundne driftsfond.

Netto avsetninger bundne driftsfond i tjenestoområdene:

- 2022: -17,170 millioner kroner hvorav -12,057 gjelder selvkostområdene
- 2023: -18,634 millioner kroner hvorav -13,521 gjelder selvkostområdene
- 2024: -23,813 millioner kroner hvorav -18,700 gjelder selvkostområdene
- 2025: -24,241 millioner kroner hvorav -19,128 gjelder selvkostområdene

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

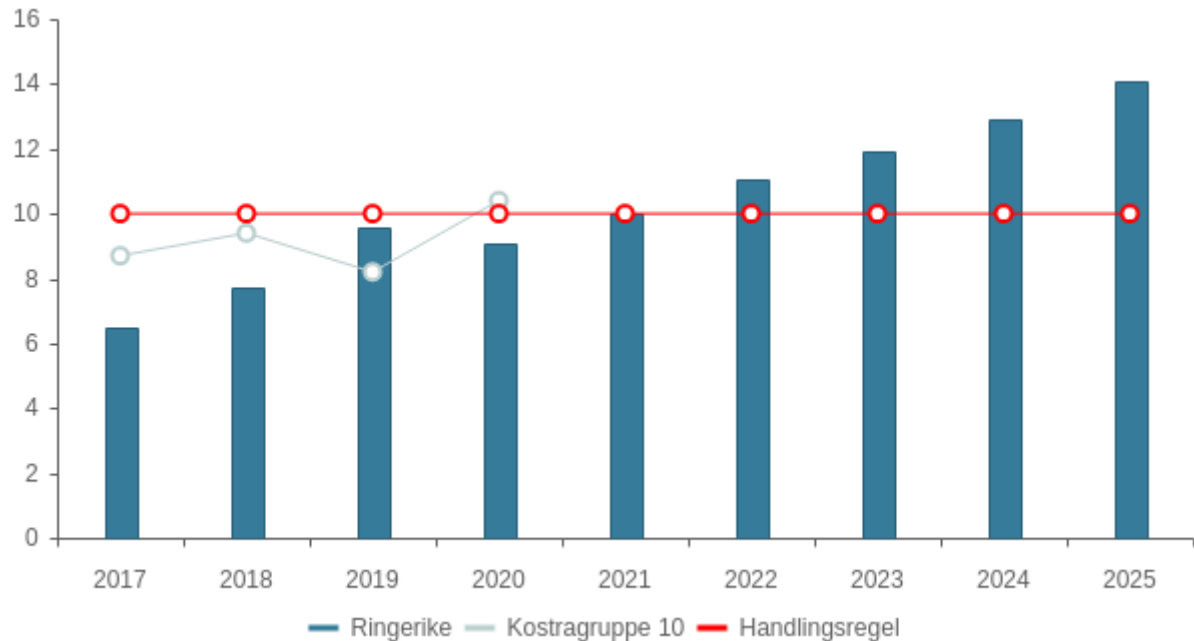
	KOSTRA 2017	KOSTRA 2018	KOSTRA 2019	KOSTRA 2020	Budsjett 2021	Økplan 2022	Økplan 2023	Økplan 2024	Økplan 2025
Ringerike	3,0 %	1,0 %	2,5 %	1,3 %	0,1 %	0,5 %	0,5 %	0,3 %	0,5 %

Kommentar til netto driftsresultat

Grafen ovenfor viser det mest vanlige nøkkeltallet som norske kommuner vurderes ut ifra. Handlingsregelen er satt til 2 prosent. Netto driftsresultat er resultat før disponeringer.

Det er budsjettetert med et lavere netto driftsresultat enn målet på 2 prosent gjennom hele planperioden. Nøkkeltallet varierer mellom 0,3 og 0,5 prosent. Det er dessverre for lavt og forbundet med risiko. Kommunen klarer ikke å følge opp nylig vedtatte strategier og føringer.

Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter

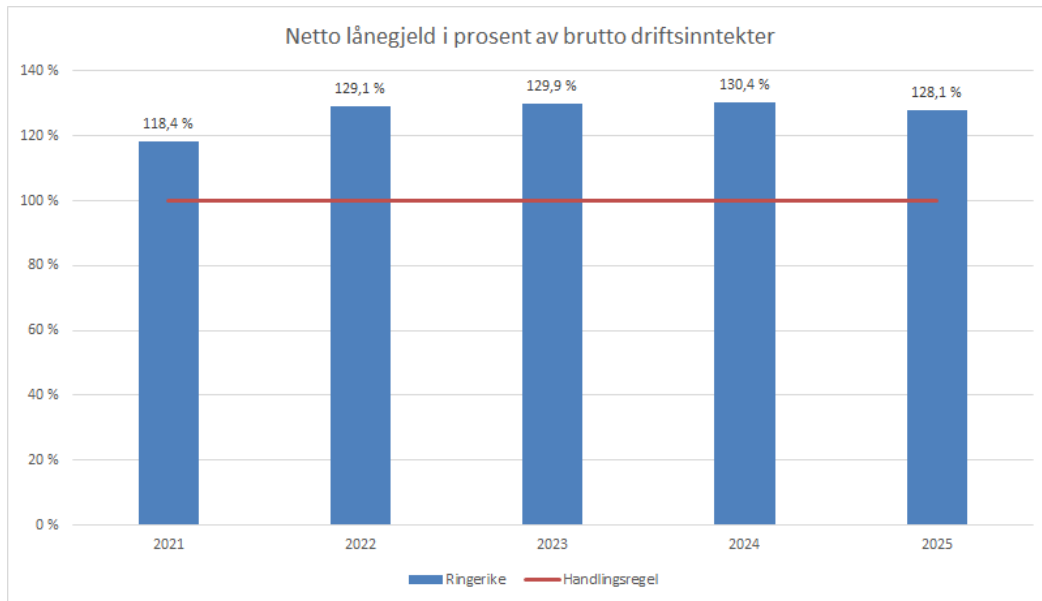
	KOSTRA 2017	KOSTRA 2018	KOSTRA 2019	KOSTRA 2020	Budsjett 2021	Økplan 2022	Økplan 2023	Økplan 2024	Økplan 2025
Ringerike	6,5 %	7,7 %	9,6 %	9,1 %	10,0 %	11,0 %	11,9 %	12,9 %	14,1 %

Kommentar til disposisjonsfond

Disposisjonsfondet har hatt en god utvikling i noen år. I 2020 var bruk av fondet større enn avsetningen, og fondet ble redusert til 9,1 prosent av brutto driftsinntekter. Handling'sregelen er at disposisjonsfondet skal være over 10 prosent av brutto driftsinntekter. Prognosen for 2021 tilsier at bruken av fondet vil bli større enn avsetningen og redusere fondet ytterligere. Fra 2022 øker avsetningen til disposisjonsfondet igjen og vil øke med omtrent 1 prosent årlig i planperioden. Grafen viser at nøkkeltallet ligger litt for høyt i forhold til prognosen for 2021. Vi vil fortsatt være litt under handling'sregelen ved inngangen til 2022.

Fra 2023 eller 2024 antar vi at budsjettert disposisjonsfond vil være på over 10 prosent av brutto driftsinntekter. Mot slutten av perioden kan det gi muligheter for å benytte deler av driftsresultatet til egenfinansiering av investeringer.

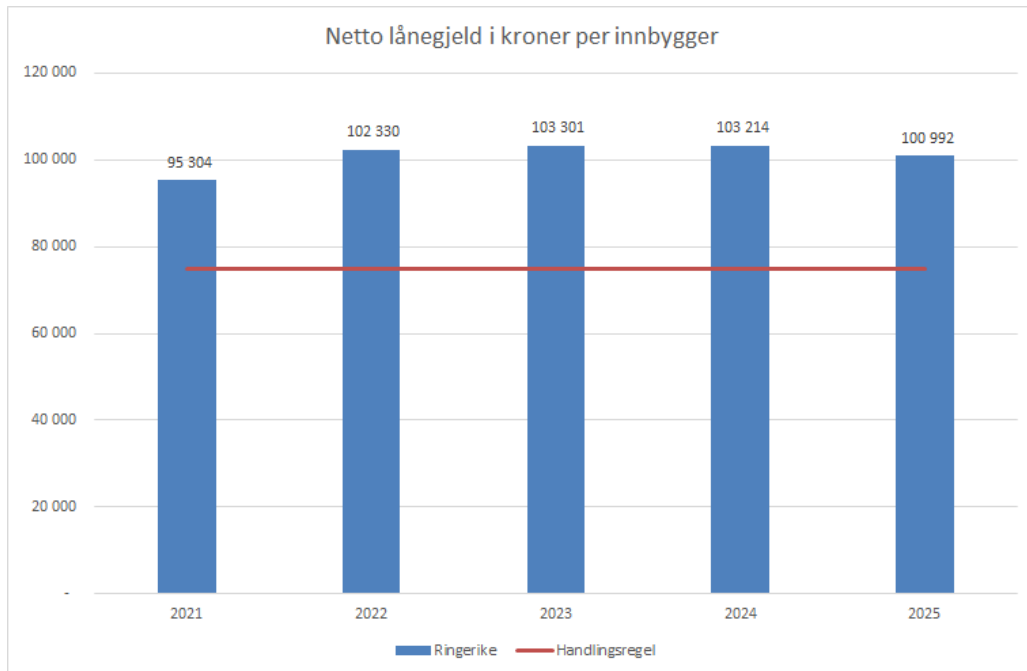
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter

Prognose 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
118,4 %	129,1 %	129,9 %	130,4 %	128,1 %

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter vil i hele planperioden være høyere enn handlingsregelen på 100 prosent. I løpet av 2021 vil gjelden ha steget til 118,4 prosent. I årene 2022-2025 er det planlagt med nivåer mellom 128 til 130 prosent. Det høyeste nivået forventes i 2024, der lånegjelden vil utgjøre 130,4 prosent av brutto driftsinntekter. Det er ikke lagt inn økninger i skatt og rammetilskudd i 2024 og 2025. Nøkkeltallet i 2024 ville av den grunn høyst sannsynlig vært lavere enn 130 prosent.

Netto lånegjeld i kroner per innbygger

Prognose 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
95 304	102 330	103 301	103 214	100 992

Handlingsregelen for netto lånegjeld i kroner per innbygger er satt til 75.000 kroner. Lånegjelden per innbygger vil ligge over måltallet i hele perioden. Gjelden forventes å øke til 102.330 kroner per innbygger i 2022. I 2023 og 2024 vil den ligge på det høyeste nivået på i overkant av 103.000 kroner per innbygger. I 2025 vil den ligge over 100.000 kroner per innbygger, som fortsatt vil være høyere enn dagens nivå.

Handlingsregelen her skiller ikke på gebyrfinansierte lån og ikke-gebyrfinansierte lån.

Investeringer i økonomiplanen

Beløp i 1000

	Samlede prosjektbeløp		Økonomiplan				Sum	Sum øvrige år					
	Ferdig år	Brutto prosjekt utgift	2022	2023	2024	2025	2022-25	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Investeringsprosjekter													
Administrasjon og fellestjenester													
Egenkapitalinnskudd klp	LØPENDE		5 600	5 900	6 200	6 200	23 900	0	0	0	0	0	0
Sum Administrasjon og fellestjenester			0 5 600	5 900	6 200	6 200	23 900	0	0	0	0	0	0
Sum			0 5 600	5 900	6 200	6 200	23 900	0	0	0	0	0	0

Ikke-gebyrfinansierte investeringer

Beløp i 1000

	Samlede prosjektbeløp		Økonomiplan				Sum	Sum øvrige år					
	Ferdig år	Brutto prosjekt utgift	2022	2023	2024	2025	2022-25	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Investeringsprosjekter													
Administrasjon og fellestjenester													
IT felles infrastruktur	LØPEND E		3 500	4 800	5 000	4 000	17 300	0	0	0	0	0	0
Sum Administrasjon og fellestjenester		0	3 500	4 800	5 000	4 000	17 300	0	0	0	0	0	0
Strategi og utvikling													
Byutvikling	2024	60 000	20 000	10 000	10 000	0	40 000	0	0	0	0	0	0
Sykelbysatsing	LØPEND E		1 000	1 000	1 000	0	3 000	0	0	0	0	0	0
Sum Strategi og utvikling		60 000	21 000	11 000	11 000	0	43 000	0	0	0	0	0	0
Utdanning og familie													
Haugsbygd arena med lokaler til undervisning	2024	85 000	2 000	30 000	49 000	0	81 000	0	0	0	0	0	0
Hov ungdomsskole	2023	378 000	171 000	28 000	0	0	199 000	0	0	0	0	0	0
IKT - barnehage	LØPEND E		300	300	300	300	1 200	0	0	0	0	0	0
IKT - Skole	LØPEND E		1 500	1 500	1 500	1 500	6 000	0	0	0	0	0	0
Kunstnerisk utsmykning Benterud skole	2022	1 000	1 000	0	0	0	1 000	0	0	0	0	0	0

Handlingsprogram 2022-2025

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Samlede prosjektbeløp		Økonomiplan				Sum	Sum øvrige år					
	Ferdig år	Brutto prosjekt utgift	2022	2023	2024	2025	2022-25	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Lekeplassutstyr barnehager	2022	3 600	800	0	0	0	800	0	0	0	0	0	0
Lovpålagte brukertilpasninger (skole, bhg.)	2031	10 000	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Uteområde skole	2024	10 000	1 000	5 000	4 000	0	10 000	0	0	0	0	0	0
Veienmarka ungdomsskole	2022	28 500	23 500	5 000	0	0	28 500	0	0	0	0	0	0
Sum Utdanning og familie		516 100	202 100	70 800	55 800	2 800	331 500	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000

Helse og omsorg

Hjelpemiddellageret / velferdsteknologi	2023	5 827	1 300	1 000	0	0	2 300	0	0	0	0	0	0
Hvelven omsorgssenter - tekniske installasjoner	2022	21 300	13 000	8 300	0	0	21 300	0	0	0	0	0	0
Hønefoss omsorgssenter	2023	30 000	10 000	20 000	0	0	30 000	0	0	0	0	0	0
Kjøp seksjon Menova	2022	33 500	33 500	0	0	0	33 500	0	0	0	0	0	0
LMP (Lifecare mobil pleie)	2023	650	650	0	0	0	650	0	0	0	0	0	0
Ombygging og oppgradering kjøkkenet rådhuskantene	2022	600	600	0	0	0	600	0	0	0	0	0	0
Ringerikskjøkken kjøleanlegg	2022	800	800	0	0	0	800	0	0	0	0	0	0
Tyribo omsorgssenter - Større vanntrykk	2022	1 000	1 000	0	0	0	1 000	0	0	0	0	0	0
Sum Helse og omsorg		93 677	60 850	29 300	0	0	90 150	0	0	0	0	0	0

Teknisk, kultur og idrett

BRR - Biler og redningsverktøy	LØPEND E		4 400	2 600	3 700	1 000	11 700	5 900	400	800	9 000	0	1 400
Carporter Hensmoen	2023	2 000	0	2 000	0	0	2 000	0	0	0	0	0	0
Digitaliseringsverktøy TKI	2025	4 750	2 100	1 200	300	300	3 900	0	0	0	0	0	0
Energi, inneklimate, overvåkning, sikring	LØPEND E		2 000	0	0	0	2 000	0	0	0	0	0	0
Etablering av ladepunkter elbil	2024	7 000	400	300	300	0	1 000	0	0	0	0	0	0
Gatelys	2023	4 000	1 000	2 000	0	0	3 000	0	0	0	0	0	0
Inv.tilskudd Ringerike kirkelige fellesråd	LØPEND E		5 000	4 000	3 000	3 000	15 000	0	0	0	0	0	0
Ishockey tilbygg garderobes	2023	11 000	0	11 000	0	0	11 000	0	0	0	0	0	0
Kommunale veier	LØPEND E		15 000	15 000	15 000	15 000	60 000	15 00	15 00	15 00	15 00	15 00	15 00
Maskinpark	LØPEND E		2 900	3 500	3 000	3 300	12 700	2 800	2 000	2 000	2 000	2 100	3 000

Handlingsprogram 2022-2025

Beløp i 1000

Beløp i 1000		Samlede prosjektbeløp		Økonomiplan				Sum	Sum øvrige år					
Investeringsprosjekter	Ferdig år	Brutto prosjekt utgift	2022	2023	2024	2025	2022-25	2026	2027	2028	2029	2030	2031	
Ny hovedbrannstasjon	2024	153 000	1 000	5 000	75 000	70 000	151 000	0	0	0	0	0	0	
Nye brannalarmanlegg	2026	2 000	2 000	0	0	0	2 000	0	0	0	0	0	0	
Riddergården fase 1 og fase 2	2022	11 000	3 000	0	0	0	3 000	0	0	0	0	0	0	
Ringeriksgata veianlegg	2023	6 000	4 800	1 200	0	0	6 000	0	0	0	0	0	0	
Stadion Nytt garderobebygg	2023	20 000	20 000	0	0	0	20 000	0	0	0	0	0	0	
Trafikksikkerhetstilte	LØPEND E		2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	
Sum Teknisk, kultur og idrett		220 750	65 600	49 800	102 300	94 600	312 300	25 700	19 400	19 800	28 000	19 100	21 400	
Sum		890 527	353 050	165 700	174 100	101 400	794 250	26 700	20 400	20 800	29 000	20 100	22 400	

Gebyrfinansierte investeringer

Beløp i 1000

Beløp i 1000	Samlede prosjektbeløp		Økonomiplan				Sum	Sum øvrige år						
	Investeringsprosjekter	Ferdig år	Brutto prosjekt utgift	2022	2023	2024	2025	2022-25	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Selvkost														
Digitale vannmålere	2022	15 500	8 000	3 000	0	0	0	11 000	0	0	0	0	0	0
Eggemoen VA og høydebasseng	2022	18 571	7 000	0	0	0	0	7 000	0	0	0	0	0	0
IT sikkerhet på styringssystemer VAR	2022	4 000	3 000	0	0	0	0	3 000	0	0	0	0	0	0
Overføringsledning Hen - Hallingby	2026	80 800	9 000	23 000	18 000	15 000	65 000	15 000	0	0	0	0	0	0
Reservevannkilde Sokna vannverk	2026	8 500	1 000	1 000	1 500	2 500	6 000	2 500	0	0	0	0	0	0
Ringeriksgata VA-anlegg	2023	9 000	7 200	1 800	0	0	9 000	0	0	0	0	0	0	0
Sikring/overføringsledning Ringerike vannverk	2023	28 000	17 000	8 000	0	0	25 000	0	0	0	0	0	0	0
Styresystem Nes RA og Monserud RA	2022	30 000	12 000	12 000	0	0	24 000	0	0	0	0	0	0	0
Utsifting avløpsledninger	LØPEND E		12 000	12 000	12 000	12 000	48 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Utsifting vannledninger	LØPEND E		12 000	12 000	12 000	12 000	48 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000
VA-anlegg Parkgata - Storjordet etappe 2	2022	15 000	7 000	7 000	0	0	14 000	0	0	0	0	0	0	0
Sum Selvkost		209 371	95 200	79 800	43 500	41 500	260 000	41 500	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000
Sum		209 371	95 200	79 800	43 500	41 500	260 000	41 500	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000

Ikke-gebyrfinansierte investeringer

Administrasjon og fellestjenester

IT felles infrastruktur

Dette er investeringstiltak for å erstatte utgått teknologi, herunder servere, brannmurer, nettverkskomponenter, kjøleanlegg, UPS. Ett av tiltakene er Digital samhandling.

Utdanning og familie

Haugsbygd arena med lokaler til undervisning

Flerbrukshall for kultur og idrett, og med lokaler til skolene (klasserom og grupperom). Prosjektet startet opp i 2021. Mål om at bygget skal stå ferdig til skoleåret 2022-2023.
KS 80/19, 192/19, 140/20, 7/21 og 85/21.

IKT - barnehage

Tiltakene følger politisk vedtatt plan for digital barnehage og skolehverdag.

Konsekvenser for drift: Forberedelser til en digital hverdag med gruppe lpader i et lekbetinget miljø i barnehagen, jfr. Politisk vedtatt plan for digitale barnehage og skolehverdag samt rammeplanverk for sektoren.

IKT - Skole

Tiltakene følger politisk vedtatt plan for digital barnehage og skolehverdag. I planverket for skoler defineres digitale ferdigheter som en av fem grunnleggende ferdigheter som alle elever skal utvikle gjennom sitt opplæringsløp. Digitale ferdigheter likestilles med de andre fire grunnleggende ferdighetene, muntlige ferdigheter, å kunne lese, å kunne regne og å kunne skrive.

Konsekvenser for drift: Opprettholde 1:1 dekning av Chromebook for alle elever samt forberedelser til en digital hverdag med gruppe lpader i et lekbetinget miljø i barnehagen, jfr. Politisk vedtatt plan for digitale barnehage og skolehverdag samt rammeplanverk for sektoren.

Lovpålagte brukertilpasninger (skole, bhg.)

Tilpasninger for brukere med spesielle behov (endringer og ombygninger)

Uteområde skole

Utbedring av uteområder på skoler etter at det er gjennomført kartlegging.

Veienmarka ungdomsskole

Tiltak for å sikre drift av skolen de neste 10 årene, i tråd med KS 159/21

Helse og omsorg

Hjelpemiddellageret / velferdsteknologi

Investeringen omfatter innkjøp av nye hjelpemidler for kortvarig utlån og velferdsteknologisk utstyr i perioden. Velferdsteknologisk utstyr omfatter blant annet trygghetsskapende tiltak som øker tjenestekvalitet.

Hvelven omsorgssenter - tekniske installasjoner

Oppgradering av tekniske installasjoner (bl.a. nødlis, pasientsignal og velferds-teknologi, adgangskontroll)

Hønefoss omsorgssenter

Videre bruk av Hønefoss omsorgssenter for å utnytte bygningsmassen og møte behov for nødvendig kapasitet de neste 10 år.

Kjøp seksjon Menova

På bakgrunn av KS sak 107/21 er det inngått avtale mellom Menova AS og Asker entreprenør om oppføring av nybygg i tilknytning til Menova AS sine eksisterende lokaler på Kilemoen. Bygget skal realiseres for å flytte drift av Aurora arbeidssenter fra Hensmoen til Kilemoen, og samdrifte Aurora og Menova. Menova AS og Ringerike kommune er ansvarlige for den administrative ledelsen av prosjektet. Husbanken har gitt tilsagn på støtte til prosjektet.

LMP (Lifecare mobil pleie)

Elektronisk pasientjournal (gerica) vil sannsynligvis få funksjonalitet i 2022 som gjør det enklere å dokumentere direkte etter at arbeidet er utført både i ambulant og stasjonær tjeneste, Lifecare Mobil Pleie (LMP). For å ta i bruk dette alle steder må det kjøpes inn flere håndholdte enheter (telefoner og nettbrett) samt lisenser.

Ombygging og oppgradering kjøkkenet rådhuskantine

Det er ønskelig å åpne kantine og kjøkkenet i rådhuset for matproduksjon i løpet av 2022. Det er ønskelig at Ringerikskjøkken har ansvaret for kjøkkenet, og det er også ønskelig å tilby VTA/ VTO plasser. For at kjøkkenet skal fylle kvalitet og IKT i matproduksjon er det nødvendig å bygge om disk og produksjonssonen noe. Det er også nødvendig å skifte gulvbelegg i den urene delen/ oppvask sonen av kjøkkenet.

Ringerikskjøkken kjøleanlegg

Utbedring av kjøleanlegg

Tyribo omsorgssenter - Større vanntrykk

Utbedring av vannledning. Det er snakk om privat stikkledning hvor kommunen grunneier, og derfor kan dette ikke tas som selvkost (gebyrfinansieres). Ledningen skal overdras til Tyristrand vannverk ved ferdigstillelse.

Teknisk, kultur og idrett

BRR - Biler og redningsverktøy

Utskiftningsplan. I 2022 planlegges det tippvogn/øvelse 4x4 som brukes til hendelser og øvelser, reservebil/utrykningsbil til innsatsleder, midlertidig hall og øvelsesutstyr (hest).

Carporter Hensmoen

Bygge carporter til tjenestebiler på Hensmoen. Carporter gjør at vi slipper isskraping og tomgangskjøring for å varme opp bil, og tap av effektiv arbeidsstid.

Digitaliseringsverktøy TKI

Bytte SIM-kort fra 2G til 4G, ny programvare digital portal/frivillighet og bibliotek, renholdsroboter (pilot), integrering av systemer mot kommunens økonomisystem for effektivisering av manuelle operasjoner

Etablering av ladepunkter elbil

Det skal etableres ladepunkter og ladepark i Kirkegata/Hofgaardsgate, KS 109/21. Det skal også etableres inntil 25 nye ladepunkter på Hensmoen, for å legge til rette for overgang fra diesel/bensin til elektriske tjenestebiler.

Ishockey tilbygg garderober

Bygge på garderobe og toalettløsning tilstøtende eksisterende ishockeyhall. Idag er det liten garderobekapasitet, og tiltaket vil bidra til å oppfylle krav til elitespill.

Maskinpark

Utskiftningsplan. I 2022 så planlegges det feiemaskin, elektrisk tjenestebil(er), traktorer.

Nye brannalarmanlegg

Nye brannalarmanlegg på Haugsbygd ungdomsskole, Helgerud skole og Sokna samfunnshus

Ringeriksgata veianlegg

Skifte ut vann og avløp i Ringeriksgata, oppgradere gata i henhold til trafikkssikkerhet og etablere p-plasser mm i henhold til gjeldende reguleringsplan. Vedtak i Ks 11/21 i forbindelse med sak om utvikling av idrettsparken.

Stadion Nytt garderobebygg

Rive og erstatte eksisterende garderobebygg på stadion. Kalkylen tar utgangspunkt i å bygge nytt bygg, med samme størrelse og beliggenhet som eksisterende bygg. Rivekostnaden kommer i tillegg, og er ikke medtatt i kalkylen.

Trafikksikkerhetstiltak

Trafikksikkerhetsplan vedtas i 2021. Gjennomføring av tiltak i tråd med denne planen.

Gebyrfinansierte investeringer

Selvkost

Digitale vannmålere

Digitale vannmålere leser av vannforbruk i sanntid, og vil bidra til å fange opp lekkasjer på ledningsnett. Fortløpende avregning vil effektivisere oppgaver rundt fakturering av vann- og avløpsgebyrer.

Eggemoen VA og høydebasseng

Prosjekteringen av bassengbygget har tatt lenger tid enn forventet. Grunnarbeider og støping av fundament planlegges utført i høst, men montering av bassenget må utsettes til våren 2022 da dette ikke kan gjøres vinterstid. Etter dette kan bygget settes opp rundt bassenget.

Overføringsledning Hen - Hallingby

Videreføring av vann og avløpsanlegget fra Hen til Hallingby.

Ringeriksgata VA-anlegg

Utskiftning av VA-anlegg, samtidig med at det gjøres trafikksikkerhetstiltak. Oppfølging av KS 11/21 om utvikling av Schjongslunden.

Sikring/overføringsledning Ringerike vannverk

Det er et krav om at Ringerike vannverk skal ha reservevannkilde. I og med at det hastet med å løse manganproblematikken, ble det bestemt at vannverket skulle bygges først, og at sikring/klausulering av vannkilden skulle ses i sammenheng med reservevann. Prosjektet er forankret som en del av vannverksutbyggingen og utfordringene rundt mangan. Detaljprosjektering gjennomføres første halvdel av 2022, og byggestart vil bli medio 2022. Prosjektet er ca. et halvt år forsinket i forhold til opprinnelig plan.

Styresystem Nes RA og Monserud RA

Oppgradering av styresystem på uteanleggene (fem renseanlegg) er på det nærmeste ferdigstilt, men oppgradering av eksisterende renseanlegg på Monserud er forsinket pga. prioritering av ferdigstilling av nytt renseanlegg. Prosjektering av eksisterende renseanlegg blir igangsatt høsten, men anleggsstart vil først skje i 2022.

Utskifting avløpsledninger

Årlig utskiftning av avløpsledninger. Pga. prisøkning ble rammen økt fra 9 mill til 12 mill fra 2020 til 2021, for å kunne holde samme vedlikeholds- og utskiftningstakt.

Utskifting vannledninger

Årlig utskiftning av vann-ledninger. Pga. prisøkning ble rammen økt fra 9 mill til 12 mill fra 2020 til 2021, for å kunne holde samme vedlikeholds- og utskiftningstakt.

VA-anlegg Parkgata - Storjordet etappe 2

Dette prosjektet har vært en del av hovedplan for avløp i flere år, og del en av prosjektet er gjennomført. Det må gjøres en ny vurdering på trasevalg før prosjektet kan startes. Dette henger sammen med vanskelig tilgjengelighet der ledningen ligger idag, og at man må se på veier og eksisterende VA-nett i nærheten. Det skal utarbeides et nytt forprosjekt med forslag til løsning.

Oversikt Investering og finansiering

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Investeringer i varige driftsmidler	443 250	241 500	214 600	139 900
Tilskudd til andres investeringer	5 000	4 000	3 000	3 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	5 600	5 900	6 200	6 200
Utlån av egne midler	0	0	0	0
Avdrag på lån	600	600	600	600
Sum finansieringsbehov	454 450	252 000	224 400	149 700
Kompensasjon for merverdiavgift	-61 798	-31 826	-33 656	-19 388
Tilskudd fra andre	-15 400	0	0	0
Salg av varige driftsmidler	-5 000	-5 000	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-600	-600	-600	-600
Bruk av lån	-366 052	-208 674	-183 944	-123 512
Videreutlån	80 000	80 000	80 000	80 000
Bruk av lån til videreutlån	-80 000	-80 000	-80 000	-80 000
Avdrag på lån til videreutlån	18 400	18 500	18 700	19 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-10 800	-11 500	-11 800	-12 000
Overføring fra drift	0	0	0	-6 200
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	-7 600	-7 000	-6 900	-7 000
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	-5 600	-5 900	-6 200	0
Sum finansiering	-454 450	-252 000	-224 400	-149 700
Sum finansieringsbehov	454 450	252 000	224 400	149 700
Sum finansiering	-454 450	-252 000	-224 400	-149 700
Udekket finansiering	0	0	0	0

§5-5 Bevilgningsoversikter - investering (2A)

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Investeringer i varige driftsmidler	749 241	462 900	466 740	443 250	241 500	214 600	139 900
Tilskudd til andres investeringer	140	5 000	10 000	5 000	4 000	3 000	3 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	27 013	6 400	6 400	5 600	5 900	6 200	6 200
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	600	0	600	600	600	600	600
Sum investeringsutgifter	776 995	474 300	483 740	454 450	252 000	224 400	149 700
Kompensasjon for merverdiavgift	-118 530	-74 918	-85 524	-61 798	-31 826	-33 656	-19 388
Tilskudd fra andre	-5 108	-138 400	-138 400	-15 400	0	0	0
Salg av varige driftsmidler	-3 259	-19 400	-19 400	-5 000	-5 000	0	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-600	-600	-600	-600	-600	-600	-600
Bruk av lån	-623 613	-234 582	-233 416	-366 052	-208 674	-183 944	-123 512
Sum investeringsinntekter	-751 110	-467 900	-477 340	-448 850	-246 100	-218 200	-143 500
Videreutlån	83 639	100 000	100 000	80 000	80 000	80 000	80 000
Bruk av lån til videreutlån	-83 639	-100 000	-100 000	-80 000	-80 000	-80 000	-80 000
Avdrag på lån til videreutlån	41 263	16 200	16 200	18 400	18 500	18 700	19 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-43 160	-10 200	-10 200	-10 800	-11 500	-11 800	-12 000
Netto utgifter videreutlån	-1 897	6 000	6 000	7 600	7 000	6 900	7 000
Overføring fra drift	-20 000	0	0	0	0	0	-6 200
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	2 025	-6 000	-6 000	-7 600	-7 000	-6 900	-7 000
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	-6 013	-6 400	-6 400	-5 600	-5 900	-6 200	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-23 988	-12 400	-12 400	-13 200	-12 900	-13 100	-13 200
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0	0	0	0	0

Kommentar til bevilgningsoversikt investering 2A

Bevilgningsoversikt 2A viser en oppstilling av investeringsutgiftene og finansieringen av disse.

Investeringer i varige driftsmidler er den største enkeltposten i oversikten. Varige driftsmidler er fast eiendom, bygninger, tekniske og fysiske anlegg, inventar, større utstyr, transportmidler, maskiner mv., klassifisert som anleggsmiddel etter KRS nr. 1.

Tilskudd til andres investeringer er investeringstilskudd til Ringerike kirkelige fellesråd.

Investeringer i aksjer og andeler gjelder kommunens egenkapitaltilskudd til KLP og er basert på selskapets egne prognoser.

Årlige avdrag på lån på 0,6 millioner kroner er avdragsutgifter som skal føres i investeringsregnskapet. Det er avdrag på et utlån på 18 millioner kroner til Ringerike kirkelige fellesråd i forbindelse med gjenoppbygging av Hønefoss kirke. Utlånets løpetid er på 30 år, og det tilsvarer 0,6 millioner kroner i årlig avdrag på serielånet.

Investeringsinntektene viser hvordan investeringsutgiftene finansieres. Varige driftsmidler finansieres ved bruk av lån, kompensasjon for merverdiavgift, tilskudd fra andre og salgsinntekter.

Tilskudd fra andre i 2022 er tilskudd fra Husbanken på 15,4 millioner kroner til tilpasninger og kjøp av bygningsmasse fra Menova.

Salg av varige driftsmidler er budsjettert med 5 millioner kroner i 2022 og 2023.

Mottatte avdrag på utlån av egne midler er årlige avdragsinntekter på utlånet på 18 millioner kroner til Ringerike kirkelige fellesråd.

Bruk av lån i 2022 er økt med 52 millioner kroner til 366,1 millioner kroner sammenlignet med samme år i Budsjett og Handlingsplan 2021-2024. Ved sammenligning av 2023 er økningen i bruk av lån på 133 millioner kroner og 121 millioner kroner i 2024. Alle nye investeringsbehov er foreslått finansiert ved låneopptak. Finansiering kunne også vært foreslått ved overføring fra drift ved bruk av disposisjonsfond.

Videreutlån gjelder videreformidling av startlån. Det er budsjettert med 80 millioner kroner i hvert av årene i hele planperioden.

Ordinære avdrag på startlån følger betalingsplaner hos Husbanken på løpende lån og antatte avdrag på nye låneopptak. Budsjettet for mottatte avdrag fra startlånmottakere er mer usikkert. Oversikten viser lavere mottatte ordinære avdrag enn avdrag til Husbanken. Dette gapet finansieres ved bruk av bundet startlånsfond.

Egenkapitaltilskuddet til KLP finansieres ved bruk av ubundet investeringsfond i årene 2022-2024. I 2025 er finansiering av egenkapitaltilskuddet budsjettert med overføring fra drift. Etter 2024 er det ikke lenger dekning på ubundet investeringsfond til finansiering av egenkapitaltilskuddet, og det kan heller ikke lånefinansieres.

§5-5 Bevilgningsoversikter - investering (2B)

1. Investeringer i varige driftsmidler

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Administrasjon og fellestjenester							
Nytt sak- og arkivsystem ACOS	2 982	0	917	0	0	0	0
IT felles infrastruktur	2 591	4 800	6 396	3 500	4 800	5 000	4 000
Korona - investeringer	0	0	450	0	0	0	0
Nødvendige branntiltak rådhuset	0	0	1 000	0	0	0	0
Oppgradering formannskaps- og kommunestyresal	280	1 500	3 720	0	0	0	0
Sum Administrasjon og fellestjenester	5 853	6 300	12 483	3 500	4 800	5 000	4 000
Strategi og utvikling							
Jernbanekulvert Grensegeta	13 192	0	-5 192	0	0	0	0
Sykkelbysatsing	1 066	1 000	3 587	1 000	1 000	1 000	0
Byutvikling	1 776	25 000	18 224	20 000	10 000	10 000	0
Sum Strategi og utvikling	16 035	26 000	16 619	21 000	11 000	11 000	0
Utdanning og familie							
Oppgradering skolebygg	5 295	0	2 048	0	0	0	0
Kunstnerisk utsmykning Benterud skole	0	0	0	1 000	0	0	0
IKT - Skole	1 527	1 500	1 596	1 500	1 500	1 500	1 500
IKT - barnehage	0	0	0	300	300	300	300
Ullerål skole med idrettshall	79 324	0	21 634	0	0	0	0
Hov ungdomsskole	26 181	136 000	150 789	171 000	28 000	0	0
Nes skole ny barneskolefløy	10 004	16 000	19 990	0	0	0	0
Haugsbygd arena med lokaler til undervisning	0	0	4 000	2 000	30 000	49 000	0
Lekeplassutstyr barnehager	0	800	2 800	800	0	0	0
Lovpålagte brukertilpasninger (skole, bhg.)	0	0	0	1 000	1 000	1 000	1 000
Veienmarka ungdomsskole	0	0	0	23 500	5 000	0	0
Uteområde skole	0	0	0	1 000	5 000	4 000	0
Sum Utdanning og familie	122 332	154 300	202 857	202 100	70 800	55 800	2 800
Helse og omsorg							
Hjelpemiddellageret / velferdsteknologi	1 612	1 300	1 915	1 300	1 000	0	0
Medisinsk utstyr	3 101	1 000	1 148	0	0	0	0
Heradsbygda omsorgssenter	215 575	117 000	101 987	0	0	0	0
Hov vest omsorgsboliger	23 087	0	5 353	0	0	0	0
Hov øst omsorgsboliger	75 301	27 900	33 392	0	0	0	0
Ringerike legevakt og ambulansesentral	65 493	0	5 322	0	0	0	0
Parkering Austjord	1 221	0	1 959	0	0	0	0
Kjøp seksjon Menova	0	0	0	33 500	0	0	0
Hønefoss omsorgssenter	0	0	0	10 000	20 000	0	0
LMP (Lifecare mobil pleie)	0	0	0	650	0	0	0
Hvelven omsorgssenter - tekniske installasjoner	0	0	0	13 000	8 300	0	0
Ringerikskjøkken kjøleanlegg	0	0	0	800	0	0	0

Handlingsprogram 2022-2025

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Tyribo omsorgssenter - Større vanntrykk	0	0	0	1 000	0	0	0
Ombygging og oppgradering kjøkkenet rådhuskantene	0	0	0	600	0	0	0
Sum Helse og omsorg	385 391	147 200	151 076	60 850	29 300	0	0
Teknisk, kultur og idrett							
Energi, innelima, overvåking, sikring	2 269	4 000	4 184	2 000	0	0	0
BRR - Biler og redningsverktøy	2 229	5 250	2 328	4 400	2 600	3 700	1 000
Maskinpark	1 090	2 000	1 910	2 900	3 500	3 000	3 300
Ny hovedbrannstasjon	699	2 000	1 301	1 000	5 000	75 000	70 000
Riddergården fase 1 og fase 2	187	8 000	8 154	3 000	0	0	0
Kunstgress AKA Arena	0	5 000	5 000	0	0	0	0
Infrastruktur Hovsmarkveien og Hov Allé	10 807	0	238	0	0	0	0
FDV-system	0	2 000	500	0	0	0	0
Bobilparkering	0	400	400	0	0	0	0
Digitaliseringsverktøy TKI	0	850	850	2 100	1 200	300	300
Ombygging kulturskolen 4. etg	0	500	500	0	0	0	0
Kommunale veier	15 514	15 000	14 659	15 000	15 000	15 000	15 000
Gatelys	1 050	0	0	1 000	2 000	0	0
Trafikksikkerhetstiltak	2 011	2 000	1 989	2 000	2 000	2 000	2 000
Etablering av ladepunkter elbil	138	3 000	5 862	400	300	300	0
Nye brannalarmanlegg	0	0	0	2 000	0	0	0
Carporter Hensmoen	0	0	0	0	2 000	0	0
Ishockey tilbygg garderobes	0	0	0	0	11 000	0	0
Stadion Nytt garderobebygg	0	0	0	20 000	0	0	0
Ringeriksgata veianlegg	0	0	0	4 800	1 200	0	0
Sum Teknisk, kultur og idrett	35 996	50 000	47 875	60 600	45 800	99 300	91 600
Selvkost							
IT sikkerhet på styringssystemer VAR	267	2 000	733	3 000	0	0	0
Hønengata nord fellesprosjekt	9 602	0	-6 325	0	0	0	0
Overføringsledninger Åsa - Monserud	13 560	0	-663	0	0	0	0
Monserud renseanlegg	24 295	0	-5 014	0	0	0	0
Sanering Nes i Ådal etappe 2	9 532	0	3 628	0	0	0	0
Eggemoen VA og høydebasseng	4 928	9 500	6 572	7 000	0	0	0
Styresystem Nes RA og Monserud RA	446	12 000	5 427	12 000	12 000	0	0
VA-anlegg Parkgata - Storjordet	19 664	0	-901	0	0	0	0
Sundgata - refusjonsavtale	348	4 000	3 652	0	0	0	0
Reservevannkilde Sokna vannverk	0	1 000	0	1 000	1 000	1 500	2 500
Overføringsledning Hen - Hallingby	0	9 800	800	9 000	23 000	18 000	15 000
Sikring/overføringsledning Ringerike vannverk	0	5 000	3 000	17 000	8 000	0	0
VA-anlegg Parkgata - Storjordet etappe 2	0	7 500	1 000	7 000	7 000	0	0
Utsifting vannledninger	0	12 000	11 465	12 000	12 000	12 000	12 000
Utsifting avløpsledninger	0	12 000	10 236	12 000	12 000	12 000	12 000
Digitale vannmålere	2 123	4 000	2 119	8 000	3 000	0	0
Tyristrand vannverk	699	300	101	0	0	0	0
Ringeriksgata VA-anlegg	0	0	0	7 200	1 800	0	0
Sum Selvkost	85 465	79 100	35 830	95 200	79 800	43 500	41 500
Investeringer i varige driftsmidler	651 071	462 900	466 740	443 250	241 500	214 600	139 900

2. Tilskudd til andres investeringer

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Inv.tilskudd Ringerike kirkelige fellesråd	0	5 000	10 000	5 000	4 000	3 000	3 000
Overføringer til andre (private)	58	0	0	0	0	0	0
Startlån avdrag 920/510-art	82	0	0	0	0	0	0
Tilskudd til andres investeringer	140	5 000	10 000	5 000	4 000	3 000	3 000

3. Investeringer i aksjer og andeler i selskaper

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Kjøp av aksjer og andeler	21 000	0	0	0	0	0	0
Egenkapitaltilskudd klp	6 013	6 400	6 400	5 600	5 900	6 200	6 200
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	27 013	6 400	6 400	5 600	5 900	6 200	6 200

4. Utlån av egne midler

Beløp i 1000

	Regnskap 2020	Oppr. budsjett 2021	Rev. budsjett 2021	Øk.plan 2022	Øk.plan 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0	0
Sum del 1-4	678 225	474 300	483 140	453 850	251 400	223 800	149 100

Kommentar til bevilgningsoversikt investering 2B

Oversikten viser alle investeringene i varige driftsmidler, tilskudd til andres investeringer, investeringer i aksjer og andeler og utlån av egne midler.

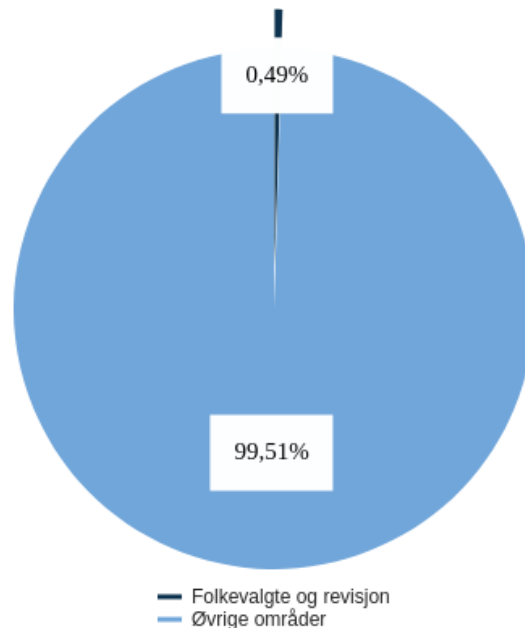
Bevilgningene skal inneholde bruttobeløp og skal tilsvare beløpene som fremkommer som investeringsutgifter på de fire første postene i bevilgningsoversikt 2A.

I den første oppstillingen, som viser investeringer i varige driftsmidler, er det en oppsummering per sektor.

Kommunens tjenesteområder

Folkevalgte og revisjon

Folkevalgte og revisjon - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Sektoren omfatter kommunens politiske styringsorganer og utgifter forbundet med møtevirksomhet og godtgjørelse til folkevalgte representanter – det vil si Ordfører, Kommunestyret, Formannskapet / Strategi og plan samt alle komiteer, råd, utvalg og nemnder.

Det er tre faste hovedutvalg

- Hovedutvalget for Miljø og Arealforvaltning (HMA)
- Hovedutvalget for Helse, Omsorg og Velferd (HOV)
- Hovedutvalget for Oppvekst og Kultur (HOK)

Fire råd:

- Eldrerådet
- Integreringsrådet
- Ungdomsrådet
- Råd for funksjonshemmede

Fem utvalg:

- Administrasjonsutvalget
- 17. mai-utvalget
- Ad-hoc utvalg
- Valgutvalget og valgstyret
- Kontrollutvalg og revisjon

Fire nemnder:

- Sakkyndig takstnemnd for Eiendomsskatt
- Ankenemnd for Eiendomsskatt
- Klagenemnd for særskilte saker
- Viltnemda

De folkevalgte møter også i ulike styrer eller representantskap i bedrifter, stiftelser og interkommunale samarbeid – der kommunen har eierandeler eller interesser. De deltar også i samarbeidsutvalget ved alle skole og barnehager.

Vennsbybesøk, Idrettsstipend samt Barn- og unges kommunestyre ligger også i denne sektoren.

Arbeidsmiljøutvalget (AMU) er knyttet til sektor for Administrasjon og fellestjenester. Det gjelder også politisk sekretariat som er administrativ enhet i forhold til ordfører og de politiske styringsorganene.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	11 075	11 075	11 075	11 075
Sum Tekniske justeringer	200	200	200	200
Sum Vedtak forrige periode	250	0	0	0
Konsekvensjustert budsjett	450	200	200	200
Konsekvensjustert ramme	11 525	11 275	11 275	11 275
Innsparingstiltak				
Folkevalgte og revisjon innsparingskrav sektor	-200	-200	-200	-200
Sum Innsparingstiltak	-200	-200	-200	-200
Nye tiltak				
Prisjustering revisjon fra 2021 til 2022	66	66	66	66
Twin Cities meeting - vennsbybesøk 2022	200	200	200	200
Sum Nye tiltak	266	266	266	266
Nye tiltak og realendringer budsjett	66	66	66	66
Ramme 2022-2025	11 591	11 341	11 341	11 341

Nye tiltak

Prisjustering revisjon fra 2021 til 2022

Prisjustering fra 2021 til 2022 jf brev revisjon.

Twin Cities meeting - vennskapsbybesøk 2022

De siste samlingene:

- Ringerike 2012
- Island 2014
- Finland 2016
- Sverige 2018
- Ringerike 2020 (utsatt til 2022 pga pandemi)

Ringerikes delegasjon har de siste gangene bestått av 8 politikere (fra formannskapet), en fra foreningen Norden og en fra administrasjonen.

Sektor Administrasjon har ordnet alt det praktiske med reise, påmelding etc, og også fungert som reiseleder.

Varaordfører har vært delegasjonsleder. Ordfører har ikke deltatt.

Programmet har bestått av foredrag og bedriftsbesøk knyttet til konferansens tema m.m.

I programmet inngår offisielt møte der ordførerne gjennomgår kommunens utvikling siden sist og måltider der det er en offisiell middag med taler etc. Ordfører er vert for samlingen.

Koordinator blir sentral og står for planlegging og gjennomføring sammen med en komite.

Vertskommunen dekker alle utgifter til konferansen, deltakerne dekker egen reise.

- Hotell - måltider - festmiddag for inn til 40 personer fra torsdag til søndag
- Transport til og fra flyplass
- Transport under konferansen
- Gaver – profileringsmatriell til alle deltakere

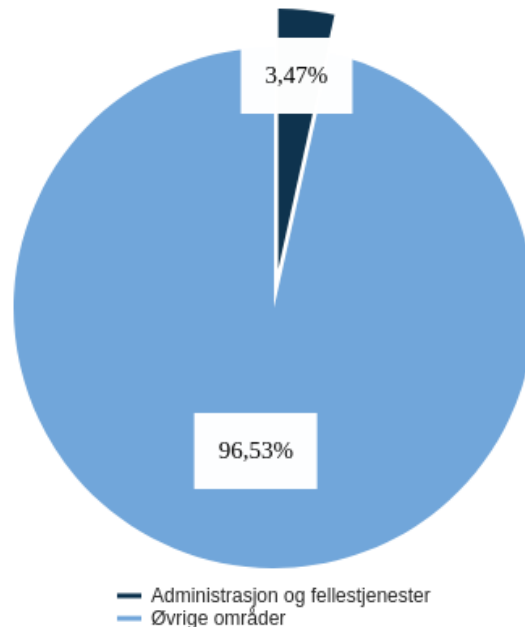
Vennskapsbybesøket anslås å koste opp mot kr 450 000 i 2022. Kr 200 000 er innarbeidet i HP 2021-2024 og det innarbeides ytterligere kr 250 000 i HP 2022-2025.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Prioritet							
Brutto driftsutgifter til funksjon 100 Politisk styring , i kr. pr. innb (B)	290	398	302	524	221	261	266
Brutto driftsutgifter til funksjon 110, Kontroll og revisjon, i kr. pr. innb (B)	87	188	192	70	75	248	81

Administrasjon og fellestjenester

Administrasjon og fellestjenester - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Sektor for administrasjon og fellestjenester i Ringerike består av HR og fellestjenester, Økonomi og innkjøp, Kommunikasjonavdelingen og Kommuneadvokatkontoret.

HR bidrar med kompetanse for ansatte og sikrer at organisasjonens HR-verktøy og prosesser bygger opp under organisasjonens overordnede mål, mandat og strategi. Sentrale områder HR legger til rette for er god personalforvaltning, organisasjonsutvikling, lederutvikling, lederstøtte, rekruttering, kompetansestyring, medbestemmelsesprosesser og kvalitet.

Fellestjenester består av servicetorg, politisk sekretariat og dokumentsenter, og skal sikre stor grad av åpenhet ut mot innbyggere.

Økonomifunksjonen legger til rette for god økonomistyring. Budsjettoppfølging, planlegging av budsjetttramme og støtte til å benytte økonomiverktøyene er sentrale områder. Økonomifunksjonen sørger også for at kommunens inntekter blir fakturert og innbetalt raskt og effektivt.

Innkjøpsfunksjonen støtter enhetene slik at innkjøp og anskaffelser skjer i henhold til lover og forskrifter om offentlige anskaffelser. Innkjøp sørger for gode rutiner, opplæring og framforhandling av gode rammeavtaler, samt følger opp kontrakter med leverandører og sikrer at Ringerike kommune er lojale ovenfor de avtaler som er inngått.

Kommunikasjonavdelingen er kommunens ressurs innen intern og ekstern kommunikasjon, håndtering av media, merkevare- og omdømmebygging. Avdelingen ivaretar rådgivning og praktisk bistand med arbeidsoppgaver knyttet til dette, overfor alle nivåer i hele organisasjonen.

Advokatkontoret er kommunens prosessfullmektige i saker for fylkesnemnd og domstolene. Kontoret er kommunens rådgiver i saker som reiser juridiske problemstillinger. Kontoret dekker kommunens juridiske behov innen sentrale fagområder.

Sektoren har ca. 99 årsverk fordelt på 114 ansatte. Sektoren yter støtte og tjenester til ca. 2256 ledere og medarbeidere.

Utfordringer

- **Attraktivitet og kompetanse** – Å planlegge for fremtidens kompetansebehov vil være avgjørende for kommunens evne til å møte disse utfordringene og yte tjenester av god kvalitet til innbyggerne våre. Dette forutsetter at vi evner å rekruttere nye dyktige medarbeidere med nødvendig kompetanse, beholde nødvendig kompetanse, og videreutvikle våre ledere og medarbeidere.
- **Innbyggerdialog, medvirkning og tillit** – Innbyggere og media stiller i større grad spørsmål til kommunen og de folkevalgte. Dette er ikke spesielt for Ringerike, men en nasjonal og global utvikling. Kommunen må evne å utvise åpenhet, utvikle effektive og helhetlige kanaler for innbyggerdialog og ha gode medvirkningsprosesser slik at tilliten til kommunene og de folkevalgte bygges og opprettholdes på en god måte.
- **Tverrfaglig samarbeid og samhandling** – I årene som kommer møter vi en rekke samfunnsutfordringer, slik som demografi, pandemi, klima og økonomi. Dette gjør at vi fremover må endre og fornye våre tjenester, prosesser og arbeidsmåter. Dette vil kreve at kommunen i større grad må legge til rette for og evne å samarbeide og samhandle på tvers av sektorer og fagområder, og på tvers av kommunegrenser.
- **Økonomi**
  - Kommunen har høy gjeldsgrad etter gjennomføring av investeringsprogrammet.
  - Dette fører til at vi får høye kostnader til renter og avdrag i årene fremover.
  - Det er viktig å holde et netto låneopptak i kommende årene.
  - Fremtiden krever at vi leverer god kvalitet og mer effektive tjenester

Ønsket utvikling og prioriterte tiltak

Samarbeid for å nå målene

Administrasjon og fellestjenester samhandler og legger til rette for effektivt samarbeid med alle deler av organisasjonen og kommunens innbyggere.

- **Nye digitale samhandlingsløsninger** – I 2021 og 2022 implementerer kommunen flere digitale verktøy som vil legge til rette for bedre og mer effektiv samhandling internt i kommunen.
  - Microsoft 365 og bruk av Teams vil endre måten vi jobber og kommuniserer på internt i organisasjonen. Løsningen legger blant annet til rette for effektiv deling og samskriving av arbeidsdokumenter, oppgaveplanlegging, en bedre video- og konferanse- plattform, og enklere informasjonsdeling og samarbeid i og mellom team.
  - Compilo innføres som kommunens nye kvalitets- og internkontrollsystem og vil medføre en betydelig forbedring i tilgjengelighet, brukervennlighet og funksjonalitet. Løsningen vil blant annet inneholde all styrende dokumentasjon, et avvikssystem, et varslingssystem og et system for risikostyring.
  - DSB CIM har de senere årene vært kommunens beredskaps- og krisehåndteringsystem. CIM vil fremover også fungere som fag- og driftssystem for Brann og redningstjenesten og kommunens Vann og avløpsavdeling.

- **Samhandling mellom administrative funksjoner** - I 2021 er det arbeidet med å kartlegge sentrale arbeidsprosesser knyttet til stab og støttefunksjoner, dette for å finne forbedring- og utviklingsområder som skal møte framtidens behov. Målet i arbeidet er at det skal bli en mer helhetlig styring og utvikling av kommunen, og at administrative funksjoner gir nødvendig lederstøtte til enhetene. Gjennomføring av tiltak basert på kartleggingen skal gjennomføres i 2022.
- **Innbyggerdialog** – Tett og god dialog med innbyggere er nødvendig for at kommunen skal gi gode tjenester. Byråkrati og uoversiktlige kanaler inn til kommunen gjør at dialogen blir mer krevende. Kommunen må derfor i større grad legge til rette for “en vei inn” for innbyggerne. Bruk av enkle og brukervennlige digitale løsninger skal være utgangspunktet i arbeidet.
- **Etikk- og antikorrupsjonsarbeid** – Det er i 2020 og 2021 arbeidet med å kartlegge og vurdere kommunens arbeid for å forebygge, forhindre og oppdage uetiske handlinger og korrupsjon. Det vil i 2021 og 2022 implementeres en overordnet veileder for etikk- og antikorrupsjonsarbeidet i kommunen som gjelder for både ansatte og folkevalgte, samt en ny rutine for vurdering av habilitet. Temaet blir en fast del av leder- og folkevalgtopplæringen, og Rådmannen vil årlig redegjøre for status av arbeidet overfor kommunestyret.
- **Interkommunalt samarbeid** – Samarbeid med andre kommuner innenfor det administrative området kan gi gode synergier. Dette kan være forpliktende samarbeid regulert i avtaler eller mer uformelle nettverk. Avtale om et kommunalt oppgavesamarbeid innenfor innkjøpsområdet er et eksempel som kommunen utreder mulighet til å delta i fra 2022. Det vurderes også samarbeid om felles personvernombud med andre kommuner.

Økonomisk bærekraft

Administrasjon og fellestjenester legger til rette for og bidrar til å øke kommunens attraktivitet som arbeidsgiver, og til å sikre god økonomisk bærekraft.

- **Overordnet kompetansestrategi** – Det er i 2021 utarbeidet en overordnet kompetansestrategi for Ringerike kommune. Strategien skal bidra til at kommunen når relevante mål i kommunens Samfunnsdel og Arbeidsgiverpolitikk, og legger føringer for hvordan den enkelte sektor skal drive rekruttering og kompetansebygging for fremtiden. Hovedmomentene i strategien er arbeid med:
  - Kunnskaper (formelle studier, fagbrev, etter- og videreutdanning, kurs, sertifiseringer mm)
  - Ferdigheter (interne kompetansehevingsprogram, interne kurs, hospitering og systematisk veiledning)
  - Evner (Sikre gode rekrutteringsprosesser, tett oppfølging og veiledning av team og enkeltansatte)
  - Holdninger (utviklingsprogram, gruppeprosesser, veiledning og arbeid med kommunens verdier NÆR)
- **Lederprogram og ledertalenter** - Kommunen avslutter det to-årige lederutviklingsprogrammet i 2021. I 2022 skal det arbeides med rammer og opplegg for nytt lederutviklingsprogram med oppstart i 2023. Kommunen vil videreføre ledertalentprogrammet som tar sikte på å få frem unge ledertalenter i organisasjonen og sette disse i stand til å ta sine første steg inn mot en lederrolle.

- **Lønnspolitikk** - Det skal i 2022 utarbeides en ny lønnspolitikk i kommunen. Arbeidet vil ta utgangspunkt i dagens lønnspolitikk, og det vil være spesiell oppmerksomhet på likelønn, kompetanse og lederlønn.
- **Anskaffelser og rammeavtaler** - Kommunen setter sterke og tydelige krav til leverandører og samarbeidspartnere gjennom våre anskaffelser i tråd med kommunens anskaffelsesstrategi. Blant annet viser kommunen nulltoleranse for svart arbeid og sosial dumping, og har stort fokus på klima og miljø hensyn. Kommunen fortsetter arbeidet med å følge opp og utarbeide nødvendige rammeavtaler og kontrakter i organisasjonen.
- **Heltidskultur** - Kommunen fortsetter satsingen på heltidskultur jf vedtatt overordnet plan for kommunen. Det er fastsatt tydelige målsettinger for å øke andelen heltidsstillinger, øke gjennomsnittlig stillingsstørrelse, redusere bruken av vikarer, og å øke andelen ansatte med fagutdanning.
- **Arbeidsmiljø** - Kommunen fortsetter å ha fokus på arbeidsmiljøarbeid og ivaretagelse av ansattes rettigheter gjennom samarbeidet med partene i arbeidslivet. Vi legger prinsippene for medvirkning og medbestemmelse til grunn for alt vi gjør. Det gjennomføres en medarbeiderundersøkelse i slutten av 2021, resultatene etter undersøkelsen vil følges opp både overordnet for hele kommunen, men også sektor og enhetsvis i 2022. Kommunen har et uttalt mål om å redusere totalt sykefravær til 6,5 % innen utgangen av 2023.
- **Sikre økonomisk bærekraft**
  - God økonomistyring
  - Begrense investeringer
  - Følge vedtatte handlings regler fra kommunestyret

1. Samarbeid for å nå målene

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
1.1 Ringerike har et aktivt lokaldemokrati hvor vi finner løsningene for en bærekraftig samfunnsutvikling og god folkehelse sammen	1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle	Se beskrivelse i tekst i HP om Innbyggerdialog		Se beskrivelse i tekst i HP om En vei inn
	1.1.4. Ringerike kommune samarbeider regionalt og interkommunalt for å skape robuste, helhetlige og effektive løsninger.	Se beskrivelse i tekst i HP om Interkommunalt samarbeid		Se beskrivelse i tekst i HP om Interkommunalt samarbeid
	1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenesteområder.	Se beskrivelse i tekst i HP om Nye digitale samhandlingsløsninger		Se beskrivelse i tekst i HP om Nye digitale samhandlingsløsninger
1.2 Ringerike kommune har ansatte som i fellesskap gir gode tjenester, når kommunens mål, og bidrar til	1.2.2. Ringerike kommunes ansatte og folkevalgte opptre etisk og profesjonelt ansvarlig.	Se beskrivelse i tekst i HP om Etikk- og antikorrupsjonsarbeid		Se beskrivelse i tekst i HP om Etikk- og antikorrupsjonsarbeid

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
at innbyggerne har tillit til kommunen.	1.2.3. Ringerike kommune jobber tverrfaglig og samarbeider på tvers av sektorer og tjenesteområder, for å ha best mulig løsninger og tjenester.	Se beskrivelse i tekst i HP om Samhandling mellom administrative funksjoner		Se beskrivelse i tekst i HP om Stab- og støtte prosjektet

1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle

Kommunisere tydelig med innbyggere, frivillighet og andre om hvordan de kan delta i og påvirke lokaldemokratiet. Videreutvikle digitale løsninger som bidrar til informasjon, dialog og medvirkning. Tilpasse informasjon og medvirkning til relevante målgrupper, slik at alle berørte og interesserte kan komme til orde. Ha et godt samspill mellom de folkevalgte og kommuneadministrasjonen Ha et godt samspill mellom de folkevalgte og kommuneadministrasjonen.

1.1.4. Ringerike kommune samarbeider regionalt og interkommunalt for å skape robuste, helhetlige og effektive løsninger.

Ha en aktiv rolle i samarbeidet i Ringeriksregionen, Viken, Osloregionen og andre relevante samarbeidsfora.

1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenesteområder.

Satse på digitalisering for å understøtte gode og effektive tjenester. Bruke digitale samhandlingsløsninger både internt og i dialogen med innbyggere og næringsliv. Bidra til å øke den digitale kompetansen hos innbyggere, folkevalgte og ansatte.

1.2.2. Ringerike kommunes ansatte og folkevalgte opptrer etisk og profesjonelt ansvarlig.

Etterleve kommunens etiske retningslinjer. Arbeide mot korrupsjon. Ivareta informasjonssikkerhet og personvern i alle tjenester.

1.2.3. Ringerike kommune jobber tverrfaglig og samarbeider på tvers av sektorer og tjenesteområder, for å ha best mulig løsninger og tjenester.

Legge til rette for mer og bedre samarbeid på tvers av tjeneste- og fagområder.

2. Økonomisk bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
2.3 Ringerike er en av Norges mest spennende vekstregioner, med et bærekraftig næringsliv, som gir høy verdiskaping og anstendig arbeid for alle.	2.3.3. Vi har et anstendig, inkluderende og mangfoldig arbeidsliv.	Se beskrivelse i tekst i HP om Anskaffelser og rammeavtaler		Se beskrivelse i tekst i HP om Anskaffelser og rammeavtaler
		Se beskrivelse i tekst i HP om Lønnspolitikk		Se beskrivelse i tekst i HP om Lønnspolitikk
2.4 Ringerike kommune har god økonomisk bærekraft, god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.	2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.	Se beskrivelse i tekst i HP om Sikre økonomisk bærekraft		Se beskrivelse i tekst i HP om Sikre økonomisk bærekraft
2.5 Ringerike kommune er en attraktiv arbeidsgiver, som tiltrekker seg og utvikler kompetente ansatte.	2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter	Se beskrivelse i tekst i HP om Arbeidsmiljø		Se beskrivelse i tekst i HP om Arbeidsmiljøarbeid
		Sykefraværspersent 3,9 %		3,0 %
	2.5.2. Ringerike kommune har ansatte med riktig kompetanse for å møte dagens og morgendagens behov.	Se beskrivelse i tekst i HP om Lederprogram og ledertalenter		Se beskrivelse i tekst i HP om Lederprogram og ledertalenter
		Se beskrivelse i tekst i HP om Overordnet kompetansestrategi		Se beskrivelse i tekst i HP om Overordnet kompetansestrategi
	2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.	Andel ansatte med fagkompetanse		85,0 %
		Andel heltidsstillinger		60,0 %
		Gjennomsnittlig stillingsstørrelse		85,0 %

2.3.3. Vi har et anstendig, inkluderende og mangfoldig arbeidsliv.

Som arbeidsgiver være et forbilde for et mangfoldig og inkluderende arbeidsliv, gjennom arbeidsgiverpolitikk, lønnspolitikk og likestilling. Sette høye krav til leverandører og samarbeidspartnere i kommunens anskaffelser, og vise nulltoleranse for svart arbeid og sosial dumping.

2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.

Følge statsforvalterens anbefalinger, og kommunestyrets vedtatte handlingsregler i budsjett og økonomiplanarbeidet. Ha en langsiktig investeringsplan som gir økonomisk forutsigbarhet.

2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter

Legge kommunens prinsipper for medvirkning og medbestemmelse til grunn for alt vi gjør. Jobbe med arbeidsmiljøprosesser i samarbeid med partene i arbeidslivet. Ha virksomheter som systematisk arbeider med helse, miljø og sikkerhet.

2.5.2. Ringerike kommune har ansatte med riktig kompetanse for å møte dagens og morgendagens behov.

Utvikle medarbeidere og ledere. Tilby gode arbeidsbetingelser, karrieremuligheter, spennende fagmiljøer og muligheter for etter- og videreutdanning og annen kompetanseutvikling for å rekruttere og beholde ansatte. Legge til rette for en høy andel med høyere utdanning og fagutdanning.

2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.

Sikre at flere ansatte arbeider heltid og har større stillinger. Sikre at flere ansatte har fagkompetanse. Redusere bruk av vikarer.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	77 133	77 133	77 133	77 133
Sum Tekniske justeringer	465	465	465	465
Sum Vedtak forrige periode	-2 570	-450	-2 570	-2 570
Konsekvensjustert budsjett	-2 105	15	-2 105	-2 105
Konsekvensjustert ramme	75 028	77 148	75 028	75 028
Politisk vedtak				
KS 159/20 Verneombud	400	400	400	400
Sum Politisk vedtak	400	400	400	400
Innsparingstiltak				
Administrasjon og fellestjenester sparekrav lagt på sektor	-1 300	-1 300	-1 300	-1 300
Sum Innsparingstiltak	-1 300	-1 300	-1 300	-1 300
Nye tiltak				
Oppretting avvik budsjetttramme	2 400	2 400	2 400	2 400
Software Framsikt	660	660	660	660
Valg 2025	0	0	0	2 120
Økte forsikringer	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	4 060	4 060	4 060	6 180
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 160	3 160	3 160	5 280
Ramme 2022-2025	78 188	80 308	78 188	80 308

Politisk vedtak

KS 159/20 Verneombud

Viderefører vedtak fra 2021 inn i HP 2022-2025. KS støttet rådmannens forslag til endringer i administrasjon og fellestjenester og det avsettes 0,4 årsverk til økt verneombud, en styrking av budsjettet med kr 400 000 årlig i HP 2022-2025.

Innsparingstiltak

Administrasjon og fellestjenester sparekrav lagt på sektor

Som i de andre sektorene er det lagt et generelt sparekrav på administrasjon med 1,7%. Det må spares en del på driftskostnader, mens største andelen må spares på lønnskostnadene.

Nye tiltak

Oppretting avvik budsjetttramme

Ved budsjetteringen for 2021 ble hele budsjettet for Skatt og kommunal innkreving tatt ut av budsjettet. Dette var feil da 4 ansatte på kommunal innkreving fremdeles er igjen i kommunen.

Software Framsikt

Kommunen bruker Framsikt, et verktøy for analyse, planlegging, budsjettering, rapportering og virksomhetsstyring. Framsikt har skybaserte moduler som samler alle prosesser i et og samme verktøy, et digitalt styringsårshjul.

Kommunen tok Framsikt i bruk i 2016 med da med modulen Analyse (KOSTRA mm) og har siden bygget videre på løsningen med økonomiplan, årsbudsjett, virksomhetsstyring og rapportering. Lisenskostnader til verktøyet har ikke blitt innarbeidet i budsjett tidligere. Det innarbeides må med årlig kostnad på 660 000 kroner.

Valg 2025

Utgifter til valg 2025 innarbeides i HP.

Økte forsikringer

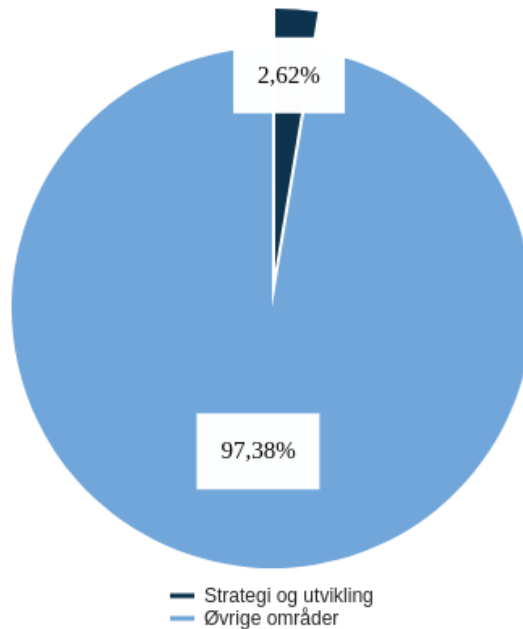
Økte forsikringskostnader videreføres i HP 2022-20225 tilsvarende styrking budsjett fra 1. tertial 2021 med 1 million kroner.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Prioritet							
Brutto driftsutgifter til funksjon 120 Administrasjon, i kr. pr. innb (B)	3 879	3 459	3 340	3 367	3 108	3 940	3 702
Netto driftsutgifter til administrasjon og styring i prosent av totale netto driftsutg (B)	7,1 %	6,5 %	6,0 %	4,9 %	5,2 %	6,8 %	5,9 %

Strategi og utvikling

Strategi og utvikling - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Strategi og utviklings hovedoppgave er å initiere, utarbeide og følge opp det strategiske utviklingsarbeidet i kommunen. Dette innebærer ansvar for overordnet areal- og samfunnsplanlegging, bærekraftig vekst og utvikling, næringsutvikling og digitaliseringsstrategi. Sektoren jobber på tvers av alle øvrige sektorer.

I tillegg til det strategiske utviklingsarbeidet har sektoren også ansvar for kommunens myndighetsoppgaver innen plan- og byggesaksbehandling, landbruk, miljø, matrikkel, geodata mv. innen sektorens ansvarsområde. Sektoren har også ansvar for IT-service og IT-drift, herunder også IT sikkerhet, etter at IT-enheten og digitalisering ble overført til sektoren fra 1. mai 2021.

Strategi og utvikling ledes av assisterende rådmann, og er organisert slik:

Utfordringer

Nærings- og befolkningsvekst

Ringerike kommune har lavere vekst i både næringsetablering og befolkningsutvikling enn ønsket. I 2020 hadde Ringerike en befolkningsvekst på 206 fra 2019, mens reduksjon på arbeidsplasser på 108 fra 2019. Pandemien har selvsagt påvirket ønsket utvikling negativt. I 2020 hadde Ringerike kommune en skatteinntang på 88 av landsgjennomsnittet. Det må være et mål å øke skatteinntangen for å styrke kommunens handlingsrom for dermed å kunne møte forventningene om utvikling av de kommunale tjenestene.

Med statlige investeringer i Ringeriksbanen og E16 ligger det en klar forventning om at Ringerike kommune sørger for å bygge opp under samfunnsnyttene av disse tiltakene.

Klima og naturmiljø

Ringerike må, i likhet med resten av verden, omstilles til et lavutslippssamfunn. En utfordring fremover blir å nå kommunestyrets mål om at Ringerikes direkte klimagassutslipp i 2030 skal være redusert med minst 55 prosent sammenlignet med 2009. De tre største kildene til direkte klimagassutslipp i Ringerike i dag er; veitrafikk, annen mobil forbrenning og jordbruk. I tillegg skaper vårt forbruk av varer og tjenester, produsert utenfor kommunen, store utslipp. Det totale klimafotavtrykket fra det private forbruket til innbyggere i Ringerike, er nesten tre ganger så høyt som klimagassutslippene som skjer innenfor kommunegrensene våre. I tillegg kommer klimafotavtrykk fra næringsliv og offentlige virksomheter. Derfor er det også en viktig utfordring for Ringerikssamfunnet å redusere vårt klimafotavtrykk utenfor egne kommunegrenser.

Ringerike står foran en tid med viktige valg for å ivareta vår matjord og naturverdier. Utbygging av Ringeriksbanen, ny E16, nye broer og veier samt tilhørende befolknings- og næringsvekst, gjør at det må tas kloke valg innen arealforvaltning i tiden framover. Kommunen har som planmyndighet et stort ansvar for bærekraftig forvaltning av arealer som er viktige for naturmangfold, matproduksjon,

friluftsliv, naturlig karbonlagring og robusthet mot klimaendringer, og må veie dette opp mot behovet for utvikling. Det er også en betydelig oppgave å både hindre ny forsøpling og forurensing, og aktivt rydde opp i eksisterende naturmiljøproblemer.

Medvirkning og digitale innbyggertjenester

Medvirkning i kommunale planleggingsprosesser er viktig men krevende. Enkelte prosesser er langvarige og kompliserte og det er utfordrende å både samle innspill og presentere og gi innsyn i plansaker til innbyggere, utbyggere og politikere. Innbyggerne og næringsliv forventer økte muligheter for selvbetjening, mer effektiv saksbehandling og bedre medvirkning i kommunale prosesser. Kommunens digitale løsninger er anskaffet gjennom mange år, uten særlige krav om effektiv samhandling på tvers av sektorer, innbyggermedvirkning og deling av data. Modernisering er i gang, men tar tid og er ressurskrevende.

Ønsket utvikling og prioriterte tiltak

Samarbeid for å nå målene

Strategi og utvikling samarbeider med relevante aktører for å sikre robuste, helhetlige, effektive løsninger og tjenester med god kvalitet og for å sikre bærekraftig utvikling av ringerikssamfunnet

- **Høy grad av åpenhet, deltakelse og medvirkning** - kommunisere tydelig med innbyggere, videreutvikle møteplasser, som ByLab, samt sikre digitale løsninger som bidrar til informasjon, dialog, medvirkning og samhandling.
- **Være en aktiv pådriver for samarbeid lokalt, regionalt og interkommunalt** – tilrettelegge for samarbeid og samskaping med frivillighet, ideelle organisasjoner, innbyggere, næringsliv, offentlige myndigheter og andre. Fortsette å ta en aktiv rolle i samarbeidet i USN-partnerskap, Ringeriksregionen, Viken og Osloregionen.
- **Være en profesjonell kommune** - arbeide for å sikre god kvalitet i tjenestene gjennom systematisk og kontinuerlig kvalitetsforbedring, etiske holdninger og samarbeid på tvers av sektorer. Arbeide aktivt og systematisk for å fremstå som en profesjonell vertskommune for sikre ønsket befolkning- og arbeidsplass vekst.

Økonomisk bærekraft

Strategi og utvikling skal legge til rette for utvikling av et mangfoldig og inkluderende samfunn og en bærekraftig økonomisk vekst

- **Utvikle Ringerike til et godt sted å bo og arbeide i** – arbeide for variert boligutvikling, gode rekreasjonsområder og inkluderende fritidstilbud gjennom effektiv plan- og byggesaksbehandling med god kvalitet.
  - Revidere kommuneplanens arealdel i tråd med føringene i arealstrategien, med mål om vedtak senest våren 2023.
- **Infrastruktur som grunnlag for utvikling** – i samarbeid med nasjonale og regionale myndigheter legge langsiktige og helhetlige planer for utvikling av infrastruktur

- **Utvikle et fremtidsrettet og bærekraftig næringsliv** - støtte oppunder innovativ næringsutvikling, blant annet basert på lokale ressursmessige fortrinn; kompetansemiljøer/næringsklynger, skog, fornybar kraft, utnyttelse av overskuddsvarme, landbruk og reiseliv.
  - Følge opp tiltak i kommunens næringsplan 2-1, hvor hovedmålet er å etablere en arbeidsplass per andre netto innflytter.

Sosial bærekraft

Strategi og utvikling skal legge til rette for at Ringerike blir en attraktiv kommune med inkluderende og trygge lokalsamfunn

- **Konsentrert arealutvikling** - utvikle kommunen i tråd med arealstrategien, med Hønefoss som sterk regionhovedstad.
- **Helhetlige og bærekraftige transportløsninger** – legge til rette for gode kollektivtilbud og kollektivknutepunkt, og bidra til at folk trygt kan gå og sykle i hverdagen.
  - Følge opp infrastrukturtiltak i områderegulering Hønefoss. Forberedende arbeid med sikte på realisering av gang og sykkelbruer, samt å transformere veier til gater vil prioriteres.
- **Friluftsliv og rekreasjon** - Legge til rette for fysisk aktivitet og bærekraftig bruk og skjøtsel av natur, friområder og kulturminner.

Bærekraft for klima og naturmiljø

Strategi og utvikling skal bidra til en bærekraftig forvaltning av kommunens arealer og naturressurser, og arbeide for å redusere forurensning og klimagassutslipp i tråd med kommunens målsettinger.

- **Kompakt by- og tettstedsutvikling og fortetting** i tråd med arealstrategien. Arealbeslag er den største trusselen mot naturmangfold i Norge i dag. Kompakt arealutvikling reduserer transportbehov, gir mulighet for et bedre kollektivtilbud og gjør at flere i Hønefoss og tettstedene kan ha en aktiv hverdag hvor de går eller sykler. Viktige oppgaver for sektoren i handlingsplanperioden 2022-2024 blir:
  - Revidere kommuneplanens arealdel i tråd med føringene i arealstrategien, med mål om vedtak senest våren 2023.
  - Sikre at kommunens arealforvaltning og all plan- og byggesaksbehandling følger føringene i arealstrategien og på en god måte ivaretar andre mål i samfunnsdelen.
- **Videreutvikle kommunens styringsverktøy innen klima- og miljøledelse og arealforvaltning:** For å nå målene Ringerike har satt seg innen bærekraft for klima og naturmiljø, blir det viktig å videreutvikle kommunens styringsverktøy på området og sikre systematisk arbeid med miljø- og klimatiltak på tvers av sektorene. Viktige oppgaver i handlingsplanperioden 2022-2024 blir:
  - Bruke klimabudsjett som styringsverktøy og systematisk vurdere og prioritere tiltak for å nå klimamålene i de årlige prosessene med handlingsprogram og budsjett.

- Slutføre Miljøfyrtårnsertifisering av alle Ringerike kommunes egne virksomheter innen utløpet av 2022. Deretter jobbe videre med forbedringstiltak, samt resertifisering hvert tredje år.
- Utvikle tydeligere styringsverktøy innen kommunens arealforvaltning og videreutvikle sjekklister og rutiner. Ta i bruk arealregnskap for å følge med på at Ringerike tar vare på naturmangfold, økosystemer, friluftsområder, landskap og matjord (jf. hovedmål 4.1 og 4.3), herunder også ivaretagelse av naturlige karbonlagre og økosystemer og arealer av stor betydning for klimatilpasning (Jf. hovedmål 4.6 og 4.7).
- Gjennomgå prioriteringer i arealstrategien og forankre realistisk gjennomføring politisk.

1. Samarbeid for å nå målene

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
1.1 Ringerike har et aktivt lokaldemokrati hvor vi finner løsningene for en bærekraftig samfunnsutvikling og god folkehelse sammen	1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle	Se beskrivelse i tekst i HP om "Høy grad av åpenhet, deltagelse og medvirkning"		Se beskrivelse i tekst i HP om "Høy grad av åpenhet, deltagelse og medvirkning"
		Åpenhetsbarometeret - forbedret plassering		
	1.1.4. Ringerike kommune samarbeider regionalt og interkommunalt for å skape robuste, helhetlige og effektive løsninger.	Deltagelse i interkommunale og regionale fora		Se tekst i HP "Være en aktiv pådriver for samarbeid lokalt, regionalt og interkommunalt"
	1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenestekområder.	Se beskrivelse i tekst i HP om "Høy grad av åpenhet, deltagelse og medvirkning"		Se beskrivelse i tekst i HP om "Høy grad av åpenhet, deltagelse og medvirkning"

1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle

Kommunisere tydelig med innbyggere, frivillighet og andre om hvordan de kan delta i og påvirke lokaldemokratiet. Videreutvikle digitale løsninger som bidrar til informasjon, dialog og medvirkning. Tilpasse informasjon og medvirkning til relevante målgrupper, slik at alle berørte og interesserte kan komme til orde. Ha et godt samspill mellom de folkevalgte og kommuneadministrasjonen Ha et godt samspill mellom de folkevalgte og kommuneadministrasjonen.

1.1.4. Ringerike kommune samarbeider regionalt og interkommunalt for å skape robuste, helhetlige og effektive løsninger.

Ha en aktiv rolle i samarbeidet i Ringeriksregionen, Viken, Osloregionen og andre relevante samarbeidsfora.

1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenesteområder.

Satse på digitalisering for å understøtte gode og effektive tjenester. Bruke digitale samhandlingsløsninger både internt og i dialogen med innbyggere og næringsliv. Bidra til å øke den digitale kompetansen hos innbyggere, folkevalgte og ansatte.

2. Økonomisk bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
2.3 Ringerike er en av Norges mest spennende vekstregioner, med et bærekraftig næringsliv, som gir høy verdiskaping og anstendig arbeid for alle.	2.3.1. Vi skaper én ny arbeidsplass for hver andre netto nye innbygger	Antall nye arbeidsplasser per andre netto innbygger	Reduksjon	1 pr. 2
	2.3.2. Vi har et variert næringsliv med høy lokal sysselsetning og økt verdiskaping per innbygger	Arbeidsplasser/sysselsetting og verdiskaping	-1,0	4,0
2.4 Ringerike kommune har god økonomisk bærekraft, god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.	2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.	Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i Budsjettvedtak		Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i Budsjettvedtak
2.5 Ringerike kommune er en attraktiv arbeidsgiver, som tiltrekker seg og utvikler kompetente ansatte.	2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter	Sykefraværspersent under	6,5%	
	2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.	Andel ansatte med fagkompetanse		85,0 %
		Andel heltidsstillinger		60,0 %
		Gjennomsnittlig stillingsstørrelse		85,0 %
2.7 I Ringerike satser vi på grønn omstilling og innovasjon for å møte framtidens utfordringer.	2.7.1. Vi tenker nytt, og vårt samfunn og næringsliv gjør grønn omstilling og smart ressursbruk til sitt fortrinn.	Se beskrivelse i tekst i HP om å "Utvikle et fremtidsrettet og bærekraftig næringsliv"		Se beskrivelse i tekst i HP om å "Utvikle et fremtidsrettet og bærekraftig næringsliv"

2.3.1. Vi skaper én ny arbeidsplass for hver andre netto nye innbygger

Være en proaktiv arealforvalter, og legge til rette for god bruk av næringsarealer, sterke klynger og nettverk. Ha effektiv plan- og byggesaksbehandling av god kvalitet. Bidra til at innbyggere og næringsliv har den kompetansen som er nødvendig. Forsterke entreprenørskap i skolen. Videreutvikle det regionale næringssamarbeidet. Styrke samarbeidet mellom forskningsmiljøer, studenter, næringer, virkemiddelapparat, kapital og relevante fagmiljøer, samt videreutvikle Luna som kraftsenter for næringsutvikling og vekst. Samarbeide med næringslivet om å ha et kompetent og effektivt mottaksapparat for nye og eksisterende virksomheter med vekstambisjoner. Jobbe for tilrettelegging for økt godstrafikk og turisttrafikk på jernbane, herunder opprusting av eksisterende linjer i Ringerike for å kunne oppnå dette. Ha en oppdatert handlingsplan for næringsutvikling og følge opp denne. Se også mål og strategier under hovedmål: 2.7, 4.3, 4.4 og 4.5

2.3.2. Vi har et variert næringsliv med høy lokal sysselsetning og økt verdiskapning per innbygger

Være en proaktiv arealforvalter, og legge til rette for god bruk av næringsarealer, sterke klynger og nettverk. Ha effektiv plan- og byggesaksbehandling av god kvalitet. Bidra til at innbyggere og næringsliv har den kompetansen som er nødvendig. Forsterke entreprenørskap i skolen. Videreutvikle det regionale næringssamarbeidet. Styrke samarbeidet mellom forskningsmiljøer, studenter, næringer, virkemiddelapparat, kapital og relevante fagmiljøer, samt videreutvikle Luna som kraftsenter for næringsutvikling og vekst. Samarbeide med næringslivet om å ha et kompetent og effektivt mottaksapparat for nye og eksisterende virksomheter med vekstambisjoner. Jobbe for tilrettelegging for økt godstrafikk og turisttrafikk på jernbane, herunder opprusting av eksisterende linjer i Ringerike for å kunne oppnå dette. Ha en oppdatert handlingsplan for næringsutvikling og følge opp denne. Se også mål og strategier under hovedmål: 2.7, 4.3, 4.4 og 4.5

2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.

Følge statsforvalterens anbefalinger, og kommunestyrets vedtatte handlingsregler i budsjett og økonomiplanarbeidet. Ha en langsiktig investeringsplan som gir økonomisk forutsigbarhet.

2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter

Legge kommunens prinsipper for medvirkning og medbestemmelse til grunn for alt vi gjør. Jobbe med arbeidsmiljøprosesser i samarbeid med partene i arbeidslivet. Ha virksomheter som systematisk arbeider med helse, miljø og sikkerhet.

2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.

Sikre at flere ansatte arbeider heltid og har større stillinger. Sikre at flere ansatte har fagkompetanse. Redusere bruk av vikarer.

2.7.1. Vi tenker nytt, og vårt samfunn og næringsliv gjør grønn omstilling og smart ressursbruk til sitt fortrinn.

Være en pådriver for et framtidsrettet og bærekraftig næringsliv, herunder støtte oppunder innovativ næringsutvikling basert på lokale naturressurser, utnyttelse av overskuddsvarme fra kraftintensiv industri, det grønne skiftet i landbruket og bærekraftig reiseliv. I samarbeid med næringen arbeide for en bærekraftig forvaltning av skogen og effektiv bygging av framtidens skogsressurser. Være en pådriver for sirkulærøkonomi og smart ressursbruk. Være en pådriver for økt gjenbruk og kildesortering i samarbeid med, blant annet, HRA og BUA Ringerike.

3. Sosial bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
3.1 Ringerike er en attraktiv bokommune med inkluderende og trygge lokalsamfunn, og Hønefoss som en sterk regionhovedstad.	3.1.1. Vi har en bærekraftig vekst, og en konsentrert arealutvikling i by og tettsteder som gir muligheter for korte reiser i hverdagen.	Andel nye boliger innenfor tettstedene		Vekst
		Boligers nærhet til arbeidsplasser i km	0,8	
		Innføre arealregnskap		Utarbeide
	3.1.2. Hønefoss er en attraktiv by for alle, og en sterk regionhovedstad.	Befolkningsutvikling i sentrum		Vekst
3.2 Ringerike har helhetlige og bærekraftige transportløsninger, der flest mulig går, sykler og kjører kollektivt.	3.2.1. Vekst i persontransport i Hønefossområdet, tas med kollektiv, sykkel og gange. Andelene er økt til minst 9 prosent syklende, 20 prosent gående og 6 prosent som tar buss i Hønefossområdet. Andelene skal også være økende i tettstedene.	Andelen gående i Ringerike og Hole reisevaneundersøkelse		
		Andelen kollektivreiser i Ringerike og Hole reisevaneundersøkelse		
		Andelen syklende i Ringerike og Hole reisevaneundersøkelse		
	3.2.2. Vi har et sammenhengende gang og sykkelveinett, hvor det er trygt og attraktivt å gå og sykle.	Antall km gang- og sykkelveier bygget i kommunen - må utarbeides		
		Antall km nye gang- og sykkelveier vedtatt i reguleringsplaner - må utarbeides		
3.3 I Ringerike har alle tilgang til grøntområder, vann og vassdrag for lek og rekreasjon.	3.3.1. Vi har tilgjengelige områder for nærturer og friluftsliv der folk bor.	Andel bosatte i tettsteder som har trygg tilgang til nærturterreng	62,0 %	65,0 %
3.4 Ringerikes kulturarv brukes, formidles og tas vare på for framtidige generasjoner.	3.4.1. Vern, formidling og bærekraftig bruk av Ringerikes kulturarv og kulturmiljøer bidrar til økt attraktivitet,	Utarbeide en temaplan for kulturminner		Starte arbeidet

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
	stedsidentitet og skaper opplevelser for innbyggere og besøkende.			

3.1.1. Vi har en bærekraftig vekst, og en konsentrert arealutvikling i by og tettsteder som gir muligheter for korte reiser i hverdagen.

Utvikle kommunen i tråd med arealstrategien. Styrke sentrum i Hønefoss, Heradsbygda, Haugsbygd og tettstedene Hallingby, Nes, Sokna og Tyristrand, med tilbud og tjenester som dekker innbyggernes daglige behov. I tillegg til sentrum av Hønefoss skal tettstedene, inkludert Åsa, satses på i utvikling i tråd med arealstrategien. De mindre tettbebyggelsene i kommunen må heller ikke glemmes. Bygge oppunder nytt stasjonstorg på Ringeriksbanen og sikre god tilknytning til sentrum og boligområder, både gjennom kollektivtransport og attraktive gå- og sykkelvennlige akser.

3.1.2. Hønefoss er en attraktiv by for alle, og en sterk regionhovedstad.

Utvikle Hønefoss som handelsby, universitetsby, kulturby, stasjonsby og regionhovedstad i Ringeriksregionen. Gjøre Hønefoss mer tilgjengelig og levende, og ivareta og formidle byens historie. Skape og ivareta strøkskarakter gjennom en helhetlig utvikling.

3.2.1. Vekst i persontransport i Hønefossområdet, tas med kollektiv, sykkel og gange. Andelene er økt til minst 9 prosent syklende, 20 prosent gående og 6 prosent som tar buss i Hønefossområdet. Andelene skal også være økende i tettstedene.

Planlegge for en arealutvikling som gjør at folk kan gå og sykle i hverdagen, og som bygger oppunder kollektivtilbud og kollektivknutepunkt. Gjennomføre tiltak som fremmer bruk av gange, sykkel og kollektivt både i Hønefoss og tettstedene, herunder bedre fremkommelighet for busser. Legge til rette for at Randsfjord- og Roabanen kan tas i bruk for persontrafikk i framtida. Sikre at kommunal, fylkeskommunal og statlig infrastruktur ses i sammenheng, og påvirke gjennom innspill til nasjonale og fylkeskommunale planer.

3.2.2. Vi har et sammenhengende gang og sykkelveinett, hvor det er trygt og attraktivt å gå og sykle.

Gjennom overordna planlegging legge til rette for sammenhengende gang- og sykkelveier i byen, tettstedene og mellom disse, samt forbindelser som knytter Ringeriksregionen sammen. Legge til rette for effektiv kollektiv-, gange- og sykkeladkomst til Hønefoss stasjon, sentrum og andre større arbeidsplasser og besøksintensive institusjoner. Etablere og ivareta et godt og trafiksikkert gang- og sykkelveinett, inkludert fortau og nødvendig belysning.

3.3.1. Vi har tilgjengelige områder for nærturer og friluftsliv der folk bor.

Ivareta og sikre tilgangen til vann, vassdrag og grøntområder som er viktige for innbyggerne. Herunder bade- og fiskeplasser, parker, lekearealer, blågrønne strukturer og andre friområder. Legge til rette for bærekraftig bruk av mye brukte arealer for å hindre forsøpling, farlige trafikkforhold og slitasje. Legge til rette for gode og trygge lekeplasser, badeplasser og friområder. Overvåke kvalitet på badevann og registrere luftog støyforurensning.

3.4.1. Vern, formidling og bærekraftig bruk av Ringerikes kulturarv og kulturmiljøer bidrar til økt attraktivitet, stedsidentitet og skaper opplevelser for innbyggere og besøkende.

Ha kunnskap om og oversikt over kulturmiljøer av kommunal, regional og nasjonal verdi, for å sikre vern og bærekraftig bruk av disse. Prioritere et utvalg av kulturmiljøer av kommunal verdi, som skal tas vare på for å sikre et representativt bilde av Ringerikes eldre og nyere historie. Stimulere til felles innsats for skjøtsel, formidling og bruk av kulturarv og kulturmiljøer. Legge til rette for at kulturarv og kulturmiljøer kan være en ressurs for reiselivsnæringen, og i by og lokalsamfunn. Være en forsvarlig forvalter av fredede og verneverdige bygg og andre kulturmiljøer på kommunens eiendommer.

4. Bærekraft for klima og miljø

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
4.1 Ringerike tar vare på naturmangfold, økosystemer, friluftsområder og landskap gjennom bærekraftig bruk og vern.	4.1.1. Ringerike har en bærekraftig forvaltning av naturmangfold, økosystemer, leveområder for truede arter, friluftsområder og landskap.	Innarbeide hensynet til naturmangfold, økosystemer, friluftsområder og landskap i kommuneplanens arealdel		Starte arbeidet
		Ta i bruk arealregnskap som styringsverktøy		Utarbeide
	4.1.2. Vi har et rikt artsmangfold, vi hindrer spredning av fremmede arter og tar vare på artene som naturlig hører til i Ringerike og forhindrer at disse dør ut.	Tiltak mot spredning av svartelistede arter		Beskrives i VP
	4.1.3. Vann og vassdrag har god eller svært god miljøtilstand, og innbyggerne har tilgang til å bruke vassdrag og omkringliggende områder på en bærekraftig måte.	Andel vannforekomster som har god eller svært god miljøtilstand	77,0 %	
		Antall nye bygninger langs vassdrag	20,0	
		Vedtak om ny handlingsplan for vannområde Tyrifjorden		Vedtak
	4.1.4. Ringerike har et rikt og mangfoldig kulturlandskap.	Se beskrivelse i tekst i HP om "Videreutvikle kommunens styringsverktøy innen klima- og miljøledelse og arealforvaltning"		Se beskrivelse i tekst i HP om "Videreutvikle kommunens styringsverktøy innen klima- og ....."
4.2 Ringerike arbeider for å hindre ny forsøpling og forurensing, og rydder aktivt opp i eksisterende problemer.	4.2.1. Ringerike har lite avfall på avveie.	Utarbeide handlingsplan mot forsøpling		Starte arbeidet

Handlingsprogram 2022-2025

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
	4.2.2. Vi har lite forurensing til vann, grunn og luft, og lite støy- og lysforurensing.	Antall forurensningssaker		
4.3 Ringerike øker matproduksjonen på en miljøvennlig og bærekraftig måte.	4.3.1. Ringerike tar vare på natur, dyrka og dyrkbar mark og har en nullvisjon for nedbygging av matjord.	Areal omdisponert dyrka mark	486,3	
		Areal omdisponert dyrkbar mark	1 163,5	
	4.3.2. Matproduksjonen i kommunen har økt.	Areal det søkes produksjonstilskudd til med grønnsaker, frukt og bær	2 250,0	
		Areal det søkes produksjonstilskudd til med korn	41 770,0	
4.4 Ringerikes direkte klimagassutslipp i 2030 er redusert med minst 55 prosent sammenlignet med 2009.	4.4.1. Ringerike kommune har gode styringsverktøy, og jobber systematisk for å nå sine mål om reduserte klimagassutslipp.	Innføre klimabudsjett		1. versjon
	4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenlignet med 2009.	Se klimaregnskap i HP		Se klimabudsjett i HP
	4.4.3. Utslipp fra traktorer, anleggsmaskiner og andre dieseldrevne motorredskaper er redusert.	Se klimaregnskap i HP		Se klimabudsjett i HP
	4.4.4. Utslipp fra jord, dyr og gjødsel i landbruket er redusert.	Se klimaregnskap i HP		Se klimabudsjett i HP
	4.4.5. Utslipp fra industri, energiforsyning og oppvarming er redusert.	Se klimaregnskap i HP		Se klimabudsjett i HP
4.5 Ringerikssamfunnet reduserer sitt klimafotavtrykk også utenfor kommunegrensene.	4.5.1. Ringerike kommune har lyktes med å motivere innbyggere og næringsliv til egne klimatiltak slik at klimafotavtrykket til Ringerikssamfunnet er redusert.	Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø		Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø
	4.5.2. Ringerike kommune er en pådriver for at det ved etablering av kraftintensiv industri legges til rette for gjenbruk av overskuddsvarme til annen grønn næringsutvikling.	Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø		Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø
	4.5.3. Nye utbyggingsområder og bygg til boliger og næring er areal- og energieffektive, og tar i bruk framtidsrettede energiløsninger og klimavennlige materialer.	Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø		Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø
	4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.	Andel virksomheter sertifisert som miljøfyrtårn		100,0 %
4.6 Ringerikes natur forvaltes slik at naturlige karbonlagre i vegetasjon og jordsmonn blir ivaretatt.	4.6.1. Vi forvalter areal, skog og naturressurser på en bærekraftig måte, og legger til rette for et høyt opptak av karbon og lave klimagassutslipp.	Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø		Se beskrivelse i tekst i HP om bærekraft for klima og naturmiljø
4.7 Ringerike er godt rustet til å takle klimaendringene som forventes fram mot 2100.	4.7.3. Våtmarker, myrer, elvebredder og skog som kan dempe effektene av klimaendringer tas vare på.	Kartlagt økosystemer og arealer med		Vurdere mulige

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
		særsilt betydning for klimatilpasning		løsninger og datagrunnlag

4.1.1. Ringerike har en bærekraftig forvaltning av naturmangfold, økosystemer, leveområder for truede arter, friluftsområder og landskap.

Legge til rette for en kompakt arealutvikling i tråd med arealstrategien, og ta i bruk arealregnskap som styringsverktøy. Øke kunnskapsgrunnlaget om truede og sårbare naturtyper og arter. Veie hensynet til truede og sårbare naturtyper og arter tungt i arealplanlegging og andre saker etter plan- og bygningsloven. Bevare, og der mulig restaurere, helhetlige og funksjonelle økosystemer. Vektlegge å bevare store, sammenhengende natur- og friluftsområder, og vurdere å fastsette langsiktige grenser for utbygging mot disse i kommuneplanens arealdel, for eksempel en øvre grense for utbygging i fjellet. Tilrettelegge for turområder og rikt naturmangfold i skog, friområder og kantsoner mot vassdrag i forvaltningen av egne eiendommer.

4.1.2. Vi har et rikt artsmangfold, vi hindrer spredning av fremmede arter og tar vare på artene som naturlig hører til i Ringerike og forhindrer at disse dør ut.

Stille krav til beplantning, grønne tak og blågrønne overvannsløsninger i arealplaner og egne utbygginger, for å sikre leveområder for blant annet fugler og insekter. Legge til rette for pollinerende insekter i skjøtselsplaner for kommunens eiendommer. Vektlegge hensynet til naturtyper som er viktige leveområder for pollinerende insekter i plan- og byggesaker. Oppfordre til bruk av støtteordninger i landbruket, rettet mot bevaring av pollinerende insekter og artsmangfold. Samarbeide med HRA for å øke kunnskapen om fremmede arter i hageavfall, og for å hindre spredning av dem. Vurdere tiltak for å redusere spredning av fremmede arter ved masseforvaltning, og sette krav til massehåndtering i plan- og byggesaker. Arbeide for å bekjempe utvalgte fremmede arter med stort skadepotensial.

4.1.3. Vann og vassdrag har god eller svært god miljøtilstand, og innbyggerne har tilgang til å bruke vassdrag og omkringliggende områder på en bærekraftig måte.

Øke kunnskapen om tilstanden i vassdragene via overvåkning og problemkartlegging for å kunne målrette tiltak. Ha en helhetlig og økosystembasert vannforvaltning, basert på nedbørsfelt. Kreve at tiltakshaver gjennomfører kartlegging og tiltaksovervåking i vassdrag som blir påvirket av inngrep. Sikre strandsonen og kantvegetasjon mot vann og vassdrag, bevare våtmark, og være restriktiv med å gi dispensasjoner i 100-metersonen. Bruke blågrønne overvannsløsninger og vurdere åpne bekker for å redusere kostnader og forurensing, og fremme naturmangfold.

4.1.4. Ringerike har et rikt og mangfoldig kulturlandskap.

Øke mosaikken i landskapet gjennom helhetlig planlegging, og ved å ta vare på grønne korridorer og varierte naturtyper. Stimulere til å ta i bruk og ta vare på viktige naturtyper i kulturlandskap, for eksempel slåttemark og slåtteeng. Informere om relevante støtteordninger. Ta vare på tradisjonelle bygninger og andre kulturminner i landbruket. Veie hensynet til verdifulle kulturlandskap tungt i plan og byggesaker.

4.2.1. Ringerike har lite avfall på avveie.

Utarbeide og følge opp en handlingsplan mot forsøpling. Hindre utslipp og spredning av plastholdig løst fyllmateriale fra egne idrettsbaner, og fremme at andre eiere av idrettsbaner gjør det samme.

4.2.2. Vi har lite forurensing til vann, grunn og luft, og lite støy- og lysforurensing.

Sammen med næringa, arbeide for at det blir lite avrenning fra jord- og skogbruk. Bruke kunnskapsdeling, støtteordninger og ny teknologi. Fortsette oppgradering av kommunale avløpsystemer og oppfølging av spredt avløp og ha et godt samarbeid mellom de ansvarlige for kommunalt avløp og spredt avløp i kommunen. I planleggingen ta hensyn til vannmiljøets tålegrense og hva som totalt sett gir gode avløpsløsninger. Gjennomføre kartlegginger for å avdekke miljøgiftforurensing i vann og grunn, og prioritere opprydningstiltak ved behov. Forebygge forurensning til grunn, vann og vassdrag gjennom bruk av kommunens verktøy som plan- og forurensingsmyndighet. Forebygge forurensing til vann og vassdrag ved å legge vekt på god overvannshåndtering tidlig i planleggingen, i byggesaker og i drift/vedlikehold av kommunale veier, sluk og sandfang. Sikre god lokal luftkvalitet, og redusere ulemper fra støy og lysforurensing ved å ta det tidlig inn i all planlegging.

4.3.1. Ringerike tar vare på natur, dyrka og dyrkbar mark og har en nullvisjon for nedbygging av matjord.

Praktisere et strengt jordvern. Se punkt 5 i arealstrategien. Bidra til at andelen dyrka mark øker, uten at det går på bekostning av truet eller sårbar natur. Stimulere til økt bruk av beiteressursene i utmarka. Stimulere til urbant landbruk i arealplaner. Stimulere til å bruke potensialet vi har for lokal matproduksjon, herunder dyrking av grønnsaker, frukt og bær. Fremme innovative løsninger for å øke matproduksjonen i samarbeid med forskningsmiljøer, landbruksnæringen og næringslivet for øvrig.

4.3.2. Matproduksjonen i kommunen har økt.

Praktisere et strengt jordvern. Se punkt 5 i arealstrategien. Bidra til at andelen dyrka mark øker, uten at det går på bekostning av truet eller sårbar natur. Stimulere til økt bruk av beiteressursene i utmarka. Stimulere til urbant landbruk i arealplaner. Stimulere til å bruke potensialet vi har for lokal matproduksjon, herunder dyrking av grønnsaker, frukt og bær. Fremme innovative løsninger for å øke matproduksjonen i samarbeid med forskningsmiljøer, landbruksnæringen og næringslivet for øvrig. Jobbe målrettet for å sikre at all matproduksjon er fri for gifter og andre skadelige stoffer.

4.4.1. Ringerike kommune har gode styringsverktøy, og jobber systematisk for å nå sine mål om reduserte klimagassutslipp.

Bruke klimabudsjett som styringsverktøy. Bruke de årlige prosessene med handlingsplan og budsjett til å prioritere tiltak for å nå klimamålene.

4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenliknet med 2009.

Legge til rette for redusert transportbehov og bærekraftige reisemønstre gjennom kompakt arealutvikling med fortetting i sentrum av Hønefoss, tettsteder og kollektivknutepunkter i tråd med arealstrategien. Redusere transportbehov gjennom å jobbe for at innbyggere og næringsliv har tilgang til bredbånd med god kapasitet jf. mål om dette under hovedmål 2.6. Jobbe systematisk for å øke andelen

som sykler, går og tar kollektivt, herunder utvikle et sammenhengende, trygt og attraktivt gang- og sykkelveinett, jf. strategier under hovedmål 3.2. Tilrettelegge for at størst mulig andel av kjøretøyparken består av nullutslippskjøretøy eller biogass gjennom å etablere ladeinfrastruktur, ta redusert parkeringsavgift for elbiler, påvirke næringsliv og innbyggere samt skifte ut kommunens egne kjøretøy. Påvirke fylkeskommunen til å øke andelen fossilfrie busser i kollektivtrafikken. Oppfordre næringsliv og offentlige aktører til å redusere utslipp fra varetransport gjennom smart logistikk, og å øke andelen varebiler og tunge kjøretøy med nullutslippsteknologi eller biogass.

4.4.3. Utslipp fra traktorer, anleggsmaskiner og andre dieseldrevne motorredskaper er redusert.

Stille krav til at kommunens egne bygg- og anleggsplasser skal være fossilfrie og ha lave utslipp av lokal luftforurensning. Stille krav i arealplaner om at private utbyggere skal redusere klimagassutslipp og lokal luftforurensning i bygge- og anleggsperioden. Samarbeide med landbruksnæringen og påvirke til energieffektivisering og redusert forbruk av fossile drivstoff.

4.4.4. Utslipp fra jord, dyr og gjødsel i landbruket er redusert.

Samarbeide med landbruksnæringen og påvirke til klimatiltak, herunder innen gjødselhåndtering, jordhelse og økt karbonbinding i jord.

4.4.5. Utslipp fra industri, energiforsyning og oppvarming er redusert.

Samarbeide med næringsaktører og påvirke til å gjennomføre klimatiltak. Håndheve kommunens tilsynsrolle med forbudet mot bruk av mineralolje til oppvarming.

4.5.1. Ringerike kommune har lyktes med å motivere innbyggere og næringsliv til egne klimatiltak slik at klimafotavtrykket til Ringerikssamfunnet er redusert.

Gjennomføre kampanjer rettet mot innbyggere generelt og barnehager, skoler og næringsliv spesielt. Stimulere boligeiere og utbyggere til å redusere energiforbruket og velge framtidsrettede energiløsninger og klimavennlige materialer. Delta i samarbeidsfora med næringsliv, andre kommuner og fylkeskommunen for erfaringsutveksling og felles innsats for reduksjon av klimagassutslipp.

4.5.2. Ringerike kommune er en pådriver for at det ved etablering av kraftintensiv industri legges til rette for gjenbruk av overskuddsvarme til annen grønn næringsutvikling.

Tilrettelegge for etablering av næringsklynger som kan utnytte overskuddsvarme i samarbeid med Ringerikskraft, Vardar Varme, Treklyngen, datasenteraktører, andre aktuelle næringsaktører og partnerne i Luna – arena for næringsutvikling og vekst. Tilrettelegge for bruk av nær- og fjernvarme som utnytter overskuddsvarme fra datasenter og annen industri.

4.5.3. Nye utbyggingsområder og bygg til boliger og næring er areal- og energieffektive, og tar i bruk framtidsrettede energiløsninger og klimavennlige materialer.

Stille krav til redusert energibruk og klimagassutslipp innenfor det handlingsrommet plan- og bygningsloven gir, herunder klimasmarte materialvalg og energiløsninger, samt reduserte utslipp fra bygg- og anleggsvirksomhet. Legge til rette for enkel og effektiv byggesaksbehandling for klimatiltak. Ha

høye ambisjoner for å redusere klimagassutslipp og energibruk i forvaltning og utvikling av egne eiendommer.

4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.

Gjennom miljøledelsessystemet Miljøfyrtårn jobbe for kontinuerlige miljøforbedringer i alle kommunens virksomheter og følge opp årlige handlingsplaner og rapportering, samt resertifiseringer hvert tredje år.

4.6.1. Vi forvalter areal, skog og natur- ressurser på en bærekraftig måte, og legger til rette for et høyt opptak av karbon og lave klimagassutslipp.

Ha oversikt over viktige naturlige karbonlagre som våtmarker, myrer og skog og prioritere høyt ikke å åpne for utbygging eller annen ødeleggelse av slike arealer. Ivareta myrområder, og vurdere å fremme restaurering av forringede myrer. Aktiv støtte til skogbruket i nyplanting og ungskogpleie, da god skogskjøtsel øker karbonopptaket.

4.7.3. Våtmarker, myrer, elvebredder og skog som kan dempe effektene av klimaendringer tas vare på.

Kartlegge økosystemer og arealbruk med betydning for klimatilpasning, og bruke dette som kunnskapsgrunnlag i arealplanleggingen.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	61 008	61 008	61 008	61 008
Sum Tekniske justeringer	-400	-400	-400	-400
Sum Vedtak forrige periode	-7 610	-7 610	-7 860	-7 860
Konsekvensjustert budsjett	-8 010	-8 010	-8 260	-8 260
Konsekvensjustert ramme	52 998	52 998	52 748	52 748
Politisk vedtak				
FS strategikonferanse Styrking av digitalisering 2 årsverk	2 000	2 000	2 000	2 000
FS strategikonferanse Styrking av IT 3 årsverk	3 000	3 000	3 000	3 000
Sum Politisk vedtak	5 000	5 000	5 000	5 000
Innsparingstiltak				
Generelt sparetiltak for SU, skal behandles i detaljbudsjettet	-1 039	-1 039	-1 039	-1 039
Sum Innsparingstiltak	-1 039	-1 039	-1 039	-1 039
Nye tiltak				
Retaksering eiendommer eiendomsskatt	2 000	0	0	0
Sum Nye tiltak	2 000	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	5 961	3 961	3 961	3 961
Ramme 2022-2025	58 959	56 959	56 709	56 709

Politisk vedtak

FS strategikonferanse Styrking av digitalisering 2 årsverk

Styrking jf FS strategikonferanse.

FS strategikonferanse Styrking av IT 3 årsverk

Styrking av kompetanse og kapasitet på IT-enheten i samsvar med dialog med rådmannen og presentasjon for Formannskapet.

Nye tiltak

Retaksering eiendommer eiendomsskatt

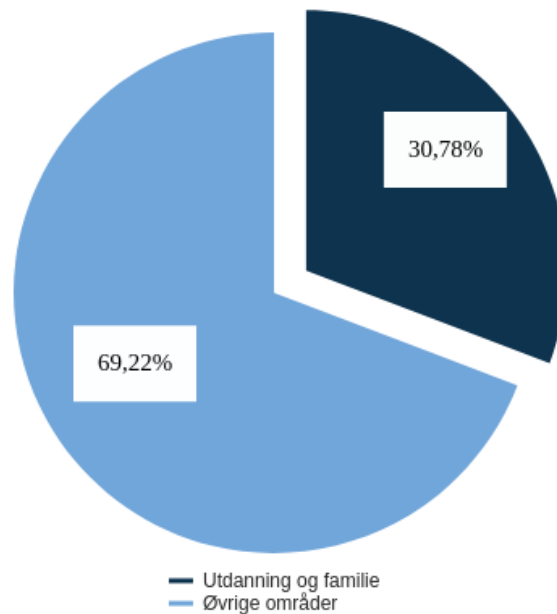
Utgifter til kjøp av tjenester i forbindelse med retaksering av eiendommer for fastsetting av eiendomsskatt.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Grunnlagsdata (Nivå 3)							
Snitt saksbehandlingstid for byggesaker med 12 ukers frist (dager)	15	11	12		34	12	39
Snitt saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist (dager)	8	6	9		20	11	22
Andre nøkkeltall							
Netto driftsutgifter (301) Plansaksbehandling	22 563	17 677	23 739	7 691	7 870	1 417	133 163
Netto driftsutgifter (302) Bygge- delings- og seksjoneringsarbeid	4 960	3 784	647	489	2 122	-1 856	9 338
Netto driftsutgifter (303) Kart og oppmåling	2 558	3 195	2 552	4 580	-578	637	35 408
Netto driftsutgifter (360) Naturforvaltning og friluftsliv	1 343	1 167	-4 542	6 156	1 281	1 719	32 822
Område- og detaljreguleringsplaner vedtatt av kommunen siste år (B)	6	11	5	9	7	5	91

Utdanning og familie

Utdanning og familie - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Tjenestene innenfor Utdanning og familie skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstsvilkår og et godt tilrettelagt opplæringstilbud. Sektoren skal sørge for tidlig innsats slik at tjenestene retter seg mot det enkelte barn eller ungdom og deres familier. Gjennom tidlig innsats er målet at den enkelte i størst mulig grad er i stand til å mestre eget liv.

Sektoren omfatter 11 kommunale barnehage, 12 skoler, læringscenter for voksne, avlastningstilbud for barn og unge, mindreårige asylsøkere og Familiens hus. Det er ca. 870 ansatte fordelt på ca. 750 årsverk knyttet til Utdanning og familie. I Ringerike er det ca. 7 500 innbyggere i alderen 0-22 år.

Ringerike er vertskap for interkommunal barnevernvakt og interkommunal helsestasjon for ungdom. Sektoren har ansvar for barnehagemyndighetsoppgaver for alle 28 barnehagene i kommunen og finansieringsansvar for de 17 private barnehagene i kommunen. Satsene for tilskudd til drift av private barnehager blir beregnet ut fra gjennomsnittlige driftsutgifter i kommunens egne barnehager.

Utfordringer

- **Barnefattigdom** – Andel barn som vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt øker i Ringerike. Gruppen barn med innvandrerbakgrunn som har foreldre med lav utdanning og svak yrkestilknytning har økt. Fattigdomsbekjempelse krever samarbeid mellom sektorer og mellom det offentlige og frivilligheten.
- **Trivsel og læringsutbytte i Ringeriksskolen** – Trygghet, inkludering og fellesskap i barnehager og skoler har stor betydning for livsmestring og helse for barn og elever. Trivsel og godt læringsmiljø er avgjørende faktorer for å leke og å lære. Resultater fra nasjonale prøver, elevundersøkelsen og grunnskolepoeng viser at vi er under og på landsgjennomsnittet.
- **Kapasitet i barnehager og skoler** – Ringerike kommune skal sikre tilstrekkelige barnehage- og skoleplasser. Riktig kapasitet sett opp mot befolkningsvekst og bosettingsmønstre er ønsket utviklingsretning. Fram i tid vil behovet for barnehage- og skoleplasser være størst i og nær Hønefoss.
- **Oppvekstreformen trer i kraft 1. januar 2022** – Kommunen får økt faglig og økonomisk ansvar for barnevernet. Det overordnede målet med reformen er et bedre barnevern, der tjenestetilbudet skal kunne tilpasses lokale behov.

Ønsket utvikling og prioriterte tiltak

Samarbeid for å nå målene

- **Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI)** – BTI er en samhandlingsmodell som beskriver den sammenhengende innsatsen i og mellom tjenester rettet mot barn, unge og familier som det er knyttet bekymring til. BTI skal bidra til tidlig innsats, samordna tjenester og foreldreinvolvering.

Økonomisk bærekraft

- **Kompetanseutvikling** – Rammeplan for barnehagene og læreplanverket for grunnskolen viser hvilken kompetanse det er avgjørende for at barn og unge utvikler for et godt liv og for fremtidens samfunn og arbeidsliv. Kompetanseutviklingen skal baseres på kunnskap, forskning og erfaringer. Kartlegginger sammen med nasjonale og politiske føringer er utgangspunktet for valgte og prioriterte tiltak.
- **Kvalitetsarbeid** – Arbeidet med å vurdere og utvikle kvalitet er en kontinuerlig og systematisk prosess. Kunnskapsgrunnlag og kvalitetsverktøy er viktig i vårt kvalitetsarbeid, og vil gi barnehager, skoler, eier, lokale og sentrale myndigheter grunnlag for å vurdere og videreutvikle kvaliteten i sektoren.
- **Fagfornyelsen** – Målet med fagfornyelsen er å styrke elevenes faglige forståelse og legge bedre til rette for dybdelæring. Videre skal det gi elevene gode vilkår for å utvikle verdiger, kunnskaper og holdninger som har stor betydning både for dem selv og samfunnet.
- **Digitalisering** - En av barnehagens og skolens oppgaver er å forberede barna på den virkelighet de vil møte som voksne. Det er viktig at barn og unge får tilgang til og blir fortrolige med bruk av IKT som verktøy allerede fra barnehagen av.
- **Medvirkning** – Vi skal bruke verktøy som bruker, elev, og medarbeiderundersøkelser til å ha et kreativt og kritisk blikk på egen praksis, og endre og utvikle der sektoren har utfordringer. Dette for å sikre et godt samarbeid med barn, elever, foreldre og foresatte.

- **Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og en inkluderende praksis** - Kompetanseløftet er en nasjonal satsning. Kompetanseløftet skal bidra til at det er tilstrekkelig kompetanse som er tett på barna og elevene. De trenger kompetanse til å kunne forebygge utenforskap, fange opp utfordringer og gi et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud til alle, inkludert de som har behov for særskilt tilrettelegging. Arbeidet med kompetanseløftet må ses i sammenheng med rammeplan for barnehagen og fagfornyelsen i skolen.

Sosial bærekraft

- **Trygt, inspirerende og inkluderende leke- og læringsmiljø** – Alle barn og elever skal oppleve å høre til. Dette er avgjørende for å skape en likeverdig oppvekst og utdanning. Et langsiktig og systematisk arbeid er nødvendig for å skape, utvikle og vedlikeholde et godt leke- og læringsmiljø. Våre barn og elever skal møte voksne som fremmer sosial utvikling og forebygger negative handlinger. Barn og elever skal møte en god pedagogisk praksis med oppmerksomhet på relasjonskvalitet, forebyggende tiltak satt i system og profesjonell oppfølging av mobbing og krenkelser. Barnehagene skal fortsette sitt arbeid med kompetanseløftet «Være sammen» og skolene sitt arbeid med «Mitt valg».
- **Tidlig innsats, helhet og sammenheng** – Det skal være høy kvalitet på det allmenne tilbudet for å styrke den universelle opplæringen, samtidig som vi skal ha god nok kapasitet og kompetanse for de barn og unge der det allmenne tilbudet ikke strekker til. De spesielle tiltakene skal videreutvikle sitt innhold for å harmonisere tilbudet og bidra til likeverdig oppvekst og levekår for alle, uavhengig av bosted eller funksjonsevne. Barn og unge skal oppleve helhetlig innsats og tiltak fra første- og andrelinjetjenesten.
- **HOPP – helsefremmende oppvekst** – tverrfaglig kommunalt samarbeid, som skal legge til rette for sunn livsstil hos barn og unge, gi bedre læringsforhold, økt trivsel og forebygge livsstilssykdommer og inaktivitet.

Bærekraft for klima og miljø

- **Miljøfyrtårn** - Følger opp og opprettholder sertifisering som Miljøfyrtårn

1. Samarbeid for å nå målene

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
1.1 Ringerike har et aktivt lokaldemokrati hvor vi finner løsningene for en bærekraftig samfunnsutvikling og god folkehelse sammen	1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle	Se tekst i HP om medvirkning		Se tekst i HP om medvirkning
	1.1.2. Vi har en kultur for læring, deling og samarbeid, hvor vi har tillit til hverandre og tar ansvar sammen.	Se beskrivelse i HP om kompetanseutvikling		Se beskrivelse i HP om kompetanseutvikling

1.1.1. Ringerike kommune er et samfunn med høy grad av åpenhet, deltagelse og mulighet for medvirkning for alle

Kommunisere tydelig med innbyggere, frivillighet og andre om hvordan de kan delta i og påvirke lokaldemokratiet. Videreutvikle digitale løsninger som bidrar til informasjon, dialog og medvirkning. Tilpasse informasjon og medvirkning til relevante målgrupper, slik at alle berørte og interesserte kan komme til orde. Ha et godt samspill mellom de folkevalgte og kommuneadministrasjonen. Ha et godt samspill mellom de folkevalgte og kommuneadministrasjonen.

1.1.2. Vi har en kultur for læring, deling og samarbeid, hvor vi har tillit til hverandre og tar ansvar sammen.

Være en tilrettelegger og pådriver for samarbeid og samskaping med frivillighet, ideelle organisasjoner, ideelle organisasjoner, innbyggere, næringsliv, offentlige myndigheter og andre. Sørge for at vi har møteplasser og arenaer for samarbeid. Gjennomføre reformen Leve hele livet. Følge opp frivillighetsstrategien. Bruke tilskuddsordninger for å kunne gjennomføre ulike prosjekter og tiltak, gjerne i samarbeid med andre aktører.

2. Økonomisk bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
2.1 Ringerike er et inkluderende og mangfoldig samfunn med mindre forskjeller, der alle innbyggere føler trygghet og tilhørighet.	2.1.3. Ringerike er et inkluderende og mangfoldig samfunn, som aktivt motvirker ensomhet og utenforskap og hvor alle har like muligheter, uavhengig av alder, kjønn, legning, funksjonsevne, etnisitet, religion, bakgrunn og ressurser	Se beskrivelse i tekst i HP om kompetanseløftet for spesialpedagogikk og en inkluderende praksis		Se beskrivelse i tekst i HP om kompetanseløftet for spesialpedagogikk og en inkluderende praksis
2.4 Ringerike kommune har god økonomisk bærekraft, god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.	2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.	Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i budsjettvedtak		Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i budsjettvedtak
2.5 Ringerike kommune er en attraktiv arbeidsgiver, som tiltrekker seg og utvikler kompetente ansatte.	2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter	Sykefraværspersent	7,5 %	7,0 %
	2.5.2. Ringerike kommune har ansatte med riktig kompetanse for å møte dagens og morgendagens behov.	Se beskrivelse i HP om kompetanseutvikling		Se beskrivelse i HP om kompetanseutvikling
	2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.	Andel ansatte med fagkompetanse		85,0 %
		Andel heltidsstillinger		60,0 %
		Gjennomsnittlig stillingsstørrelse		85,0 %

2.1.3. Ringerike er et inkluderende og mangfoldig samfunn, som aktivt motvirker ensomhet og utenforskap og hvor alle har like muligheter, uavhengig av alder, kjønn, legning, funksjonsevne, etnisitet, religion, bakgrunn og ressurser

Skape miljøer som blander ulike innbyggergrupper gjennom arealplanlegging og utvikling av kommunens eiendommer. Legge til rette for gode møteplasser for alle grupper i samfunnet. Se også mål og strategier under hovedmål: 3.5, 3.7, 3.8 og 3.9 Se også mål og strategier under hovedmål 3.5, 3.7, 3.8 og 3.9.

2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.

Følge statsforvalterens anbefalinger, og kommunestyrets vedtatte handlingsregler i budsjett og økonomiplanarbeidet. Ha en langsiktig investeringsplan som gir økonomisk forutsigbarhet.

2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter

Legge kommunens prinsipper for medvirkning og medbestemmelse til grunn for alt vi gjør. Jobbe med arbeidsmiljøprosesser i samarbeid med partene i arbeidslivet. Ha virksomheter som systematisk arbeider med helse, miljø og sikkerhet.

2.5.2. Ringerike kommune har ansatte med riktig kompetanse for å møte dagens og morgendagens behov.

Utvikle medarbeidere og ledere. Tilby gode arbeidsbetingelser, karrieremuligheter, spennende fagmiljøer og muligheter for etter- og videreutdanning og annen kompetanseutvikling for å rekruttere og beholde ansatte. Legge til rette for en høy andel med høyere utdanning og fagutdanning.

2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.

Sikre at flere ansatte arbeider heltid og har større stillinger. Sikre at flere ansatte har fagkompetanse. Redusere bruk av vikarer.

3. Sosial bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
3.5 I Ringerike jobber vi forebyggende i alt vi gjør, og prioriterer tidlig innsats for å sikre god helse og livskvalitet for alle.	3.5.2. Det er et godt samspill mellom familieomsorg, det sivile samfunn og offentlige tjenester.	Se beskrivelse i HP om bedre tverrfaglig innsats (BTI)		Se beskrivelse i HP om bedre tverrfaglig innsats (BTI)
	3.5.3. Vi har omgivelser som legger til rette for sosialt fellesskap, tilhørighet og fysisk aktivitet.	Se beskrivelse i HP om HOPP		Se beskrivelse i HP om HOPP

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
3.7 I Ringerike er det gode oppvekstvilkår for barn og unge.	3.7.1. Alle barn og unge opplever inkludering og trygghet i sin oppvekst og fritid.	Se beskrivelse i tekst i HP om medvirkning		Se beskrivelse i tekst i HP om medvirkning
3.8 Alle barn og unge skal få et barnehage- og skoletilbud av høy kvalitet, som gir trygghet, utvikling, læring og livsmestring i dag og i framtida.	3.8.1. Alle barn har tilgang til barnehage av høy kvalitet, og som forbereder barna til å begynne i grunnskolen.	Se beskrivelse i HP om kvalitetsarbeid		Se beskrivelse i HP om kvalitetsarbeid
	3.8.2. Barnehagene og skolene har inkluderende leke- og læringsarenaer som fremmer barnas engasjement, motivasjon og læringsglede.	Se beskrivelse i HP om digitalisering		Se beskrivelse i HP om digitalisering
		Se beskrivelse i HP om trygt, inspirerende og inkluderende leke- og læringsmiljø		Se beskrivelse i HP om trygt, inspirerende og inkluderende leke- og læringsmiljø
		Se tekst i HP om fagfornyelsen		Se tekst i HP om fagfornyelsen
	3.8.3. Ringerike kommune har kompetanse om, og kapasitet for, barn og unge som det allmenne tilbudet ikke strekker til for.	Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	8,9 %	8,5 %
		Se beskrivelse i HP om tidlig innsats, helhet og sammenheng		Se beskrivelse i HP om tidlig innsats, helhet og sammenheng
3.9 Det skal legges til rette for at alle skal ha mulighet til å gjennomføre utdanning for å være rustet til framtidens arbeidsliv.	3.9.1. Flere tar fagbrev, fagskoleutdanning, høyere utdanning og etterutdanning.	Gjennomsnittlig grunnskolepoeng (antall)	41,4	42,0

3.5.2. Det er et godt samspill mellom familieomsorg, det sivile samfunn og offentlige tjenester.

Gi tjenester på rett nivå, med fokus på tidlig innsats. Bruke velferdsteknologi for å gjøre innbyggerne mer selvhjulpne. Arbeide for at innbyggerne aktivt skal planlegge egen alderdom. Sørge for avlastning, informasjon og støtte til pårørende Bruke frisklivs- og mestringstilbud for å fremme god helse og livskvalitet.

3.5.3. Vi har omgivelser som legger til rette for sosialt fellesskap, tilhørighet og fysisk aktivitet.

Drive holdningsskapende arbeid om tobakksbruk, rus, kosthold og fysisk aktivitet. Gjennom planlegging og drift legge til rette for fysiske omgivelser som fremmer god helse og livskvalitet. Dette gjelder tilgang til offentlige rom som parker og lekeplasser, nærmiljøanlegg, natur- og grøntområder, bygninger, gang- og sykkelveier og andre fysiske omgivelser. Se strategier også under hovedmål: 2.1, 2.2, 2.6, 3.1, 3.2, 3.3, 3.8, 4.1 og 4.2.

3.7.1. Alle barn og unge opplever inkludering og trygghet i sin oppvekst og fritid.

Ta hensyn til barns beste jf. barnekonvensjonen. Legge til rette for en sunn livsstil hos barn og unge. Identifisere utfordringer hos barn og unge tidlig. Tilrettelegge for et godt psykososialt leke- og læringsmiljø i barnehage og skole. Ha rett kompetanse for å bistå barnehager og skoler i kompliserte saker. Følge opp barn som pårørende. Forebygge og følge opp barn og unges fysiske og psykiske helse, i samarbeid med familie og nettverk. Arbeide tverrfaglig for å forebygge og avdekke vold og overgrep mot barn og unge. Se hovedmål 2.2 for mål og strategier om fritidsaktiviteter. Se hovedmål 3.8 for mål og strategier om barnehage- og skoletilbud.

3.8.1. Alle barn har tilgang til barnehage av høy kvalitet, og som forbereder barna til å begynne i grunnskolen.

Ha voksne som fremmer positiv sosial utvikling, og forebygger negative handlinger. Sikre et godt samarbeid med foreldre og foresatte i barnehager og skoler. Tilrettelegge for læringsarenaer som tar hensyn til den enkeltes forutsetninger og behov, og sikre helhetlige og koordinerte læringsløp. Fremme økt barnehagedeltakelse blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Tilrettelegge for digital lek og læring. Legge til rette for kulturell lek og læring. Sørge for at det fysiske miljøet er trygt, legger til rette for fysisk aktivitet og legger opp til nok utfordringer for den enkelte. Bruke kunnskapsgrunnlag og kvalitetsverktøy for å vurdere og videreutvikle kvaliteten i barnehager og skoler. Tilrettelegge for at barn og unge utvikler innovative ferdigheter. Ha kompetanse i barnehager og skoler for barn og elever med store sammensatte behov. Ha ansatte som oversetter forskning til egen praksis i barnehager og skoler. Se også delmål: 3.5.3 og 3.7.1

3.8.2. Barnehagene og skolene har inkluderende leke- og læringsarenaer som fremmer barnas engasjement, motivasjon og læringsglede.

Ha voksne som fremmer positiv sosial utvikling, og forebygger negative handlinger. Sikre et godt samarbeid med foreldre og foresatte i barnehager og skoler. Tilrettelegge for læringsarenaer som tar hensyn til den enkeltes forutsetninger og behov, og sikre helhetlige og koordinerte læringsløp. Fremme økt barnehagedeltakelse blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Tilrettelegge for digital lek og læring. Legge til rette for kulturell lek og læring. Sørge for at det fysiske miljøet er trygt, legger til rette for fysisk aktivitet og legger opp til nok utfordringer for den enkelte. Bruke kunnskapsgrunnlag og kvalitetsverktøy for å vurdere og videreutvikle kvaliteten i barnehager og skoler. Tilrettelegge for at barn og unge utvikler innovative ferdigheter. Ha kompetanse i barnehager og skoler for barn og elever med store sammensatte behov. Ha ansatte som oversetter forskning til egen praksis i barnehager og skoler. Se også delmål: 3.5.3 og 3.7.1

3.8.3. Ringerike kommune har kompetanse om, og kapasitet for, barn og unge som det allmenne tilbudet ikke strekker til for.

Ha voksne som fremmer positiv sosial utvikling, og forebygger negative handlinger. Sikre et godt samarbeid med foreldre og foresatte i barnehager og skoler. Tilrettelegge for læringsarenaer som tar hensyn til den enkeltes forutsetninger og behov, og sikre helhetlige og koordinerte læringsløp. Fremme økt barnehagedeltakelse blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Tilrettelegge for digital lek og læring. Legge til rette for kulturell lek og læring. Sørge for at det fysiske miljøet er trygt, legger til rette for fysisk aktivitet og legger opp til nok utfordringer for den enkelte. Bruke kunnskapsgrunnlag og kvalitetsverktøy for å vurdere og videreutvikle kvaliteten i barnehager og skoler. Tilrettelegge for at barn og unge utvikler innovative ferdigheter. Ha kompetanse i barnehager og skoler for barn og elever med

store sammensatte behov. Ha ansatte som oversetter forskning til egen praksis i barnehager og skoler. Se også delmål: 3.5.3 og 3.7.1

3.9.1. Flere tar fagbrev, fagskoleutdanning, høyere utdanning og etterutdanning.

Satse på unge talenter for å bygge framtidens fagmiljøer. Samarbeide med lokale utdanningsinstitusjoner for å utvikle og tilegne oss ny og relevant kunnskap og kompetanse. Tilby lærlingplasser innenfor varierte fagområder, og bidra til at næringslivet også tilbyr lærlingeplasser. Bidra til at fylkeskommunen har utdanningsvalg i kommunen som tilfredstiller behovet lokalt. Sikre kvalitet i kommunens voksenopplæring og introduksjonsprogram.

4. Bærekraft for klima og miljø

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
4.2 Ringerike arbeider for å hindre ny forsøpling og forurensing, og rydder aktivt opp i eksisterende problemer.	4.2.1. Ringerike har lite avfall på avveie.			
4.5 Ringerikssamfunnet reduserer sitt klimafotavtrykk også utenfor kommunegrensene.	4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.	Andel sertifiserte enheter		100,0 %

4.2.1. Ringerike har lite avfall på avveie.

Utarbeide og følge opp en handlingsplan mot forsøpling. Hindre utslipp og spredning av plastholdig løst fyllmateriale fra egne idrettsbaner, og fremme at andre eiere av idrettsbaner gjør det samme.

4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.

Gjennom miljøledelsessystemet Miljøfyrtårn jobbe for kontinuerlige miljøforbedringer i alle kommunens virksomheter og følge opp årlige handlingsplaner og rapportering, samt resertifiseringer hvert tredje år.

Virkemiddel for å nå mål

Sykefravær

Sektor Utdanning og familie har som mål å redusere sykefraværsprosenten til 7 %. Det er til dels store variasjoner mellom enhetene i sektoren. Skolene og spesielle tiltak har et lavt fravær, mens barnehagene fortsatt har et relativt høyt fravær.

Noen barnehager er med i prosjektet Sterkere Tilbake, et samarbeid med NAV og BHT. Her jobbes det helhetlig og målrettet for å få forbedret resultat på sykefraværet. Barnehagene vil bruke dette i sitt sykefraværarbeid videre.

Gjennom prosjektet «Nytt blikk» arbeides det med heltidskultur. Økt andel ansatte i heltidsstillinger gir blant annet lavere sykefravær. Flere barnehager og skoler deltar i «Nytt blikk».

I barnehage og på småskoletrinnet er den generelle smitterisikoen stor fordi man jobber veldig tett på barna, noe som forventes å gi økt sykefravær.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	640 973	640 973	640 973	640 973
Sum Vedtak forrige periode	-12 940	-13 940	-13 940	-13 940
Sum Budsjettendring i år	814	814	814	814
Konsekvensjustert budsjett	-12 126	-13 126	-13 126	-13 126
Konsekvensjustert ramme	628 847	627 847	627 847	627 847
Demografi				
Demografiske endringer	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Sum Demografi	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Politisk vedtak				
KS 159/20 Styrket ramme skoler og barnehager	8 000	8 000	8 000	8 000
Sum Politisk vedtak	8 000	8 000	8 000	8 000
Innsparingstiltak				
Reduksjon i tjenestevolum	-9 516	-9 516	-9 516	-9 516
Ungdomsplass	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Sum Innsparingstiltak	-11 016	-11 016	-11 016	-11 016
Nye tiltak				
Avlastning for barn	3 000	3 000	3 000	3 000
Barnevernvakt	650	650	650	650
Moderasjonsordning barnehage	2 500	2 500	2 500	2 500
Nye moderasjonsordninger i SFO - redusert brukerbetaling	1 000	1 000	1 000	1 000
Samarbeidsavtale for kombinasjonsprogrammet	300	300	300	300
Skoleskyss	2 000	2 000	2 000	2 000
Spesialpedagogiske tjenester (SPT)	6 000	6 000	6 000	6 000
Styrking av forebyggende enhet (jordmor, fysio/ergoterapeut)	1 000	1 000	1 000	1 000
Tilskudd private barnehage	10 000	10 000	10 000	10 000
Økt makspris foreldrebetaling i barnehage	-300	-300	-300	-300
Økt pris SFO	-450	-450	-450	-450
Sum Nye tiltak	25 700	25 700	25 700	25 700
Nye tiltak og realendringer budsjett	17 684	17 684	17 684	17 684
Ramme 2022-2025	646 531	645 531	645 531	645 531

Demografi

Demografiske endringer

Budsjettrammene tilpasses den demografiske utviklingen som er utregnet i modell fra KS "Befolkningsutvikling".

Politisk vedtak

KS 159/20 Styrket ramme skoler og barnehager

Vi ønsker å fortsette satsing på Ringeriksskolen. Alle barn og unge skal ha trygge oppvekst vilkår, hvor hver enkelt skal sees. Derfor har vi bygget to nye moderne skoler og har satt i gang med bygging av Hov ungdomsskole. Hvert år setter vi av midler til oppgradering av skoler og barnehager. Vi ser utfordringer i forhold til reduksjon av antall elever, men ingen nedgang i antall klasser. Vi ønsker fortsatt du skal få plass i barnehage når du trenger det og ikke etter søknad to ganger i året. Vi styrker derfor rammen for Ringeriksskolen og barnehager med 8 millioner kroner.

Innsparingstiltak

Reduksjon i tjenestevolum

Forslag til Budsjettet for 2022 inneholder en rekke oppjusteringer til aktivitetsnivået. Dette gjelder i stor grad regelstyrte ordninger fra staten der tildelingen må økes for å reflektere utgiftsveksten. Strukturendringer i tjenestene er ikke lagt inn som tiltak, men handlingsrommet til sektoren ville være strukturendringer.

Budsjettene tilpasses rammen og konsekvensen er lavere bemanning i alle enheter.

Ungdomsplass

Drift av Ungdomsplassen avvikles. Ungdomsplassen samlokaliseres med andre tjenester på tvers av sektorene. De gode erfaringene tas med og brukes for å imøtekomme ungdommenes behov for å møte kommunens fagmiljø for hjelp og rådgiving uten timeavtale.

Nye tiltak

Avlastning for barn

Mange store vedtak som har økt jf tidligere rapportering.

Moderasjonsordning barnehage

Ordningen om gratis kjernetid i barnehagen gjelder for barn i alderen 2-5 år i familier med lav inntekt. Fra 2020 til 2021 har inntektsgrensen økt og antall familier med gratis kjernetid har blitt flere. Familier med lav inntekt har rett til å få 20 timer gratis oppholdstid i barnehage per uke.

Hvis maksprisen er høyere enn 6 prosent av den samlede inntekten i husholdningen, har familien krav på redusert pris. Det ble i 2020 gitt 270 vedtak om redusert foreldrebetaling. Dette var fordelt på 111 vedtak i private barnehager og 159 vedtak i kommunale barnehager.

Alle vedtak pr måned for kommunale og private barnehager hadde i 2020 en kostnad på til sammen 5 378 418 kroner.

Søskensmoderasjon

I 2020 hadde 225 barn 30 % redusert foreldrebetaling som barn nr 2 og 11 barn hadde redusert foreldrebetaling som barn nr 3 og 4 osv. Ca 140 av barna var i private barnehager.

Nye moderasjonsordninger i SFO - redusert brukerbetaling

Fra august 2020 kom det nasjonale retningslinjer for redusert betaling i SFO for elever på 1. og 2. trinn. Ingen skulle betale mer enn 6 % av inntekten for en SFO-plass. Plass for elever med ekstra behov på 5. - 7. trinn fikk gratis SFO. Dette ble lagt inn i budsjettet for 2021. Fra august 2021 omfatter 6 %-regelen også elever på 3. og 4. trinn.

Vi har beregnet faktagrunnlaget for september, dvs fakturaer som har forfallsdato 20.9. Uttrekket viser at 69 fakturamottakere har fått innvilget redusert betaling og summen er 101 443 kroner. 4 elever på 5. - 7. trinn har gratis SFO. For perioden august – desember utgjør dette 456 494 kroner. (Det er halv oppholdspris i august.)

Skoleskyss

Kostnadene til skoleskyss blir høyere enn først beregnet og dette skyldes blant annet:

- flere elever har skyss pga. særlig farlig skolevei
- det er kostbart at elever går ved forsterkede enheter på ungdomstrinnet, skyssen en kommunal utgift – disse elevene trenger drosje t/r fordi buss ikke korresponderer mellom hjem og skolested
- oppstart av Hjerterommet, tilrettelagt avdeling barnetrinn. Her er/kan være inntil 20 elever på barnetrinnet med drosjeskyssbehov, dette er en kommunal skyssutgift

Spesialpedagogiske tjenester (SPT)

Mange store vedtak som har økt, jfr tilstandsrapport skole og tidligere økonomirapportering.

Styrking av forebyggende enhet (jordmor, fysio/ergoterapeut)

I forebyggende enhet er det nasjonale anbefalinger på normtall for både jordmor, fysioterapeuter og ergoterapeuter. Ringerike kommune ligger under normtall.

Nasjonale retningslinjer har som mål at gravide, fødende og familier skal oppleve en helhetlig og sammenhengende tjeneste gjennom svangerskap, fødsel og barsel, forebyggende perspektiv. Kvinner med minoritetsspråklig bakgrunn bør vektlegges. Jordmor lønnes av prosjektmidler. Prosjektmidler går ut i 2021.

Fysioterapeutene i Utdanning og familie jobber for at alle barn i sektoren. Helsefremmende og forebyggende tiltak rettet mot barn og unge er en viktig del av fysioterapeutens arbeid. Fysioterapeutene samarbeider med ergoterapeutene om vurdering, formidling og tilpasning av nødvendige hjelpemidler. Stor andel av fysio- og ergoterapeuttjenesten lønnes av prosjektmidler.

Tilskudd private barnehage

Satser for tilskudd til private barnehager skal beregnes med 13 % pensjonspåslag uavhengig av om barnehagen er enkeltstående eller del av en kjede eller konsern. Stortinget vedtok i behandlingen av statsbudsjettet for 2021 å reversere regjeringens forslag til endringer i pensjonspåslag og nasjonale satser for kapitaltilskudd.

Økt makspris foreldrebetaling i barnehage

Kommer i statsbudsjett og er her vist ved økning jf deflator.

Økt pris SFO

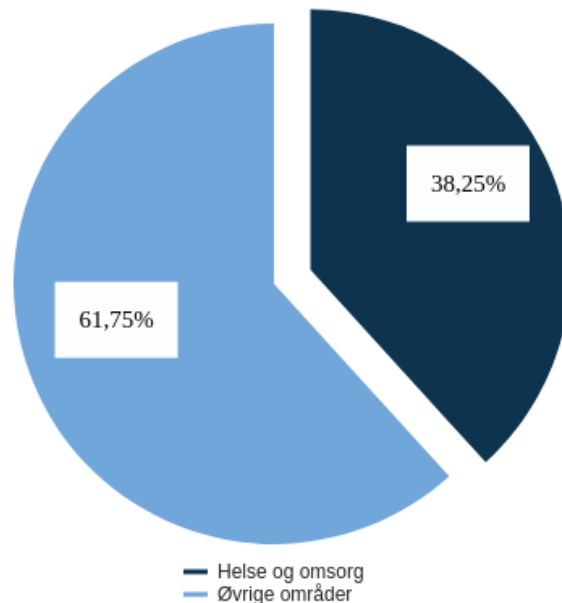
Foreldrebetalingen for skolefritidsordningen økes med 2,9 % fra 1. januar 2022.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Prioritet							
Netto driftsutg til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetj. pr. innb 0-20 år (B)	2 896	3 375	3 677	3 404	3 106	4 058	2 821
Netto driftsutgifter barnehagesektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (B)	12,5 %	13,6 %	13,3 %	11,9 %	14,0 %	14,2 %	14,5 %
Netto driftsutgifter per innbygger (223) skoleskyss (B)	332	325	347	183	444	312	229
Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år, barnevernstjenesten	13 515	11 953	11 120	19 695	10 188	10 015	10 628
Netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år i kroner, barnehager	149 575	169 024	172 510	169 362	176 245	178 608	165 255
Netto driftsutgifter til forebyggende arbeid, helse pr. innbygger (B)	239	236	390	159	711	675	332
Netto driftsutgifter til grunnskole (202), per innbygger 6-15 år (B)	82 375	84 702	88 445	91 473	105 478	92 044	90 907
Produktivitet							
Andel undersøkelser med behandlingstid innen 3 måneder	93,0 %	99,0 %	99,0 %	76,0 %	95,0 %	99,0 %	94,0 %
Dekningsgrad							
1-5 år andel barn i barnehage i forhold til innbyggere (prosent)	93,5 %	93,3 %	93,8 %	97,0 %	92,3 %	90,7 %	93,2 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	8,1 %	8,4 %	8,9 %	6,6 %	7,5 %	10,0 %	7,9 %
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til alle barn med barnehageplass (B)	18,4 %	21,1 %	21,8 %	20,6 %	13,4 %	16,4 %	19,8 %
Kvalitet							
Elevunders. 10. trinn - Trivsel	4,1	4,1	4,2	4,3	4,2	4,1	
Elevunders. 7. trinn - Trivsel	4,4	4,4	4,3	4,1	4,2	4,2	
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	40,9	40,7	41,5	44,0	41,2	42,0	
Grunnlagsdata (Nivå 3)							
Jordmor avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-5 år (årsverk)	5,9	11,8	12,2	5,6	11,9	27,1	15,9

Helse og omsorg

Helse og omsorg - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Helse og omsorgssektoren i Ringerike er sammensatt av fem institusjoner, en institusjon med korttidsopphold, flere omsorgsboliger og bofellesskap med døgnbemanning, ambulerende tjenester innen hjemmesykepleie, praktisk bistand, psykiatri, rus, boligjeneste, forvaltningsenhet for helse og boligforvaltning, industriell matproduksjon og fengselshelsetjeneste.

Ringerike kommune har vertskommuneansvaret for interkommunal legevakt og for Krise- og kompetanse-senteret for vold i nære relasjoner.

NAV Ringerike er en del av region Vest Viken og organisert i sektor Helse og omsorg.

Sektoren har ca. 760 årsverk fordelt på 970 ansatte. Sektoren yter tjenester til ca. 1 300 innbyggere (vedtakspliktige tjenester) i tillegg kommer alle innbyggere som benytter seg av lavterskeltilbudene.

Utfordringer

- **Demografiskiftet** - I årene framover vil andelen eldre øke, og dermed også behovet for helse- og omsorgstjenester. Samtidig blir det færre yrkesaktive som bidrar til å finansiere disse tjenestene. Dette utfordrer kommunens økonomiske bærekraft, og evnen til å yte tjenester av tilstrekkelig kvalitet til innbyggerne.
- **Deltidskultur** - Helse- og omsorgssektoren er preget av en deltidskultur og må dreie til en heltidskultur for å imøtekomme morgendagens tjeneste-, kompetanse- og bemanningskrav.

- **Folkehelse** - Ringerikes befolkning ligger over landsgjennomsnittet for livsstilssykdommer. Lavterskeltilbud og forebyggende tjenester i tilstrekkelig grad vil kunne bidra til en bedret folkehelse med lavere press på mer omfattende helse- og omsorgstjenester.
- **Kompetanse** - En bærekraftig helse- og omsorgstjeneste forutsetter nytenkning, benyttelse av ny teknologi, effektive arbeidsmåter og tilgang på tilstrekkelig kompetanse.
- **Økonomi** - For å tilpasse seg budsjettammen må sektoren gjennomføre en innsparing i underkant av 2 % av netto driftsutgifter. Dette vil føre til at tjenestene må driftes med færre årsverk, og tjenestevolum må reduseres. Det må blant annet tildeles tjenester lenger ned i omsorgstrappen, og utsette døgn tjenester gitt i omsorgsboliger slik at privat ikke betalt hjelp kan opprettholdes. I tillegg vil det ikke være mulig å åpne 10 nye institusjonsplasser i 2022, for å møte de demografiske endringene.
- **Ringerike Boligstiftelse (RBS)** - Rådmann har hatt dialog med RBS og anmodet om ikke å øke husleien for 2022. Dette med bakgrunn i mulighet for salg av eiendom. Dette er ikke imøtekommet. Se vedlegg. Økt husleie fører til økte utgifter for sektoren, og som må søkes løst innenfor sektorens totale ramme.

Ønsket utvikling og prioriterte tiltak

Samarbeid for å nå målene

Helse og omsorg samarbeider med aktuelle aktører for å sikre robuste, helhetlige, effektive løsninger og tjenester med god kvalitet

- **Leve hele livet** – Sektoren gjennomfører handlingsplan for Leve hele livet jf. politisk vedtatt plan. Prosjektet er et tverrsektorielt prosjekt som også krever samarbeid med aktører i Ringerikssamfunnet.
- **Innbyggerdialog** – Sektoren innføre digitalt verktøy (DigiHelse) for å bedre bruker-, pårørende- og innbyggerdialogen. Innføringen krever tverrsektorielt samarbeid.
- **Interkommunalt samarbeid** – Sektoren gjennomfører et kompetansehevende opplegg (KlinObs-kommune) for alle ansatte jf. prosjektplan vedtatt i styringsgruppen for det interkommunale kompetansenettverket.
- **Samarbeid med Seniornett** - Sektoren samarbeider med Seniornett for å øke den digitale kompetansen til eldre innbyggere.
- **Videreutvikling av samarbeid med ideelle organisasjoner**
  - Sektoren gjennomfører samarbeid med Blå kors Stjernegruppen om drift av kantinen ved Hov Gård jf. politisk vedtak.
  - Sektoren gjennomfører samarbeid med Kirkens bymisjon om drift av tjenester til personer i aktiv rus og til personer med behov for oppfølging jf. politisk vedtak.
  - Sektoren gjennomfører samarbeid med Menova as om aktivitetstilbud for funksjonshemmede jf. politisk vedtak.

Økonomisk bærekraft

Helse og omsorg videreutvikler tjenestene og kompetansen i sektoren for å kunne fremme mestring og selvstendighet hos innbyggerne og hos ansatte.

- **Helhetlig boligplan** – Sektoren leder arbeidet med å etablere en helhetlig boligplan for Ringerike hvor det bl.a. skisseres hvordan Husbankens virkemidler skal benyttes i perioden og på lang sikt.

- **Startlån** – Sektoren forvalter startlån tilsvarende kr. 80 millioner i 2022. Lavinntekts barnefamilier og andre vanskeligstilte prioriteres.
- **Behovs- og strukturanalyse** – Sektoren planlegger økning i kapasitet på institusjonsplasser og omsorgsboliger jf. politisk vedtatt struktur.
- **Heltidskultur** – Sektoren implementerer heltidskultur jf. vedtatt overordnet prosjektplan for kommunen.
  - I 2022 er tre avdelinger plukket ut til å bidra i et nasjonalt prosjekt for å utvikle verktøy og prosesser som kan bidra til økt heltidskultur (TØRN-prosjektet, ledet av KS).
  - Sektoren videreutvikler bemannings- og rekrutteringssentralen (BRS) som verktøy for å oppnå en bedre heltidskultur.
- **Kompetanse** – Sektoren har følgende tiltak for egne ansatte:
  - Gjennomfører vedtatte kompetanseplan for sektoren hvor prioriterte kompetanseområder avgjøres av innspill fra enhetene.
  - Gir tilskudd og stipender for grunn- og videreutdanninger etter søknad fra ansatte og anbefaling fra leder.

Sosial bærekraft

Helse og omsorg har trygge og gode tjenester i tråd med innbyggernes behov.

- **Forebygging og tidlig innsats** – Sektoren dreier tjenestene fra omfattende tjenester til de få til økt satsing på forebyggende tjenester og tidlig innsats til flere. Sektoren reviderer omsorgstrappa og tildelingskriterier for kommunale helse- og omsorgstjenester, og tilpasser tildelingspraksis til nye kriterier.
- **Veiledningssenter for innbyggere, brukere og pårørende** – Senteret skal ivareta pårørende med særlig krevende omsorgsoppgaver, veilede brukere og pårørende til å bedre håndtere egen livssituasjon samt bidra til at eldre voksne har mulighet for veiledning og rådgivning for håndtering og planlegging av egen alderdom i et helsefremmende perspektiv.
- **Kvalitetssikring av tjenestene** – Sektoren skal bidra til at tjenester er av god kvalitet gjennom oppfølging av internkontroll. Sektoren innfører og videreutvikler digitale verktøy og teknologi for å sikre brukernes individuelle behov (bl.a. IKOS, LMP, m.m.).
- **Økonomisk rådgivning** – Nav utvider målgruppen for økonomisk rådgivning til også å gjelde ungdom.

Bærekraft for klima og miljø

Helse og omsorg bidrar til å redusere forsøpling, forurensing og utslipp.

- **Miljøfyrtårn** – Sektoren gjennomfører miljøfyrtårnsertifisering etter vedtatte gjennomføringsplan.
- **Utskifting til el-biler** – Sektoren bytter systematisk ut biler på fossilt brensel til el-biler i den grad det er mulig.

1. Samarbeid for å nå målene

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
1.1 Ringerike har et aktivt lokaldemokrati hvor vi finner løsningene for en bærekraftig samfunnsutvikling og god folkehelse sammen	1.1.2. Vi har en kultur for læring, deling og samarbeid, hvor vi har tillit til hverandre og tar ansvar sammen.	Se beskrivelse i tekst i HP om interkommunalt samarbeid		Se beskrivelse i tekst i HP om interkommunalt samarbeid
		Se beskrivelse i tekst i HP om videreutvikling av samarbeid med ideelle organisasjoner		Se beskrivelse i tekst i HP om videreutvikling av samarbeid med ideelle organisasjoner
	1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenesteområder.	Se beskrivelse i tekst i HP om innbyggerdialog		Se beskrivelse i tekst i HP om innbyggerdialog
		Se beskrivelse i tekst i HP om samarbeid med seniornett		Se beskrivelse i tekst i HP om samarbeid med seniornett
1.2 Ringerike kommune har ansatte som i fellesskap gir gode tjenester, når kommunens mål, og bidrar til at innbyggerne har tillit til kommunen.	1.2.1. Ringerike kommune arbeider systematisk og målrettet for å sikre god kvalitet i tjenestene.	Se beskrivelse i tekst i HP om Leve hele livet		Se beskrivelse i tekst i HP om Leve hele livet

1.1.2. Vi har en kultur for læring, deling og samarbeid, hvor vi har tillit til hverandre og tar ansvar sammen.

Være en tilrettelegger og pådriver for samarbeid og samskaping med frivillighet, ideelle organisasjoner, ideelle organisasjoner, innbyggere, næringsliv, offentlige myndigheter og andre. Sørge for at vi har møteplasser og arenaer for samarbeid. Gjennomføre reformen Leve hele livet. Følge opp frivillighetsstrategien. Bruke tilskuddsordninger for å kunne gjennomføre ulike prosjekter og tiltak, gjerne i samarbeid med andre aktører.

1.1.5 Ringerike kommune har digitale løsninger som forenkler kommunikasjonen, og sikrer effektiv samhandling på tvers av sektorer og tjenesteområder.

Satse på digitalisering for å understøtte gode og effektive tjenester. Bruke digitale samhandlingsløsninger både internt og i dialogen med innbyggere og næringsliv. Bidra til å øke den digitale kompetansen hos innbyggere, folkevalgte og ansatte.

1.2.1. Ringerike kommune arbeider systematisk og målrettet for å sikre god kvalitet i tjenestene.

Jobbe etter prinsipper om kontinuerlig kvalitetsforbedring. Ha virksomheter som arbeider systematisk for å nå kommunens mål.

2. Økonomisk bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
2.1 Ringerike er et inkluderende og mangfoldig samfunn med mindre forskjeller, der alle innbyggere føler trygghet og tilhørighet.	2.1.2. Alle har et trygt og godt sted å bo, og flest mulig eier egen bolig.	Andel barnefamilier som har fått startlån i prosent av antall som har fått startlån	55,7 %	50,0 %
		Se beskrivelse i tekst i HP om behovs og strukturanalyse		Se beskrivelse i tekst i HP om behovs og strukturanalyse
		Se beskrivelse i tekst i HP om helhetlig boligplan		Se beskrivelse i tekst i HP om helhetlig boligplan
2.4 Ringerike kommune har god økonomisk bærekraft, god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.	2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat, gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.	Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i budsjettvedtak		Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i budsjettvedtak
	2.4.2. Ringerike kommune har en effektiv tjenesteproduksjon.	Andel brukere i institusjon som har omfattende bistandsbehov: Langtidsopphold	79,9 %	94,0 %
		Andel personer som har mottatt tjenesten langtidsplass i institusjon innen 15 dager etter at kommunalt vedtak er fattet	47,0 %	50,0 %
2.5 Ringerike kommune er en attraktiv arbeidsgiver, som tiltrekker seg og utvikler kompetente ansatte.	2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter	Effektivisering på 1,7 % i forhold til fjorårets budsjett		1,7 %
	2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.	Sykefraværspersent	11,7 %	10,5 %
		Andel ansatte med fagkompetanse		82,0 %

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
		Andel heltidsstillinger		38,0 %
		Gjennomsnittlig stillingsstørrelse		79,0 %
		Se beskrivelse i tekst i HP om Heltidskultur		Se beskrivelse i tekst i HP om Heltidskultur

2.1.2. Alle har et trygt og godt sted å bo, og flest mulig eier egen bolig.

Ha en helhetlig boligpolitikk for folk i alle livsfaser, og med ulik bakgrunn og ressurser. Ha tilstrekkelig antall utleieboliger til innbyggere med behov og ønske om dette. Bruke sin rolle som planmyndighet og eiendomsaktør for å sikre tilstrekkelig og variert boligbygging og gode boligsosiale forhold.

2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.

Følge statsforvalterens anbefalinger, og kommunestyrets vedtatte handlingsregler i budsjett og økonomiplanarbeidet. Ha en langsiktig investeringsplan som gir økonomisk forutsigbarhet.

2.4.2. Ringerike kommune har en effektiv tjenesteproduksjon.

Måle, analysere og sammenligne egne resultater med resultatene fra sammenlignbare kommuner, og effektivisere tjenesteproduksjonen.

2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter

Legge kommunens prinsipper for medvirkning og medbestemmelse til grunn for alt vi gjør. Jobbe med arbeidsmiljøprosesser i samarbeid med partene i arbeidslivet. Ha virksomheter som systematisk arbeider med helse, miljø og sikkerhet.

2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.

Sikre at flere ansatte arbeider heltid og har større stillinger. Sikre at flere ansatte har fagkompetanse. Redusere bruk av vikarer.

3. Sosial bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
3.5 I Ringerike jobber vi forebyggende i alt vi gjør, og prioriterer tidlig innsats for å sikre god helse og livskvalitet for alle.	3.5.1. Innbyggerne lever selvstendige liv og opplever mestring i hverdagen.	Se beskrivelse i tekst i HP om forebygging og tidlig innsats		Se beskrivelse i tekst i HP om forebygging og tidlig innsats
		Se beskrivelse i tekst i HP om veiledningssenter for innbyggere, brukere og pårørende		Se beskrivelse i tekst i HP om veiledningssenter for innbyggere, brukere og pårørende
		Se beskrivelse i tekst i HP om økonomisk rådgivning		Se beskrivelse i tekst i HP om økonomisk rådgivning
3.6 Ringerike kommune har gode helse- og omsorgstjenester tilpasset innbyggernes individuelle behov.	3.6.1. Ringerike kommune har tjenester som bygger på reell medvirkning, og som tar utgangspunkt i den enkeltes behov og ressurser.	Se beskrivelse i tekst i HP om kvalitetssikring av tjenestene		Se beskrivelse i tekst i HP om kvalitetssikring av tjenestene

3.5.1. Innbyggerne lever selvstendige liv og opplever mestring i hverdagen.

Gi tjenester på rett nivå, med fokus på tidlig innsats. Bruke velferdsteknologi for å gjøre innbyggerne mer selvhjulpne. Arbeide for at innbyggerne aktivt skal planlegge egen alderdom. Sørge for avlastning, informasjon og støtte til pårørende Bruke frisklivs- og mestringstilbud for å fremme god helse og livskvalitet.

3.6.1. Ringerike kommune har tjenester som bygger på reell medvirkning, og som tar utgangspunkt i den enkeltes behov og ressurser.

Gi informasjon som avklarer forventninger om tjenestetilbudets kvalitet og omfang. Involvere interesseorganisasjoner, frivillige, pårørende og brukergrupper tidlig i prosesser. Sikre at brukeren opplever sømløse tjenester. Bruke hverdagsrehabilitering som en etablert metodikk.

4. Bærekraft for klima og miljø

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
4.4 Ringerikes direkte klimagassutslipp i 2030 er redusert	4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenliknet med 2009.	Se beskrivelse i tekst i HP om		Se beskrivelse i tekst i HP

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
med minst 55 prosent sammenlignet med 2009.		utskiftning til el-biler		om utskiftning til el-biler
4.5 Ringerikssamfunnet reduserer sitt klimafotavtrykk også utenfor kommunegrensene.	4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.	Andel sertifiserte enheter		100,0 %

4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenliknet med 2009.

Legge til rette for redusert transportbehov og bærekraftige reisemønstre gjennom kompakt arealutvikling med fortetting i sentrum av Hønefoss, tettsteder og kollektivknutepunkter i tråd med arealstrategien. Redusere transportbehov gjennom å jobbe for at innbyggere og næringsliv har tilgang til bredbånd med god kapasitet jf. mål om dette under hovedmål 2.6. Jobbe systematisk for å øke andelen som sykler, går og tar kollektivt, herunder utvikle et sammenhengende, trygt og attraktivt gang- og sykkelveinett, jf. strategier under hovedmål 3.2. Tilrettelegge for at størst mulig andel av kjøretøyparken består av nullutslippskjøretøy eller biogass gjennom å etablere ladeinfrastruktur, ta redusert parkeringsavgift for elbiler, påvirke næringsliv og innbyggere samt skifte ut kommunens egne kjøretøy. Påvirke fylkeskommunen til å øke andelen fossilfrie busser i kollektivtrafikken. Oppfordre næringsliv og offentlige aktører til å redusere utslipp fra varetransport gjennom smart logistikk, og å øke andelen varebiler og tunge kjøretøy med nullutslippsteknologi eller biogass.

4.5.4. Ringerike kommune har innført miljøledelse, og siden utgangen av 2022 er alle kommunens virksomheter sertifiserte som Miljøfyrtårn.

Gjennom miljøledelsessystemet Miljøfyrtårn jobbe for kontinuerlige miljøforbedringer i alle kommunens virksomheter og følge opp årlige handlingsplaner og rapportering, samt resertifiseringer hvert tredje år.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	724 368	724 368	724 368	724 368
Sum Vedtak forrige periode	-13 250	-13 250	-13 250	-13 250
Sum Budsjettendring i år	755	755	755	755
Konsekvensjustert budsjett	-12 495	-12 495	-12 495	-12 495
Konsekvensjustert ramme	711 873	711 873	711 873	711 873
Demografi				
FS strategikonferanse - 10 nye sykehjemsplasser i 2022, og legge inn i handlingsplanen økning på 10 plasser til døgnbemanning i 2023-2025	13 000	13 000	13 000	13 000
Sum Demografi	13 000	13 000	13 000	13 000
Politisk vedtak				
KS 108/21 Legetjenester, økte utgifter til veiledning av leger i spesialisering	200	200	200	200
KS 108/21 Nes Legesenter, drift	500	500	500	500
Sum Politisk vedtak	700	700	700	700
Innsparingstiltak				
Dreining av tjenesten rehabilitering fra døgn- til dagrehabilitering	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Reduksjon i tjenestevolum	-6 000	-6 000	-6 000	-6 000
Redusere antall plasser i institusjon	-5 400	-5 400	-5 400	-5 400
Sum Innsparingstiltak	-12 400	-12 400	-12 400	-12 400
Nye tiltak				
Assisterende kommuneoverlege, 50 % stilling	450	450	450	450
Driftstilskudd Legevakt	2 350	2 350	2 350	2 350
Korrigerende av eksisterende ramme i ambulerende hjemmetjeneste	5 000	5 000	5 000	5 000
Korrigerende av eksisterende ramme i bofellesskap	7 000	7 000	7 000	7 000
Økning i tilskudd til andre, jf samarbeidsavtaler	220	220	220	220
Økt inntekt langtidsopphold i institusjon	-900	-900	-900	-900
Økt statlig sats basistilskudd til leger	1 650	1 650	1 650	1 650
Økt statlig sats driftstilskudd fysioterapeuter	550	550	550	550
Sum Nye tiltak	16 320	16 320	16 320	16 320
Nye tiltak og realendringer budsjett	17 620	17 620	17 620	17 620
Sum Interne rammeendringer	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
Interne rammeendringer	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
Ramme 2022-2025	726 793	726 793	726 793	726 793

Demografi

FS strategikonferanse - 10 nye sykehjemsplasser i 2022, og legge inn i handlingsplanen økning på 10 plasser til døgnbemanning i 2023-2025

I formannskapetets strategiseminar ble Rådmannen bedt om å innarbeide 10 nye sykehjemsplasser i 2022 og legge inn i handlingsplanen økning på 10 plasser til døgnbemanning i 2023-2025. Dette følger også opp de demografiske endringer kommunen står overfor framover. Rådmannen foreslår å bevilge 13 millioner kroner til tiltaket, og at dette kan realiseres ved å videreføre Paviljongen.

Politisk vedtak

KS 108/21 Legetjenester, økte utgifter til veiledning av leger i spesialisering

Ringerike kommune tilbyr alle nye LIS3 leger (leger i spesialisering) en individuell veileder i 10 % stilling. Sist år er det økt med 2 veiledere, som tilsammen utgjør 200 000 kroner.

KS 108/21 Nes Legesenter, drift

Nes legesenter ble driftet med tilskudd fra Sør-Aurdal kommune fram til 1.september 2019. Endringer i de økonomiske forutsetningene førte til endringer i drift. En endring i drift var på plass fra våren 2020. Driften av Legesenteret kom til politisk behandling i juni 2021, KS 108/21. I vedtaket ble det fastsatt at legen på Nes skal være tilstede minst 3 dager i uken. Den driften innebærer legesekretær i 60 % stilling og øvrige driftsutgifter som følger et legekantor, beregnet til kr 500 000 i økte utgifter.

Innsparingstiltak

Dreining av tjenesten rehabilitering fra døgn- til dagrehabilitering

Dreining av tjenesten rehabilitering fra døgn- til dag-rehabilitering. Tiltaket medfører en reduksjon av 4 døgnplasser rehabilitering og derav redusert behov for bemanning på kveld. Tiltaket gir noe økt tjenestevolum i hjemmetjenesten og krever en samordning og omfordeling av nødvendig kompetanse. Tilsvarende 1 million kroner.

Reduksjon i tjenestevolum

Reduksjon i tjenestevolum med 6 millioner kroner. Tilpasse brukergruppe i bolig med heldøgns omsorg til rett omsorgsnivå ved å revurdere vedtak. I noen tilfeller vil dette bety at pasienter flyttes til et høyere omsorgsnivå (institusjon) hvor det er mer tilgang til personal ressurser. I andre tilfeller vil vedtak reduseres. Dette etter individuelle vurderinger. Tjenestevolum skal primært reduseres i omsorgsboliger. Forvaltning må også tildele mindre omfattende oppstarts vedtak, og tildele tjenesten Hverdagsrehabilitering for å finne rett tjenestenivå. Tiltaket skal resultere i mindre vedtak ute i tjenestene og føre til at pasienter gjenvinner funksjon.

Redusere antall plasser i institusjon

Redusere antall plasser i institusjon 5,5 millioner kroner. Redusere antall plasser i paviljong Austjord tilsvarende 3,4 millioner kroner. Plassene er i dag belagt med korttidspasienter og tildelingen kan stoppes ved årets slutt. Leieutgifter til Expandia blir dyrere pr. plass. Redusere antall plasser på Nes omsorgssenter med 4 plasser tilsvarende 2 millioner kroner, Jfr. KS 148/21. Plassene stenges ved ledighet. Foreslåtte tiltak ved paviljong og Nes kan sees i sammenheng. Reduksjon kan gjøres ved en lokasjon istedenfor to.

Tiltaket vil utfordre dekningsgraden på institusjonsplasser noe, og dekningsgraden vil falle raskere fra 2023.

Nye tiltak

Assisterende kommuneoverlege, 50 % stilling

Rådmannen har i 2021 styrket kommuneoverlegekapasiteten ved å tilsette assisterende kommuneoverlege i en 50 % stilling. Stillingen er etter ordinær søkeprosess tildelt Ida Bang Strand. Koronapandemien har utfordret kommuneoverlegefunksjonene i kommunene. Dette har også vært tilfelle i Ringerike kommune. Rådmannen har sett nødvendigheten av å gjøre tiltak for å

avlaste kommuneoverlegens totale arbeidsmengde, mulighet for å avvike ferie og at det alltid er en kommuneoverlege som kan fatte vedtak etter smittevernlov og lov om folkehelse. Stillingen innarbeides i budsjett fra og med 2022.

Driftstilskudd Legevakt

Legevakten har i 2021 flyttet i nye lokaler. Dette har ført til endring i drift som viser seg å være mer kostnadskrevende enn i de gamle lokalene. Blant annet økt med en nattevakt og en kveldsvakt hele uka for å få forsvarlig drift. Det var usikkerhet knyttet til overgangen, og mindreforbruket fra driften de to siste årene ble avsatt på fond og tatt i bruk i 2021 og utgjorde 3 millioner kroner. Ser nå at slik det driftes i dag, vil det også bli i 2022 med unntak av oppbemanning som skyldes korona. Fondsmidler er brukt opp i 2021 og de 3 millioner kronene må i 2022 dekkes av kommunene, i tillegg lønns- og prisvekst. Ringerikes andel av dette er 47,1 % og er beregnet til 2,35 millioner kroner.

Korrigerende av eksisterende ramme i ambulerende hjemmetjeneste

Ambulant hjemmetjeneste har gjennom flere år hatt utfordringer med å drifte innenfor den tildelte økonomiske rammen. Dette er tiltak langt ned i omsorgstrappa og Rådmannen foreslår å styrke hjemmetjenesten med 5 millioner kroner for bedre å møte demografiutviklingen.

Korrigerende av eksisterende ramme i bofellesskap

Ett av bofellesskapene har hatt stort merforbruk de to siste årene. Tvangsvedtak og pålegg fra ny statsforvalter etter tilsyn i 2020, fastsetter bemanning og ressursbruk gjennom enkeltvedtak. Det gir ingen mulighet for å redusere bemanningen. Det er forsøkt å dreie ressurser innad i sektoren uten å lykkes i stor grad. Budsjettet tilføres 7 millioner kroner.

Økning i tilskudd til andre, jf samarbeidsavtaler

Budsjett 2021 totalt 7 463 000 kroner. I følge samarbeidsavtalene skal tilskuddene årlig reguleres med deflator. Kommunal deflater for 2022 er beregnet til 2,9 % og utgjør 216 000 kroner.

Det gis blant annet tilskudd til:

- Fontenehuset
- Kirkens bymisjon
- Frivilligsentralen
- Adaptor
- Menova

Økt inntekt langtidsopphold i institusjon

Kommunen kan kreve egenandel for opphold i institusjon når kommunen helt eller delvis dekker utgiftene til opphold i slik institusjon. Inntekten som oppholdsbetalingen regnes ut ifra er pensjon, andre løpende trygdeytelser, arbeidsinntekt, næringsinntekt, leieinntekt, renter og annen avkastning av formue, etter fradrag av skatt og gjeldsrenter. Trygdeytelser og eventuelt andre inntekter justeres årlig for pris- og lønnsvekst, og med det også økning i oppholdsbetalingen. Beregnet til 900 000 kroner (2,9 %).

Økt statlig sats basistilskudd til leger

I 2020 ble det innført en ny finansieringsmodell med knekkpunkt i basistilskuddet og et grunntilskudd. I revidert nasjonalbudsjett 2021 økes rammetilskuddet til kommunene med 75 millioner kroner for å styrke basistilskuddet under knekkpunkt. Dette utgjør en økning på 33 kroner i basistilskuddet under knekkpunkt. Basistilskuddet utgjør 642 kroner per listeinnbygger inntil 1 000. Fra listeinnbygger 1001 og opp til 2500 utgjør basistilskuddet 526 kroner per listeinnbygger. Ny avtaleperiode er 1. juli 2021 til 30. juni 2022. Beregning viser at basistilskuddet med sats som gjelder fra 1. juli 2021 vil utgjøre 19,2 millioner kroner. I tillegg en økning i sats fra 1. juli 2022 stipulert til 3 %.

Fører til en budsjettendring på 1 650 000 kroner.

Økt statlig sats driftstilskudd fysioterapeuter

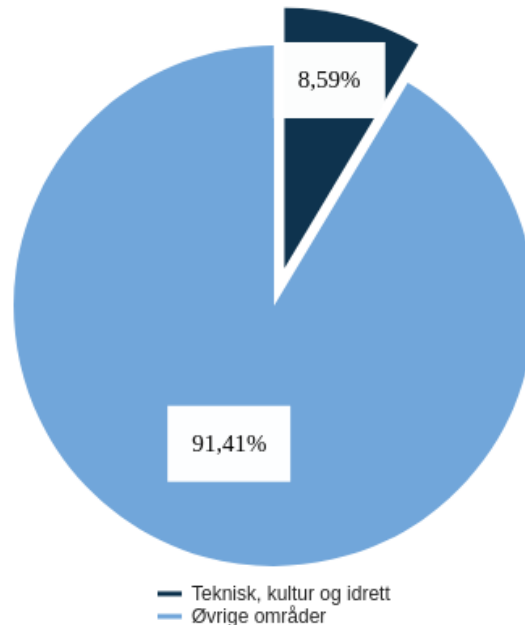
Fullt driftstilskudd utgjør fra 1.juli i år 475 500 kroner. Det er en økning på 4,8 % fra tidligere sats. Økningen utgjør 550 000 kroner, og tilføres budsjettet.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Prioritet							
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kroner	151	2 203	7 827	857	353	3 439	1 390
Institusjoner (f253+261) - andel av netto driftsutgifter til plo (B)	41,0 %	39,3 %	42,1 %	33,7 %	49,7 %	41,3 %	43,2 %
Kommunale boliger korrigerte brutto driftsutgifter beløp pr innb (kr)	2 000	2 051	2 257	181	1 154	1 489	1 232
Netto driftsutgifter pleie og omsorg i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (B)	35,0 %	36,3 %	35,6 %	33,4 %	31,9 %	34,8 %	32,3 %
Tjenester til hjemmeboende (f254) - andel av netto driftsutgifter til plo (B)	55,2 %	57,6 %	54,7 %	61,5 %	48,3 %	56,2 %	52,2 %
Produktivitet							
Brutto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp pr. mottaker (B)	53 926	53 336	51 970	57 401	44 210	52 638	52 796
Utgifter per beboerdøgn i institusjon	4 376	4 543	5 274	5 371	3 758	4 190	4 150
Dekningsgrad							
Andel beboere på institusjon under 67 år (B)	12,3 %	12,4 %	12,3 %	10,5 %	10,7 %	6,8 %	11,8 %
Andel brukere i institusjon som har omfattende bistandsbehov: Langtidsopphold (B)	92,4 %	93,6 %	79,9 %	100,0 %	88,7 %	96,8 %	86,4 %
Andel hjemmetj.mottakere med omfattende bistandsbehov, 80 år og over (B)	14,4 %	14,6 %	9,9 %	24,0 %	6,1 %	12,5 %	12,6 %
Andel mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde (B)	48,4 %	48,2 %	43,2 %	36,7 %	40,6 %	30,8 %	44,0 %
Andel plasser i skjermet enhet for personer med demens (B)	19,7 %	19,8 %	18,7 %	34,7 %	14,4 %	47,1 %	29,6 %
Andelen sosialhjelpsmottakere 18-24 år, av innbyggerne (19)-24 år (B)	8,9 %	9,0 %	8,2 %	7,1 %	5,6 %	6,7 %	6,1 %
Gjennomsnittlig stønadslengde for mottakere med sosialhjelp som hovedinntekt (måneder)	7,0	7,0	7,4	6,6	5,7	7,4	6,5
Kvalitet							
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0,56	0,59	0,64	0,92	0,39	0,58	0,57

Teknisk, kultur og idrett

Teknisk, kultur og idrett - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Sektoren teknisk, kultur og idrett (TKI) har ansvaret for

- Forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av kommunens eiendommer og infrastruktur
- Kultur, idrett og samarbeid med frivilligheten
- Beredskap for liv og helse i Ringerike og Hole kommuner
- Utbygging

Det er ca. 208 årsverk og 232 ansatte i sektoren. TKI har også en del ansatte på deltidsbrannstasjoner, skogbrannropp og timelønnede, som kommer i tillegg (ca. 100 personer). Sektoren TKI er organisert i fem enheter (utbygging, kultur, brann og redning, eiendom og teknisk). Fra 1. januar i 2021 så opphørte bestiller/utfører-modellen, og drift og forvaltning ble samlet i to nye enheter, eiendom og teknisk vei, vann og avløp. Fra samme tidspunkt ble også Utbygging flyttet over til teknisk, kultur og idrett (fra sektor Strategi og utvikling). Deler av sektoren, slik som vann, avløp, rens og feiing, er selvkost-områder.

Flere av tjenestene som vår sektor leverer er samfunnskritiske. Koronasituasjonen har medført store endringer i måten vi løser oppgaver på, og har medført at vi ikke har fått arbeidet med fagutvikling, organisasjonsutvikling og effektivisering som planlagt. Vi er forsinket i dette arbeidet. Hovedfokus har vært daglig drift.

Innenfor alle områder i teknisk, kultur og idrett skal vi levere tjenester som brukerne er fornøyd med, og vi skal ha et godt omdømme. Det skal vi gjøre ved å være profesjonelle, effektive, fleksible og løsningsorienterte.

I sektoren TKI har vi et sykefravær på 9 % (2. tertial 2021). Vi jobber for et lavere sykefravær, og hadde et mål om redusere sykefraværet til 6 % i 2021. I 2021 så opplever vi at langtidsfraværet øker. Dette skyldes ulike årsaker. To avdelinger er nå med i prosjektet Sterkere tilbake. For 2022 har vi et mål om å redusere sykefraværet til 8 %.

Utfordringer

Vedlikeholdsetterslep på bygninger - Ringerike kommune har et betydelig etterslep, som følge av reduserte rammer til vedlikehold i en årrekke. De siste årene har kommunen gjennomført betydelige investeringer i eiendomsporteføljen (bl.a. skoler, omsorgsinstitusjoner, vannverk og renseanlegg), samtidig som den eldre eiendomsporteføljen også har et stort vedlikeholdsetterslep. Det gjør at kommunen står overfor krevende prioriteringer innen verdibevarende vedlikehold og fornyelse fremover. I 2022 vil eiendom har fokus på å få på plass gode systemer for porteføljeoversikt og tilstandsvurderinger.

Vedlikeholdsetterslep på veier - Det er gjennomført tilstandsvurderinger og bæreevneregistreringer av kommunale veier og bruer. Dette er registreringer som viser et stort vedlikeholdsetterslep, og behov for tiltak på veifundamentet så vel som slitedekke. Samtidig har vi fått iverksatt tiltak og har hatt mulighet til å skrive opp flere veier, siden vi har mer kunnskap om veiens reelle bæreevne. Når vi tømmer sandfang vil vi ha bedre mulighet til å håndtere overvann.

Vedlikeholdsetterslep på VA-ledningsnett - Kommunen har et stort ledningsnett som også trenger fornyelse. Årlig gjør vi tiltak for å tette lekkasje og overløp på det kommunale ledningsnettet.

Etterbruk av gamle bygg - Det er også en utfordring at kommunen får nye bygg og flere kvadratmeter å drifte og vedlikeholde, samtidig som vi ikke har tatt stilling til etterbruken av de gamle byggene. Det gjør at kommunen får "tomgangs-utgifter". Her er det et potensiale for innsparing og dreie driftsutgifter over til mer vedlikehold.

I rådmannens forslag så er det lagt inn en videreføring av vedlikeholdsbudsjettet for 2021. Det har ikke vært mulig å legge inn ønske fra formannskapet (strategiseminalet) om å øke vedlikeholdsbudsjettet med 15 millioner kroner. Årlige vedlikeholdsplaner blir utarbeidet i henhold til de til enhver avsatte midler til vedlikehold.

I 2017 vedtok kommunestyret hovedplan vei. Vedtaket sier at det er behov for ca. 27,4 millioner kroner årlig til drift og vedlikehold av kommunale veier, og at en da vil kunne ta igjen etterslepet på veivedlikehold på 16 år. Budsjettene til teknisk er ikke kompensert i henhold til dette vedtaket fra 2017. For å oppfylle dette vedtaket er det behov for ytterligere minimum 10 millioner kroner mer til drift og vedlikehold av veier årlig.

Øke kompetansen - Vi har et behov for å bedre kompetansen innen bruk av digitale verktøy og innen fagområder som vei, vann, avløp, rens, eiendomsdrift og forvaltning. Kommunen får flere og flere tekniske bygg, og det krever en annen kompetanse enn vi har i dag. I 2021 er det satt igang kurs som fører til fagbrev som byggdriфтere. Det er også behov for at flere får fagbrev innen kjemiprosessfaget. Innenfor renhold er det flere som har tatt fagbrev, og vi kommer til å følge opp slik at flere får mulighet til dette.

Ønsket utvikling og prioriterte tiltak

Samarbeid for å nå målene

Ringerike kommune har i 2021 vedtatt frivillighetsstrategien. Frivilligstrategien har som mål å gjøre det lettere å delta på aktiviteter og være frivillig, samt bedre samarbeid mellom kommunen og frivilligheten.

- Det skal ansettes en frivilligkoordinator, som skal bidra til økt samarbeid med frivillighet og kommune og følge opp brukerne av Frivillighetens hus (som skal etableres i lokalene til Hønefoss skole).
- Det skal også komme på plass en digital plattform for lag og foreninger, som viser aktiviteter og tilbud.
- Frivillighetens år i 2022 skal markeres. Ringerike kommune skal etter planen være vertskap for Nordiske dager i 2022

Mer kultur for alle og kulturhus

- Når kulturhuset "Alles hus" er innflyttingsklart i løpet av 2022 skal kommunen bidra sammen med de andre aktørene for å fylle huset med aktivitet
- Kulturskolen utvider tilbudet sitt, både i kulturhuset, men også på skolene og ute i tettstedene, i samarbeid med frivillighet og andre aktører
- Det skal lages en ny kulturstrategi og temaplan for bibliotek

Samhandling med brukere. Vi har en stor kontaktflate ut til alle våre brukere, innbyggere og andre, samt ansatte. Vi skal fremstå som én kommune utad, og samarbeide på tvers av sektorer for å finne løsninger.

Økonomisk bærekraft

Sektoren TKI har fått innsparingskrav. Tiltaket legges på sektornivå, og videre arbeid i sektoren blir å ta i bruk nye metoder og teknologi, for å se om vi kan utføre tjenestene rimeligere og mer effektivt. Konsekvensene av effektiviseringskravet vil kunne gi lavere driftsnivå og lavere kvalitet. Det kan medføre at vi ikke kan oppfylle lovpålagte krav, hvor nedbemanning (naturlig avgang) også kan være et aktuelt tiltak. Det vil bli igangsatt en prosess for å vurdere ulike problemstillinger og eventuelle strukturelle grep innenfor noen områder på sektor.

Større krav til effektivitet gjør at vi må ta i bruk nye metoder og andre driftsformer.

- I 2022 så tar vi i bruk robotgressklippere og robotvaskemaskiner, for å høste erfaringer og kunne redusere tidsbruk.
- Vi er også i gang med digitale vannmålere, som i tillegg til å lese av forbruket digitalt også "lytter" etter vannlekkasjer på ledningsnett. Arbeidet med å revidere hovedplan for vann og avløp er satt i gang i 2021, og blir ferdig i 2022.
- Arbeidet med ny hovedplan for vei er også igangsatt, og blir ferdig i 2022.
- I tillegg må vi også definere hvilket nivå kommunen skal drifte grøntområder og friområder. Geitene som har vært på Petersøya sommer 2021 kommer tilbake også neste år, og vi ønsker å bruke disse i flere områder som har behov for skjøtsel.
- Redusere antall m² med eiendom

Endringer i betalingsreglementet

- Biblioteket fjerner gebyr på forfalte lån, og fra og med 2022 sende gratis purringer på forfalte lån.
- Det blir ingen endring i kontingenten ved kulturskolen, og at satsen for 2021 videreføres i 2022.
- Reduserte inntekter innarbeides i budsjetttrammen for TKI.

Sosial bærekraft

- Alle bygg skal være sikre, godkjente og ha en nøktern standard.
- Det vil bli iverksatt systematiske tilstandsanalyser i en femårig syklus, for å sikre et bedre grunnlag for å kunne si noe om vedlikeholdsetterlepet på de kommunale byggene, slik at kommunen kan gjøre langsiktige prioriteringer når det gjelder forvaltning og vedlikehold.
- Kommunen gjennomfører årlig beredskapsøvelse på vann
- Ny trafiksikkerhetsplan er under utarbeidelse og blir ferdig i 2021/2022. Ringerike kommune skal også bli Trafiksikker kommune, og vil følge opp arbeidet med trafiksikkerhet.

Bærekraft for klima og miljø

- Det er mange kommunale tjenestebiler i sektoren, hvor det årlig er behov for utskiftning. Når vi skifter ut disse bilene skal vi sørge for at størst mulig andel av kjøretøyparken vår består av nullutslippkjøretøy (elektriske biler).
- Vi skal hindre utslipp og spredning av plastholdig løst materiale fra egne idrettsbane.

1. Samarbeid for å nå målene

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
1.1 Ringerike har et aktivt lokaldemokrati hvor vi finner løsningene for en bærekraftig samfunnsutvikling og god folkehelse sammen	1.1.3. Vi har en aktiv og mangfoldig frivillig sektor, som kommunen samarbeider godt med	Se beskrivelse i tekst i HP om Digital portal for lag og foreninger		Se beskrivelse i tekst i HP om Digital portal for lag og foreninger
		Se beskrivelse i tekst i HP om Frivillighetens hus i Hønefoss skole		Se beskrivelse i tekst i HP om Frivillighetens hus i Hønefoss skole
		Se beskrivelse i tekst i HP om Markering av frivillighetens år 2022		Se beskrivelse i tekst i HP om Markering av frivillighetens år 2022
		Se beskrivelse i tekst i HP om Ny frivilligkoordinator		Se beskrivelse i tekst i HP om Ny frivilligkoordinator

1.1.3. Vi har en aktiv og mangfoldig frivillig sektor, som kommunen samarbeider godt med

Være en tilrettelegger og pådriver for samarbeid og samskaping med frivillighet, ideelle organisasjoner, ideelle organisasjoner, innbyggere, næringsliv, offentlige myndigheter og andre. Sørge for at vi har møteplasser og arenaer for samarbeid. Gjennomføre reformen Leve hele livet. Følge opp frivillighetsstrategien. Bruke tilskuddsordninger for å kunne gjennomføre ulike prosjekter og tiltak, gjerne i samarbeid med andre aktører.

2. Økonomisk bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
2.4 Ringerike kommune har god økonomisk bærekraft, god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.	2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.	Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i budsjettvedtak		Se beskrivelse i tekst i HP om Innsparingstiltak og i budsjettvedtak
2.5 Ringerike kommune er en attraktiv arbeidsgiver, som tiltrekker seg og utvikler kompetente ansatte.	2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter	Sykefraværspersent	8,4 %	8,0 %
	2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.	Andel ansatte med fagkompetanse		85,0 %
		Andel heltidsstillinger		60,0 %
		Gjennomsnittlig stillingsstørrelse		85,0 %

2.4.1. Ringerike kommune oppfyller vedtatte handlingsregler for driftsresultat gjeldsgrad, fondsoppbygging og investeringer.

Følge statsforvalterens anbefalinger, og kommunestyrets vedtatte handlingsregler i budsjett og økonomiplanarbeidet. Ha en langsiktig investeringsplan som gir økonomisk forutsigbarhet.

2.5.1. Ringerike kommune har et godt arbeidsmiljø for alle, og ivaretar de ansattes rettigheter

Legge kommunens prinsipper for medvirkning og medbestemmelse til grunn for alt vi gjør. Jobbe med arbeidsmiljøprosesser i samarbeid med partene i arbeidslivet. Ha virksomheter som systematisk arbeider med helse, miljø og sikkerhet.

2.5.3. I Ringerike kommune ønsker vi flest mulig heltidsstillinger, og har heltidskultur som utgangspunkt for all bemanningsplanlegging.

Sikre at flere ansatte arbeider heltid og har større stillinger. Sikre at flere ansatte har fagkompetanse. Redusere bruk av vikarer.

3. Sosial bærekraft

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
3.1 Ringerike er en attraktiv bokommune med inkluderende og trygge lokalsamfunn, og Hønefoss som en sterk regionhovedstad.	3.1.3. Ringerike er et trygt sted å være, og har god beredskap	Andel godkjente barnehagebygg (arealvektet)	92,0 %	
		Andel godkjente skolebygg (arealvektet)	92,0 %	
		Reduksjon i vanntap på nettet	39,0 %	
		Se beskrivelse i tekst i HP om Oppfølging av arbeid med trafiksikkerhet		Se beskrivelse i tekst i HP om Oppfølging av arbeid med trafiksikkerhet
		Se beskrivelse i tekst i HP om Årlig beredskapsøvelse på vann		Gjennomført

3.1.3. Ringerike er et trygt sted å være, og har god beredskap

Ha gode og oppdaterte risiko- og sårbarhetsanalyser og forebygge tap av liv og helse eller skade på miljø og materielle verdier, gjennom systematisk og helhetlig samfunnssikkerhetsarbeid. Ha god beredskap for å takle de hendelsene som likevel kan oppstå. Ha samfunnsskrittiske funksjoner strategisk plassert for å løse samfunnets behov. Samarbeide med politi og andre offentlige etater, frivillighet og næringsliv for et tryggere samfunn. Ha et mangfoldig kriminalitetsforebyggende arbeid rettet både mot enkeltpersoner, sosiale miljø og å skape fysiske omgivelser som er trygge, oversiktlige og inkluderende. Tilrettelegge for at Ringerike er en trafiksikker kommune.

4. Bærekraft for klima og miljø

Måltabell

Hovedmål	Delmål	Indikator	Siste måling 2020	Mål 2022
4.4 Ringerikes direkte klimagassutslipp i 2030 er redusert med minst 55 prosent sammenlignet med 2009.	4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenliknet med 2009.	Andel nullutslippskjøretøy		23,0 %

4.4.2. Ringerikes klimagassutslipp fra veitrafikk er minst halvert i 2030 sammenliknet med 2009.

Legge til rette for redusert transportbehov og bærekraftige reisemønstre gjennom kompakt arealutvikling med fortetting i sentrum av Hønefoss, tettsteder og kollektivknutepunkter i tråd med arealstrategien. Redusere transportbehov gjennom å jobbe for at innbyggere og næringsliv har tilgang til bredbånd med god kapasitet jf. mål om dette under hovedmål 2.6. Jobbe systematisk for å øke andelen som sykler, går og tar kollektivt, herunder utvikle et sammenhengende, trygt og attraktivt gang- og sykkelveinett, jf. strategier under hovedmål 3.2. Tilrettelegge for at størst mulig andel av kjøretøyparken består av nullutslippskjøretøy eller biogass gjennom å etablere ladeinfrastruktur, ta redusert parkeringsavgift for elbiler, påvirke næringsliv og innbyggere samt skifte ut kommunens egne kjøretøy. Påvirke fylkeskommunen til å øke andelen fossilfrie busser i kollektivtrafikken. Oppfordre næringsliv og offentlige aktører til å redusere utslipp fra varetransport gjennom smart logistikk, og å øke andelen varebiler og tunge kjøretøy med nullutslippsteknologi eller biogass.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	176 260	176 260	176 260	176 260
Sum Tekniske justeringer	717	717	717	717
Sum Vedtak forrige periode	-12 517	-12 517	-12 517	-12 517
Konsekvensjustert budsjett	-11 800	-11 800	-11 800	-11 800
Konsekvensjustert ramme	164 460	164 460	164 460	164 460
Driftskonsekvens				
Forvaltningsutgifter	1 000	1 000	1 000	1 000
Heradsbygda omsorgssenter	3 800	3 800	3 800	3 800
Hov øst omsorgsboliger	200	200	200	200
Sum Driftskonsekvens	5 000	5 000	5 000	5 000
Politisk vedtak				
FS strategikonferanse Vedlikehold eiendommer videreføring styrking av budsjett	5 000	5 000	5 000	5 000
KS 159/20 Styrking veivedlikehold videreføres	3 000	3 000	3 000	3 000
KS 159/20 Tilskudd videreføres	250	250	250	250
Sum Politisk vedtak	8 250	8 250	8 250	8 250
Innsparingstiltak				
TKI effektiviseringstiltak sektor	-3 100	-3 100	-3 100	-3 100
Sum Innsparingstiltak	-3 100	-3 100	-3 100	-3 100
Nye tiltak				
Eiendom og drift overgang til leasing av biler	360	360	360	360
Energi	5 000	5 000	5 000	5 000
Frivillighetens hus	700	700	700	700
Frivilligkoordinator	700	700	700	700
Helseoppdrag deltidsbrannstasjoner	400	400	400	400
Sum Nye tiltak	7 160	7 160	7 160	7 160
Nye tiltak og realendringer budsjett	17 310	17 310	17 310	17 310
Ramme 2022-2025	181 770	181 770	181 770	181 770

Driftskonsekvens

Forvaltningsutgifter

For Benterud skole, Ullerål skole, Hov øst og Heradsbygda omsorgssenter er drifts- og vedlikeholdsutgifter innbakt i vedtatte driftskonsekvenser i HP 2021-2024. Når det gjelder forvaltningsutgifter så har dette ikke vært dekket. Med forvaltningsutgifter menes leietakeradministrasjon, skatter og avgifter, forsikringsavtaler, lover og forskrifter, økonomisk forvaltning (budsjett, regnskap, nøkkeltall, årskostnader, analyser), administrativt ansvar, arealdisponering og HMS. For forvaltningsutgifter legges *NS 3454 Livsløpskostnader* til grunn.

Forvaltning ligger her med ett spenn på 50 - 90 kr/m² BTA år. På Hov Øst har entreprenøren lagt til grunn en pris på 82 kr/m² BTA år.

Legger vi 82 kr/m² til grunn på følgende 4 nye bygg i kommunen, så ser den reelle forvaltningskostnaden slik ut;

- Benterud skole - 10 600 m² x kr 82 = kr 869 200 pr år
- Ullerål Skole – 9 100 m² x kr 82 = kr 746 200 pr år
- Hov Øst – 2 700 m² x kr 82 = kr 221 400 pr år
- Heradsbygda Omsorgssenter – 9 000 m² x kr 82 = kr 738 000 pr år

Rådmannen foreslår å legge inn 1 million kroner til dekning av forvaltningsutgiftene. Tilsammen er det snakk om 31 400 m2, og en prosentvis fordeling mellom byggene blir da:

- Benterud skole - 34 % kr 340 000
- Ullerål Skole – 29 % kr 290 000
- Hov Øst – 8 % kr 80 000
- Heradsbygda Omsorgssenter – 29 % kr 290 000

Politisk vedtak

FS strategikonferanse Vedlikehold eiendommer videreføring styrking av budsjett

Styrking av vedlikehold, vedlikeholdsplaner og tilstandsrapporter videreføres fra forrige HP med 5 millioner kroner årlig i HP 2022-2025.

KS 159/20 Styrking veivedlikehold videreføres

Videreføring styrking av veivedlikehold på samme nivå som i HP 2021-2024.

KS 159/20 Tilskudd videreføres

Videreføring av tiltak kun innarbeidet i 2021 i HP 2021-2024

- økt årlig tilskudd til Stiftelsen positiv oppvekst fra 750 000 kroner til 800 000 kroner
- årlig driftstilskudd til Dronning Tyra på 50 000 kroner
- økning årlig beløp HOK oppvekst og kultur har til fordeling fra 550 000 kroner til 700 000 kroner

Innsparingstiltak

TKI effektiviseringstiltak sektor

Tiltakene det vil være fokus på er å ta i bruk nye metoder og teknologi, for å se om vi kan utføre tjenestene rimeligere og mer effektivt.

Konsekvensen av tiltakene vil kunne gi lavere driftsnivå og lavere kvalitet. Det kan medføre at vi ikke kan oppfylle lovpålagte krav, hvor nedbemanning (naturlig avgang) også kan være et aktuelt tiltak.

Nye tiltak

Eiendom og drift overgang til leasing av biler

På eiendom går vi over til å lease biler og skal skifte ut bilparken over tre år. Behov fra 2022 er estimert til 360 000 kroner, 6 biler per år.

Energi

Strøm utgjør den vesentlige delen av energibudsjettet. Budsjett 2022 er basert på analyser fra strømleverandør, samt egne vurderinger. Det er innarbeidet økte utgifter til energi i budsjettet.

Frivillighetens hus

Frivilligstrategien, og forarbeidene til denne, synliggjør et svært stort behov for lokaler. Både for aktivitet, møterom, møteplass. KS-vedtak 159/20 sier at Hønefoss skole skal gjøres tilgjengelig for frivillige aktiviteter. Hønefoss skole må derfor fortsatt ha noe driftsmidler til vedlikehold, tilsyn og renhold. Dette er innarbeidet i forslaget fra rådmannen.

Frivilligkoordinator

Frivilligstrategien, og forarbeidene til denne, synliggjør et svært stort behov for informasjon og kommunikasjon mellom kommunen, frivilligheten, frivillige og brukere. To tiltak blir svært viktige:

- Digital plattform
- Frivilligkoordinator

Frivilligkoordinatoren vil være frivillighetens vei inn til kommunen. Frivilligkoordinatoren vil også ha ansvar for å sikre gode arenaer for samarbeid, informasjon og opplæring i tilskuddsordninger - både eksterne og interne - og kunne veilede frivilliginitiativ så flere prosjekter og tiltak kan gjennomføres i kommunen.

Helseoppdrag deltidsbrannstasjoner

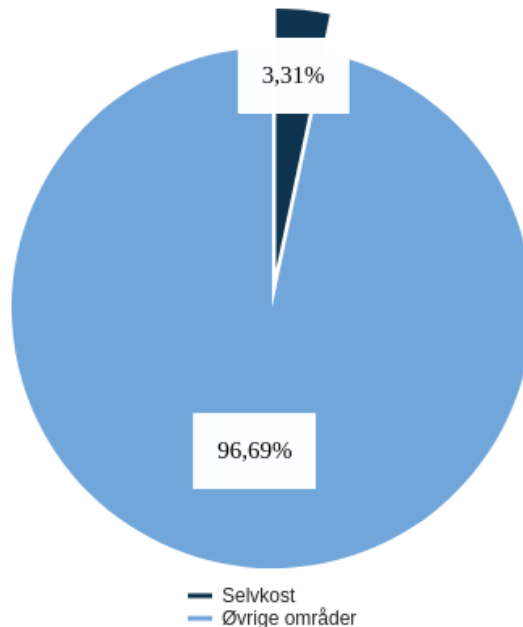
Akutthjelpoppdrag er ikke en del av de lovpålagte oppgavene til brann- og redningstjenesten men påfører enheten betydelig lønnskostnader hvert år. Rådmannen anbefaler at brann- og redningstjenesten viderefører tjenesten akutthjelpere, og får tilført budsjettmidler for å dekke denne tjenesten.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Prioritet							
Andel av energikostnader i komm. eiendomsforv. brukt på bioenergi, konsern	17,1 %	18,4 %	27,0 %	3,4 %	2,3 %	0,0 %	3,1 %
Andel av energikostnader i komm. eiendomsforv. brukt på strøm, konsern	57,8 %	58,1 %	53,7 %	73,3 %	64,5 %	100,0 %	82,4 %
Bibliotek nettodriftsutgifterbeløp pr innb (kr)	241	258	213	311	252	251	277
Netto driftsutgifter for kultursektoren per innbygger i kroner	2 013	1 711	1 783	2 823	2 324	2 152	2 397
Netto driftsutgifter per innbygger (338) forebygging av branner og andre ulykker (B)	103	95	41	76	92	-38	55
Netto driftsutgifter per innbygger (339) beredskap mot branner og andre ulykker (B)	869	867	847	739	662	587	814
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per innbygger (B)	4 811	5 124	4 706	4 526	5 530	5 386	5 160
Produktivitet							
Korrigerte brutto driftsutgifter totalt eiendomsforvaltning, kommune utgifter per kvadratmeter bygg (kr)	1 078,9	1 190,7	973,8	992,2	1 244,3	1 123,0	1 162,6
Dekningsgrad							
Andel elever (brukere) i grunnskolealder i kommunens musikk- og kulturskole, av antall barn i al (B)	7,5 %	6,9 %	7,2 %	9,2 %	9,3 %	11,9 %	10,7 %
Andel km tilrettelagt for syklende som kommunen har ansvaret for i prosent av alle kommunale veier og gater	11,9 %	13,8 %	14,0 %	23,2 %	18,2 %	20,0 %	21,2 %
Andel piper feiet	40,4 %	22,1 %	51,5 %	36,1 %	31,9 %	38,5 %	31,2 %
Økonomi							
Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr)	70	70	135	-19	175	121	107
Andre nøkkeltall							
Netto driftsutgifter (332) Kommunale veier	28 310	33 503	35 879	36 217	32 108	18 594	469 518
Netto driftsutgifter (335) Rekreasjon i tettsted	2 074	3 442	3 915	9 871	17 927	1 975	132 104

Selvkost

Selvkost - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Ringerike kommune har disse selvkostområdene:

- vann
- avløp
- slam
- feiing
- private reguleringsplaner
- byggesak
- utslipp/tilsyn
- oppmåling
- eierseksjonering

Feiing av fritidsboliger er iverksatt fra 2018 og sorterer under ordinær feiing.

Kommunalsjef Teknisk, kultur og idrett har ansvaret for vann, avløp, slam og feiing mens kommunalsjef for Strategi og utvikling har ansvaret for private reguleringsplaner, byggesak, utslipp/tilsyn, oppmåling og eierseksjonering.

Det foretas en gjennomgående analyse og beregning på selvkostområdene tre ganger årlig. Første gang er primo februar og hovedfokus da er etterberegning for foregående år i forbindelse med årsavslutningen. I juni gjennomgås kun VARS-områdene. Dette er ny praksis fra 2021 for å sikre god kvalitet på kommunens selvkostberegninger. I august/september avholdes to møter, et for

Arealtjenestene og et for VARSF da med hovedfokus på prognose inneværende år, budsjett for neste år samt budsjett for kommende HP. Dette er ny praksis fra og med 2021.

Ønsket utvikling og prioriterte tiltak

Gebyrutvikling

Budsjettforslag 2022 og HP 2022-2025 er basert på å holde så stabile gebyrer som mulig. I tabellen vises gebyrutvikling for VARSF (vann, avløp/rens, slam og feiing) samt utslipp. Tabellen viser at det bør være mulig å holde stabile gebyrer ikke bare i HP 2022-2025 men også utover denne HP. Dette forutsetter moderate investeringer i gebyrfinansierte prosjekter. Økt behov for låneopptak vil påvirke gebyrene.

Selvkostområde		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Vann	Forbruksgebyr (kr/m3)	24	23	30	31	32	32	32	33	33	32	32
Avløp	Forbruksgebyr (kr/m3)	48	45	42	47	50	52	56	57	57	58	58
Slam	Normalgebyr (kr/vare)	247	91	207	256	277	313	316	320	323	327	331
Slam	Sats tette tanker rensekostnad pr m3	0	69	157	194	210	237	239	242	244	247	250
Slam	For septik/slam/gråvann fra andre kommuner pr m3	0	280	329	350	386	389	393	396	400	404	408
Feiing	Normalgebyr (kr/vare)	425	433	375	389	393	402	416	436	446	456	466
Utslipp	Normalgebyr (kr/vare)	540	540	590	646	661	645	645	641	656	672	688

Selvkostområdene byggesak og oppmåling holder samme gebyrer som 2021. Selvkostberegning viser at begge områdene hadde mulighet til en reduksjon i gebyr men områdene tilpasser virksomheten i forhold til behov siden det er rom for dette. For byggesak vil det si flere tilsyn mens oppmåling gjør ekstra innsats for å skanne arkivdokumenter.

Sammenligning gebyrnivå med andre kommuner

Tabellen viser en sammenligning med andre kommuner basert på innrapporterte tall til KOSTRA for 2020:

	Ringerike	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Bærum	Drammen
Vann m3	24,00	12,10	24,10	18,00	12,50	18,40
Avløp m3	48,00	15,40	39,80	34,20	16,50	29,00
Tilknytning vann	9 000,00	4 000,00 - 16 000,00	17 245,00 - 34 491,00	13 600,00	13 500,00	5 200,00
Tilknytning avløp	9 000,00	4 000,00 - 16 000,00	26 106,00 - 43 499,00	13 600,00	13 500,00	5 200,00

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	-62 298	-62 298	-62 298	-62 298
Sum Tekniske justeringer	30	30	30	30
Sum Vedtak forrige periode	-5 393	-8 126	-10 072	-10 072
Konsekvensjustert budsjett	-5 363	-8 096	-10 042	-10 042
Konsekvensjustert ramme	-67 661	-70 394	-72 340	-72 340
Nye tiltak				
Selvkostjustering arealtjenestene HP 2022-2025	369	381	391	386
Selvkostjustering feiing HP 2022-2025	252	220	228	221
Selvkostjustering VARS HP 2022-2025	704	1 993	-1 258	-1 674
Sum Nye tiltak	1 325	2 594	-639	-1 067
Nye tiltak og realendringer budsjett	1 325	2 594	-639	-1 067
Ramme 2022-2025	-66 336	-67 800	-72 979	-73 407

Nye tiltak

Selvkostjustering VARS HP 2022-2025

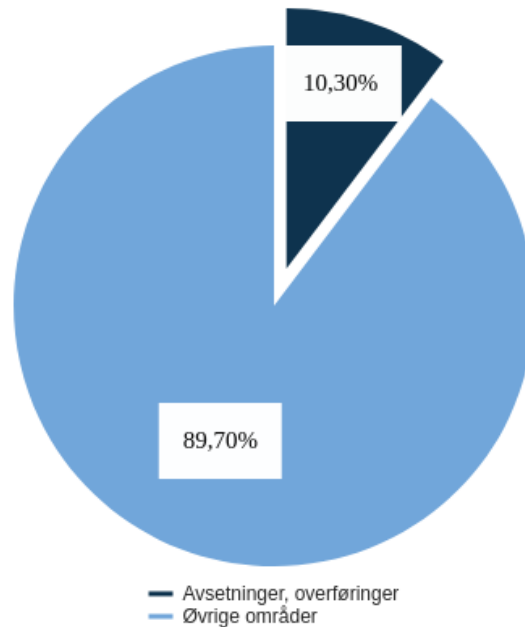
Beregning for kommunens selvkostområder ble utført i samarbeid med Envidan 24.08.2021 og 31.08.2021. Beregningene er oppdatert med kalkylerente fra Kommunalbanken per 02.09.2021.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Prioritet							
Vann - Finansiell dekningsgrad	91,0 %	98,0 %	85,0 %		97,0 %	94,0 %	102,0 %
Produktivitet							
Avløp - driftsutgifter per innbyggere tilknyttet kommunal avløpstjeneste (kr/tilkn.innb)	1 364	1 294	952		1 411	1 261	
Avløp - Årsgebyr for avløpstjenesten (gjelder rapporteringsåret+1)	5 250	6 150	7 200	2 848	6 741	6 016	4 390
Vann - Driftsutgifter per tilknyttet innbygger (kr/tilkn.innb)	785	740	882		1 190	1 210	
Dekningsgrad							
Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste (prosent)	78,6 %	78,6 %	77,6 %	83,1 %	72,6 %	67,4 %	
Finansiell dekningsgrad (prosent)	91,0 %	111,0 %	131,0 %		97,0 %	106,0 %	106,0 %
Vann - Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal vannforsyning	90,9 %	92,7 %	83,7 %	85,6 %	86,1 %	70,2 %	
Kvalitet							
Estimert gjennomsnittsalder for kommunalt spillvannsnett med kjent alder (år)	49,0	50,0	37,0	38,0	21,0	47,0	
Renovasjon - Husholdningsavfall per innbygger (kommune)	503	477	490	548	561	500	0
Grunnlagsdata (Nivå 3)							
Gebyrsats per m3 vann ved målt forbruk - ekskl.mva (kr/m3) (kr)	21,0	24,0	24,0	12,1	24,1	18,0	14,5
Gebyrsats ved målt forbruk avløp, ekskl mva (kr)	35,0	41,0	48,0	15,4	39,8	34,2	23,3

Avsetninger, overføringer

Avsetninger, overføringer - Brutto utgifter i % av kommunens totale brutto utgifter

Om sektor

Sektoren omfatter sentrale avsetninger, inntekter og utgifter som er sektorovergripende eller som ikke naturlig hører inn under andre sektorer.

Avsetninger - er i hovedsak avsetning til årets pensjonsoppgjør (KLP reguleringspremie mv.) og avsetning til lønnsoppgjør. Dette er budsjettmidler utover det som ligger i enkeltbudsjettene ute i sektorene. Når disse oppgjørene er klare, fordeles disse avsetningene ut til sektorene etter beregnet behov. Formannskapetets disposisjonskonto og Gavemidler ligger også budsjettet her.

Utgifter - er tilskudd til Kirkelig fellesråd og til drift av Krematoriet, tilskudd til andre private/prosjekter, til regionrådsprosjekter og utgifter til regionkoordinator.

Inntekter - er statlige tilskudd knyttet til flyktninger/asylsøkere, statlig refusjon for ressurskrevende brukere (tidligere lå denne posten i sektor for Helse), inntekter fra salg av konsesjonskraft, inntekter fra kommunens parkeringsplasser og gebyrinntekter i forbindelse med innkreving av kommunale krav.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Vedtatt budsjett	32 670	32 670	32 670	32 670
Sum Tekniske justeringer	18 988	18 988	18 988	18 988
Sum Vedtak forrige periode	-1 789	-16 430	-20 519	-20 519
Sum Budsjettendring i år	-1 569	-1 569	-1 569	-1 569
Konsekvensjustert budsjett	15 630	989	-3 100	-3 100
Konsekvensjustert ramme	48 300	33 659	29 570	29 570
Politisk vedtak				
KS 159/20 Ringerike kirkelige fellesråd økt tilskudd	700	700	700	700
Sum Politisk vedtak	700	700	700	700
Innsparingstiltak				
Avsetninger innsparingskrav sektor	-938	-938	-938	-938
Omstilling og effektivisering	0	-15 011	-23 312	-39 331
Ringerike kirkelige fellesråd andel sparekrav	-300	-300	-300	-300
Sum Innsparingstiltak	-1 238	-16 249	-24 550	-40 569
Nye tiltak				
Formannskapetets disposisjonskonto reduseres	-500	-500	-500	-500
Integreringstilskudd	8 563	4 788	3 263	3 263
Lønn renholder krematoriet innarbeides i overføring til Ringerike kirkelige fellesråd	138	138	138	138
Redusert pensjonskostnad	-17 685	-17 685	-17 685	-17 685
Refusjon ressurskrevende tjenester	6 000	6 000	6 000	6 000
Tjenesteytingsavtalen innbakes i ordinært tilskudd til Ringerike kirkelige fellesråd	1 035	1 035	1 035	1 035
Økte husleieinntekter legevakt	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Økte konsesjonskraftinntekter	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Nye tiltak	-4 449	-8 224	-9 749	-9 749
Nye tiltak og realendringer budsjett	-4 987	-23 773	-33 599	-49 618
Sum Interne rammeendringer	10 066	28 482	34 342	34 346
Interne rammeendringer	10 066	28 482	34 342	34 346
Ramme 2022-2025	53 379	38 368	30 313	14 298

Politisk vedtak

KS 159/20 Ringerike kirkelige fellesråd økt tilskudd

Videreføring av styrking av budsjett fra 2021 vedrørende krematørstilling som ble vedtatt i 2019 samt fellesrådets arbeid med barn og unge. Kr 700 000 årlig i HP 2022-2025.

Innsparingstiltak

Omstilling og effektivisering

Prosess for omstilling og effektivisering omtales i eget kapittel i HP.

Ringerike kirkelige fellesråd andel sparekrav

Sektorene i kommunen har fått et sparekrav i sine rammer på i underkant av 2 %. Dette omfatter også overføringer til fellesrådet.

Nye tiltak

Formannskapetets disposisjonskonto reduseres

Rådmannen foreslår å redusere formannskapetets disposisjonskonto fra 3,5 millioner kroner årlig til 3 millioner kroner årlig i HP 2022-2025.

Integreringstilskudd

Kommuner som bosetter flyktninger mottar et integreringstilskudd per person fordelt over 5 år. Tilskuddet dekker utgiftene til bosetting og integrering av flyktninger i bosettingsåret og de fire påfølgende årene. Basert på antall flyktninger kommunen har bosatt de sist årene og forventningen av antall nye bosettinger i 2022 har tilskuddet beregnet til å bli 17 millioner kroner i 2022 og samme nivå videreføres i 2023-2025.

Lønn renholder krematoriet innarbeides i overføring til Ringerike kirkelige fellesråd

Arbeidsavtale renholder krematoriet er med RKF.

Redusert pensjonskostnad

Ved å benytte deler av premiefondet i 2021 til betaling av regulerings premien med 105 millioner kroner medfører dette en årlig reduksjon av pensjonskostnaden med 17,7 millioner kroner.

Refusjon ressurskrevende tjenester

Mottatt refusjon for 2020 ble 33,6 millioner kroner. Prognosen for 1. tertial 2021 viste 30,4 millioner kroner. Reduksjonen skyldes i hovedsak frafall av en bruker. Budsjettetert refusjon for 2022 i HP 2021-2024 er 36,6 millioner kroner. Det legges inn tiltak på forventet reduserte inntekter slik at denne følger prognose. Forventet inntekt refusjon ressurskrevende tjenester reduseres på bakgrunn av dette med 6 millioner kroner.

Tjenesteytingsavtalen innbakes i ordinært tilskudd til Ringerike kirkelige fellesråd

Tjenesteytingsavtalen mellom Ringerike kommune og RKF utgår og ordinært tilskudd til RKF økes tilsvarende avtalens verdi slik at fellesrådet fristilles til å kjøpe tjenester det det er mest hensiktsmessig.

Økte husleieinntekter legevakt

Basert på prognose husleieinntekter fra legevakt i 2021 økes inntektene med 1 million kroner årlig i HP.

Økte konsesjonskraftinntekter

På bakgrunn av inntekter konsesjonskraft i 2021 økes budsjett i HP med 1 million kroner årlig.

Kostra-analyse

	Ringerike 2018	Ringerike 2019	Ringerike 2020	Gjøvik	Ringsaker	Modum	Kostragruppe 10
Andre nøkkeltall							
Bosatte flyktninger per 1000 innbyggere (B)	1,2	1,0	0,5	1,0	0,3	0,4	0,5
Tilskudd fra IMDi (kr)	107 968 189	72 261 070	55 475 309	79 204 471	55 440 754	23 630 700	

Vedlegg

Leseveiledning av handlingsprogrammet

For å gjøre budsjettet og handlingsprogrammet lettere å lese, har vi laget en leseveiledning som vi håper kan være nyttig når du nå skal lese planen for de neste fire årene.

Hvert år vedtar kommunestyret et budsjett for det kommende året, sammen med et fireårig handlingsprogram. Handlingsprogrammet viser hvilke tiltak som planlegges gjennomført opp mot de målene og satsningsområdene kommunen har satt.

Hva inneholder handlingsprogrammet?

Handlingsprogrammet beskriver dagens økonomiske situasjon. Både mål og prioriteringer i perioden blir beskrevet med et kort- og langsiktig perspektiv. Investeringsplanen viser kommunens 4-årige investeringsplan, men også en 10-årsplan for de prosjektene vi er kjent med vil fortsette i årene etter 2025.

Innledningsvis vil du lese om rådmannens vurdering av planperioden. Videre vil du finne informasjon om sentrale temaer som:

- Befolkningsutvikling
- Medarbeidere og organisasjon
- Klimabudsjett
- Økonomi – status, forutsetninger og utfordringer
- Driftsbudsjett
- Investeringer
- Vedlegg

Under tjenesteområdene vil du finne informasjon om:

- Om sektor, utfordringer, ønsket utvikling og prioriterte tiltak samt målsettinger
- Driftsbudsjett med endringer
- KOSTRA-analyser og sammenligninger med andre kommuner

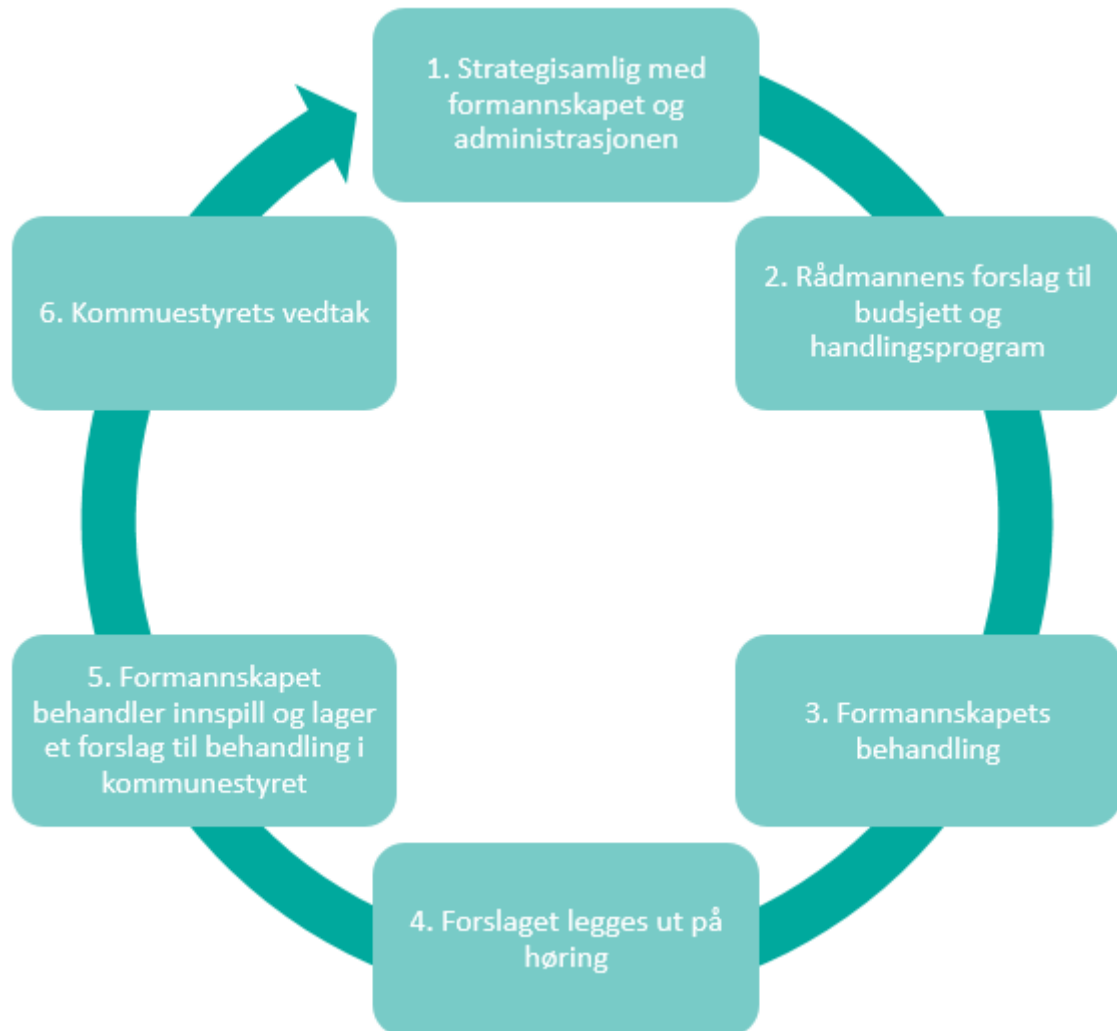
Det er knyttet vedlegg til handlingsprogrammet, og disse er:

- Leseveiledning
- Politiske vedtak som er innarbeidet i handlingsprogrammet
- Ønskede tiltak som ikke er innarbeidet i handlingsprogrammet
- Tilskuddsliste
- Link til Betalingsreglement med vedlegg beregning selvkost
- Link til Kommunebarometeret
- Link til Kommuneplanens samfunnsdel
- Brev fra Ringerike boligstiftelse

Budsjettprosessen

Det vedtatte budsjettet for det kommende året er bindende, mens økonomiplanen er retningsgivende.

Budsjettprosessen kan kort oppsummeres ved denne kretsen:

Begrepsbruk i budsjettet

Opprinnelig budsjett er den budsjetttrammen enhetene starter med ved årets begynnelse.

Budsjettendring kan være både administrativ og politisk besluttet. De administrative endringene vil kunne gjøres innenfor en sektor, det endringen som ikke er av prinsipiell betydning. Når en endring skal flyttes mellom sektorer, og det er av prinsipiell betydning må det fattes et politisk vedtak før endringen kan gjennomføres.

Revidert budsjett er et resultat av opprinnelig budsjett +/- budsjettendring. Det er i all hovedsak denne budsjettversjonen det jobbes i gjennom året.

Vedtatt budsjett er utgangspunktet for budsjettprosessen. Det er det budsjettet som ble politisk vedtatt i behandlingen av forrige budsjett og handlingsprogram. Alle tiltak som påvirker budsjettrammen er beskrevet i dokumentet enten ved tall og tekst, eller bare med tall.

Tekniske justeringer i budsjettet benyttes for å justere for lønnsvekst, og rammekorreksjoner som innebærer flytting av budsjetter mellom ansvar, enheter eller sektorer.

Politiske vedtak innarbeidet i handlingsprogrammet

Beløp i 1000 kr

Endringskode	Tjenesteområde (T)	Tiltak	2022	2023	2024	2025
FS STRATEGIKONFERANSE	Strategi og utvikling	FS strategikonferanse Styrking av digitalisering 2 årsverk	2 000	2 000	2 000	2 000
FS STRATEGIKONFERANSE	Strategi og utvikling	FS strategikonferanse Styrking av IT 3 årsverk	3 000	3 000	3 000	3 000
FS STRATEGIKONFERANSE	Teknisk, kultur og idrett	FS strategikonferanse Vedlikehold eiendommer videreføring styrking av budsjett	5 000	5 000	5 000	5 000
Politiske vedtak	Administrasjon og fellestjenester	KS 159/20 Verneombud	400	400	400	400
Politiske vedtak	Avsetninger, overføringer	KS 159/20 Ringerike kirkelige fellesråd økt tilskudd	700	700	700	700
Politiske vedtak	Helse og omsorg	KS 108/21 Legetjenester, økte utgifter til veiledning av leger i spesialisering	200	200	200	200
Politiske vedtak	Helse og omsorg	KS 108/21 Nes Legesenter, drift	500	500	500	500
Politiske vedtak	Teknisk, kultur og idrett	KS 159/20 Styrking veivedlikehold videreføres	3 000	3 000	3 000	3 000
Politiske vedtak	Teknisk, kultur og idrett	KS 159/20 Tilskudd videreføres	250	250	250	250
Politiske vedtak	Utdanning og familie	KS 159/20 Styrket ramme skoler og barnehager	8 000	8 000	8 000	8 000
Totalsum			23 050	23 050	23 050	23 050

Ønskede tiltak som ikke er innarbeidet i handlingsprogrammet

Beløp i 1000 kr

Endringskode	Tjenesteområde (T)	Tiltak	2022	2023	2024	2025
FS STRATEGIKONFERANSE	Helse og omsorg	FS strategikonferanse - At det i 2022 innføres nye målrettede lavterskeltilbud innen psykisk helse	2 650	2 650	2 650	2 650
FS STRATEGIKONFERANSE	Teknisk, kultur og idrett	FS strategikonferanse Overordnet vedlikeholdsplan for bygningsmasse og øke vedlikehold av kommunale bygg	10 000	10 000	10 000	10 000
FS STRATEGIKONFERANSE	Utdanning og familie	FS strategikonferanse Sommerskoletilbud	3 000	3 000	3 000	3 000
Nytt tiltak	Administrasjon og fellestjenester	Reversering av refusjon syke- og fødselspenger Innkjøpsavdelingen	600	600	600	600
Nytt tiltak	Administrasjon og fellestjenester	Styrking HR-avdelingens sykefraværarbeid	500	650	650	650
Nytt tiltak	Helse og omsorg	Handlingsplan "Leve hele livet", tiltak til yngre demente	1 300	1 300	1 300	1 300
Nytt tiltak	Strategi og utvikling	1 åv. Geolog	1 000	1 000	1 000	1 000
Nytt tiltak	Strategi og utvikling	Arealdelen	500	0	0	0
Nytt tiltak	Strategi og utvikling	ByLab årsvirkning kommunens andel	100	100	100	100
Nytt tiltak	Teknisk, kultur og idrett	Digital plattform	200	200	200	200
Nytt tiltak	Teknisk, kultur og idrett	Kulturskoleutvidelser	500	500	500	500
Nytt tiltak	Teknisk, kultur og idrett	Systematisk vedlikehold skulpturer, bautaer og minnesteiner	200	0	200	0
Nytt tiltak	Utdanning og familie	Kunnskapsløfte 2020	2 000	2 000	2 000	2 000
Økte utgifter	Helse og omsorg	Prisøkning matvarer og vask av tøy i institusjoner	540	540	540	540
Politiske vedtak	Avsetninger, overføringer	KS 21/10 Parkeringsstrategi reduserte inntekter	2 300	2 300	2 300	2 300
Politiske vedtak	Teknisk, kultur og idrett	KS 74/17 Hovedplan vei vedlikeholdsetterslep	10 000	10 000	10 000	10 000
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Avlastning for barn	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Barnevernvakt	-650	-650	-650	-650
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Miljøveilederstillinger	-2 000	-3 600	-3 600	-3 600
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Moderasjonsordning barnehage	-500	-500	-500	-500
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Økt makspris foreldrebetaling i barnehage	-100	-100	-100	-100
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Økt pris SFO	-50	-50	-50	-50

Handlingsprogram 2022-2025

Endringskode	Tjenesteområde (T)	Tiltak	2022	2023	2024	2025
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Samarbeidsavtale for kombinasjonsprogrammet	-300	-300	-300	-300
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Skoleskyss	-500	-500	-500	-500
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Spesialpedagogiske tjenester (SPT)	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Styrking av forebyggende enhet (jordmor, fysio/ergoterapeut)	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Tilpasning til budsjettramme	Utdanning og familie	Tilskudd private barnehage	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Totalsum			25 290	23 140	23 340	23 140

Tilskuddsliste

Formål	2022	2023	2024	2025	Kommentar
Støtte til politiske partier	80 000	80 000	80 000	80 000	
Administrasjon og fellestjenester Sum	80 000	80 000	80 000	80 000	
Stjernegruppen Ringerike, Blå Kors	-	-	-	-	Dialog om tilskudd til prøvedrift ved Hov servicesenter
Fontenehuset	1 691 000	1 691 000	1 691 000	1 691 000	Driftstilskudd iflg.partnerskapsavtale.
Frivilligsentralen	1 321 500	1 321 500	1 321 500	1 321 500	Driftstilskudd iflg.partnerskapsavtale. Kr 85 000 avsatt til kjøregodtgjørelse etter regning. Statstilskuddet kommer i tillegg.
Incest-senteret Buskerud	98 300	98 300	98 300	98 300	Samarbeidsavtale
Hytta Bjerkely	56 600	56 600	56 600	56 600	Iflg. FS sak 54/18
Kirkens bymisjon	1 268 200	1 268 200	1 268 200	1 268 200	Driftstilskudd iflg.partnerskapsavtale.
Helse og omsorg Sum	4 435 600	4 435 600	4 435 600	4 435 600	
Sokna fritidsklubb	60 000	60 000	60 000	60 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Tyristrand fritidsklubb	60 000	60 000	60 000	60 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Buskerudmuseet	500 000	500 000	500 000	500 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Kistefosmuseet	60 000	60 000	60 000	60 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Ringerike idrettsråd	20 000	20 000	20 000	20 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Stiftelsen Ringerike kultursenter	4 970 000	4 970 000	4 970 000	4 970 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Ringerike og Hole Røde Kors	350 000	350 000	350 000	350 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv

Handlingsprogram 2022-2025

Stiftelsen Positiv Oppvekst	800 000	800 000	800 000	800 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Dronning Tyra	50 000	50 000	50 000	50 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Ringeriksbadet tilskudd	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Skiforeningen	350 000	350 000	350 000	350 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Skjøtsel Pilgrimsleden	24 000	24 000	24 000	24 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Ringerike musikkråd	12 000	12 000	12 000	12 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Tilskudd 1. mai komite	30 000	30 000	30 000	30 000	Faste driftstilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Tilskudd til fordeling av HOK	700 000	700 000	700 000	700 000	Søkbare tilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Arrangementstilskudd	200 000	200 000	200 000	200 000	Søkbare tilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Driftstilskudd, kultur- og idrettslag	498 000	498 000	498 000	498 000	Søkbare tilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Skiløyper	300 000	300 000	300 000	300 000	Søkbare tilskudd kultur, idrett og friluftsliv
Røssholmstranda	70 000	70 000	70 000	70 000	Driftstilskudd. Avtale inngått med Røde Kors i 2016
Teknisk, kultur og idrett Sum	10 054 000	10 054 000	10 054 000	10 054 000	
Totalsum	14 569 600	14 569 600	14 569 600	14 569 600	

Betalingsreglement

Betalingsreglementet fastsetter de enkelte gebyrer og avgifter og vedtas av kommunestyret i forbindelse med budsjettbehandlingen for det enkelte år.

Dersom det vedtas endringer i betalingsreglementet i løpet av året vil satsene bli innarbeidet i dette dokumentet.

For å orientere om eventuelle endringer vises også satsene for forrige år i tabellene.

[Link til betalingsreglement 2022 vil komme her](#). Betalingsreglementet leveres i pdf til politisk behandling.

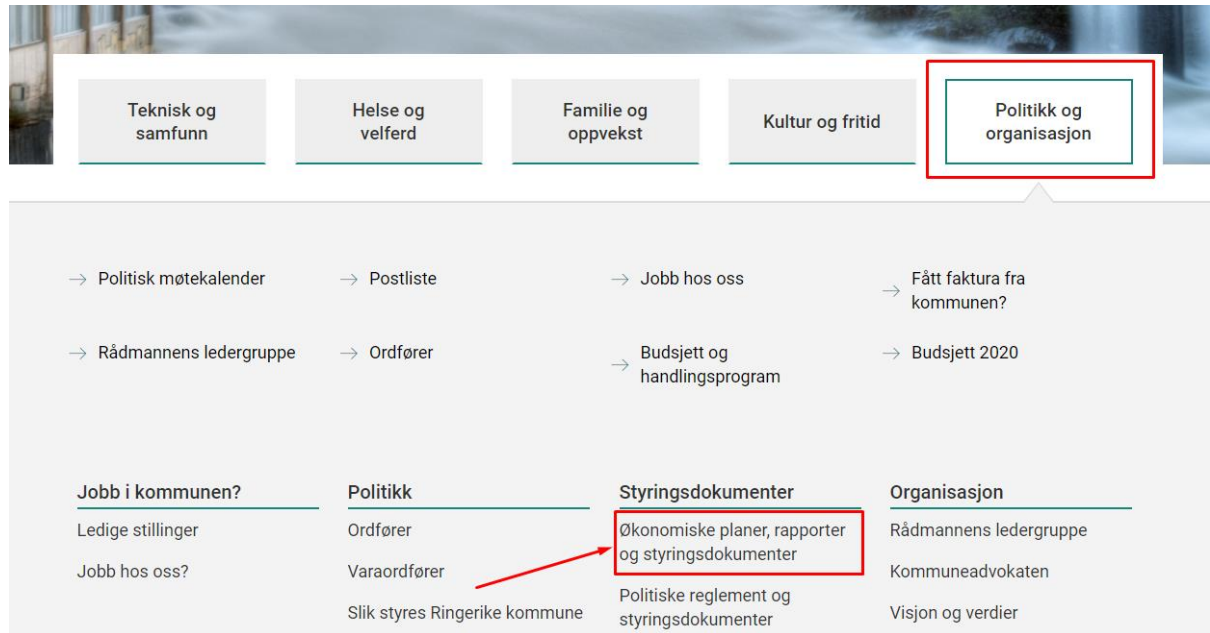
Jf vedtak fra formannskapets strategikonferanse følger selvkostberegning som vedlegg til betalingsreglementet.

Kommunebarometeret

I 2021 kom Ringerike på en 142. plass i Kommunebarometeret

[Her kan du lese Kommunebarometer for 2021.](#)

Kommunebarometeret er også tilgjengelig på kommunens nettsider. Dokumentet er på 296 sider, og legges derfor ikke ved papirutgaven av Budsjett og Handlingsprogram 2022-2025.

Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2030

[Her kan du lese høringsutkast til kommuneplanens samfunnsdel 2021-2030.](#)

Ringerike boligstiftelse brev vedrørende husleie 2022

Ringerike boligstiftelse

Org.nr. 929 982 894

Hønefoss 9.9.2021

Ringerike kommune
v/ kommunalsjef for Helse og omsorg

Husleie 2022 – svar på henvendelse

Vi varslet i brev 14.6 om at Ringerike kommunes husleie for 2022 økes med 4,0 % mot 2021 på grunn av stor økning i byggekostnader, etter styrebehandling i sak 40/21. Det var lagt til grunn økning i konsumprisindeks med 3,0 % og byggekostnadsindeks med 5,7 %.

I møte 1.7 ba kommunalsjef for Helse og omsorg om at Boligstiftelsen revurderer husleien. Kommunen har sagt opp flere boliger i år og ønsket at salgsinntekter benyttes til vedlikehold og dermed reduserer husleien. Kommunen anmodet også Boligstiftelsen om å justere ned husleien når lånerenta er lav.

Styret behandlet henvendelsen i sak 55/21. Byggekostnadsindeksen har økt ytterligere siden husleia ble fastsatt i forrige styremøte. Styret mente at det ikke er forsvarlig å redusere husleia slik kommunalsjefen har bedt om, og vedtok å opprettholde vedtaket fra sak 40/21: Ringerike kommunes husleie for 2022 økes med 4,0 % mot 2021.

Med vennlig hilsen

Audun Mjøs
Daglig leder

